

YHTEISKUNNALLINEN LIIKE VERKOSTONA

Degrowth-liikkeen verkostomainen toiminta Suomessa

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Kansalaisyhteiskunnan

asiantuntijuuden maisteriohjelma

Taina Linna

16.2.2017

Tiivistelmä

YHTEISKUNNALLINEN LIIKE VERKOSTONA Degrowth-liikkeen verkostomainen toiminta Suomessa

Taina Linna
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2017
Ohjaaja: Tapio Litmanen
Sivumäärä: 72 sivua + 1 liite

Degrowth tarkoittaa talouskasvuun kriittisesti suhtautuvaa ajattelua sekä elämäntapaa, joka on sosiaalisesti oikeudenmukaista ja ekologisesti kestävä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaista degrowth-liikehdintää Suomessa on. Tavoitteeni on tarkastella, millaisia toimijoita Suomen degrowth-aktivistit ovat, mitä degrowth heidän mielestään tarkoittaa ja miten he toimivat kasvukriittistä ajattelua edistääkseen. Pyrin myös selvittämään millaisia degrowth-liikkeen toiminnan ominaispiirteet ovat, miten liike on verkostoitunut ja millaiset tulevaisuuden visiot sillä on. Olen koonnut tutkimusaineistoni haastattelemalla viittä degrowth-liikkeen aktiivista jäsentä eri puolilta Suomea. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana. Tutkin liikkeen organisoitumista liiketutkimuksen ja verkostoitumisen näkökulmasta. Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimukseni tuloksista voidaan päätellä, että Suomen degrowth-liike on löyhä ja epämuodollinen verkosto, johon kuuluu kohtuusliikkeitä, tutkijaryhmiä, järjestöjä ja erilaisia hankkeita. Liikkeen tavoitteena ei ole järjestäytyä muodollisemmin vaan verkostomainen muoto koetaan voimavarana. Verkoston jäsenet toimivat sekä paikallisesti että valtakunnallisesti ja ovat aktiivisia samantapaisia asioita ajavissa ryhmittymissä. Verkosto on mukana myös kansainvälisessä degrowth-liikkeessä. Degrowth-liike ei ole muodostunut joukkoliikkeeksi. Olen tulkinnut asian niin, että pitkään jatkunut talouskriisi ei ole suosinut talouskasvukriittistä ajattelua. Liike ei myöskään ole järjestänyt suuria kampanjoita tai tapahtumia eikä siksi ole saavuttanut mediajulkisuutta. Degrowth-liike on panostanut pienimuotoisempiin kohtaamisiin. Se on myös perustana solidaarisuustalouskeskustelussa ja uusissa talouden muodoissa.

Avainsanat: degrowth, kohtuutalous, kohtuusliike, hyvinvointi, ekologinen kestävyys, uudet talouden muodot, liiketutkimus, verkostot

1. JOHDANTO	4
2. DEGROWTH-LIIKKEEN TAUSTA JA KÄSITTEET	7
2.1. Keinoja kasvuttoman yhteiskunnan saavuttamiseksi.....	13
2.1.1. Arvojen muutos ja verkostoituminen.....	14
2.1.2. Rakenteiden muuttaminen ja paikallisuus.....	17
2.1.3. Uusi yhteiskuntajärjestelmä.....	18
2.2. Suomalainen kohtuustoiminta.....	21
2.3. Uudet talouden muodot.....	25
2.4. Kansainvälinen degrowth-liike.....	27
3. YHTEISKUNNALLISTEN LIIKKEIDEN TUTKIMUS.....	31
3.1. Vanhat, uudet ja uus-uusliikkeet.....	32
3.2. Yhteiskunnallisen liikkeen organisoituminen.....	35
3.3. Verkostot yhteiskunnallisissa liikkeissä.....	38
4. TUTKIMUSKYSYMYKSET, -aineisto ja -menetelmät.....	43
4.1. Aineisto	43
4.2. Tutkimusmenetelmät	44
5. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI.....	46
5.1. Haastatellut aktivistit.....	46
5.2. Haastateltujen degrowth-aktiivisuus.....	47
5.2.1. Suomen degrowth-verkoston perustaminen	48
5.2.2. Haastateltavien roolit liikkeessä.....	50
5.3. Degrowth-verkoston toiminta	51
5.3.1. Verkoston yhteydenpito ja kohtaamiset	53
5.3.2. Sosiaalinen media ja internet.....	54
5.3.3. Suomen degrowth-verkosto osa kansainvälistä liikettä.....	55
5.4. Degrowth-verkoston tulevaisuus ja tavoitteet.....	56
5.4.1. Puolue vai puoluejärjestelmän muuttaminen.....	57
5.4.2. Tavoitteena uusi yhteiskuntajärjestelmä.....	59
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	61
6.1. Liikkeen verkostomainen muoto	62
6.2. Liikkeen tulevaisuus.....	63
6.3. Yhteenvedo.....	64
7. LÄHTEET	67

1. JOHDANTO

“Anyone who believes in indefinite growth in anything physical, on a physically finite planet, is either mad or an economist.”

Kenneth E. Boulding

Maapallomme suurin ja vakavin ongelma on ilmastonmuutos. Ilmastonmuutoksen lisäksi kasvava globaali ongelma on sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus. Talouskasvu on lisännyt ihmisten hyvinvointia, mutta kasvun hedelmät eivät ole jakaantuneet kaikille. Vauraus maapallolla on jakautunut epätasaisesti rikkaiden länsimaiden ja köyhien kehittyvien maiden kesken, mutta myös vauraiden länsimaiden sisällä. Vain rikkaimmat ovat rikastuneet, köyhät ovat köyhtyneet ja keskiluokan tulot ovat jämähtäneet paikoilleen. Vuonna 2017 julkaistun Brittiläisen avustusjärjestön Oxfamin raportin mukaan joka kolmas maapallon 7,4 miljardista asukkaasta elää köyhyudessa. Samaan aikaan tuloerot maailmassa kasvavat jatkuvasti. Tällä hetkellä kahdeksan mieshenkilöä omistaa saman verran kuin maapallon väestön köyhempi puolikas yhteensä. (Oxfam 2017)

Ilmastonmuutoksen torjumiseksi ympäristöpolitiikassa puhutaan kestävästä kehityksestä, vihreästä taloudesta ja ekologisesta modernisaatiosta. Näissä suuntauksissa ohjataan teollisuutta tekemään ekotehokkaampia tuotteita ja vähentämään päästöjä uuden teknologian avulla. Ekologinen modernisaatio, vihreä talous ja kestävä kehitys perustuvat jatkuvan talouskasvun ajatukseen. Kaikki eivät kuitenkaan jaa jatkuvan kasvun ideologiaa ja kasvukriittinen ajattelu on lisääntynyt julkisessa keskustelussa ympäri maailmaa. Jatkuvan kasvun tavoittelua kritisoivat erityisesti degrowth-aatteen kannattajat. He eivät halua pelkästään pysäyttää talouskasvua vaan sanoutua kokonaan irti rajattoman kasvun tavoittelusta.

Oma kiinnostukseni kasvuun ja kulutukseen kriittisesti suhtautuvaa ajattelua kohtaan alkoi pari vuosikymmentä sitten luettuani Pentti Linkolan teoksen Johdatus 1990-luvun ajatteluun. Kiinnostukseni virisi uudelleen muutama vuosi sitten ympäristöpolitiikan johdantokurssilla, jossa kuulin degrowthista ensimmäisen kerran. Talouskasvua, kulutusta ja mainosten valtaa

kritisoiva ideologia tuntui oikealta ja todelliselta vaihtoehdolta median ja vallanpitäjien ikuista talouskasvua peräänkuuluttavalle sanomalle. Kyseisen kurssin päätteeksi kirjoitin esseen, jossa vertailin kolmea erilaista kasvukriittistä ohjelmaa ekologisemman yhteiskunnan saavuttamiseksi. Ohjelmat olivat Kasvun rajat -tutkimusryhmän keinot kestävyuden saavuttamiseksi, Serge Latouchen Kahdeksan tavoitteen ohjelma ja Jarna Pasasen ja Marko Ulvilan Vihreän uusjaon ohjelma. Esseestäni on osa mukana tässäkin tutkimuksessa.

Tämänhetkisten havaintojeni perusteella degrowth-aatetta ei Suomessa juuri tunneta, koska kasvukriittisestä ajattelusta puhutaan niin vähän. Vuonna 2008 alkaneen maailmanlaajuisen talouskriisin myötä talouskasvun kritiikki vaikuttaa yhä olevan kielletty aihe myös mediassa. Talouskasvua pidetään yleisesti ainoana hyväksyttynä mallina taantuman ja kilpailukyvyn pelastajaksi. Degrowthia ilmiönä on sivuttu muun muassa ympäristötieteisiin ja kulutustutkimukseen liittyvissä pro gradu -tutkimuksissa, mutta Suomen degrowth-liikettä ja -aktivisteja ei ole aiemmin tutkittu. Liike on mielestäni kiinnostava sekä muotonsa että ideologiansa vuoksi ja siksi sen tutkiminen on tärkeää.

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää millaisia toimijoita Suomen degrowth-aktivistit ovat, mitä degrowth heidän mielestään tarkoittaa ja miten he toimivat kasvukriittistä ajattelua edistääkseen. Pyrin myös selvittämään minkälainen liike degrowth-liike on, miten se on Suomessa verkostoitunut, millaisia sen toiminnan ominaispiirteet ovat sekä toimintamuodon hyvät ja huonot puolet. Teoreettisena viitekehyksenä käytän liiketutkimusta ja tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua ja laadullista sisällönanalyysiä.

Esittelen tutkimukseni aluksi degrowth-aatteen taustaa ja käsitteitä. Vertailen kolmea mallia kasvunpakosta irtautuneen yhteiskunnan saavuttamiseksi. Esittelen degrowth-aatetta kannattavat suomalaiset kohtuusliikkeet ja -hankkeet sekä kansainvälisen degrowth-liikkeen ja kohtuutaloustoiminnan. Degrowth-aatteeseen perehtyessäni törmäsin jatkuvasti uusiin, nousussa oleviin talouden muotoihin, jotka ainakin osittain jakavat talouskasvukriittisen ajattelun. Kerron sen vuoksi lyhyesti myös uusista talouden muodoista.

Kolmannessa luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen, yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksen. Liiketutkimus tutkii yhteiskunnallisten liikkeiden muodostumista, toimintaa sekä mobilisoitumista. Tutkimukseni tavoite on selvittää miten degrowth-liike on järjestäytynyt ja verkostoitunut. Tavoitteenani on ollut saada selville onko degrowth-liikkeessä ainesta joukkoliikkeeksi tai onko se mahdollisesti muuttumassa muodollisemmaksi organisaatioksi vai väliaikaista liikehdintää.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni tutkimuskysymykset, -aineiston ja -menetelmät. Käytin tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua ja sisällönanalyysia. Haastattelin tutkimustani varten viittä suomalaisen degrowth-liikkeen jäsentä, joista osa on liikkeen ajattelijoita ja tutkijoita, osa kohtuusliikkeen aktiivisia jäseniä. Tavoitteenani oli saada kokonaisvaltainen kuva erilaisesta degrowth-aatteeseen liittyvästä toiminnasta Suomessa.

Viidennessä luvussa analysoin haastattelujeni kautta saadun aineiston. Olen jakanut haastattelukysymykseni teemoihin, joiden avulla hain vastauksia kysymyksiin degrowth-aatteesta, haastateltavien omasta aktiivisuudesta ja roolista degrowth-liikkeessä, liikkeen toiminnasta sekä haastateltavien käsityksistä liikkeen tulevaisuudesta niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Lopuksi pohdin onko degrowth-liikkeessä nähtävissä verkostomaisen yhteiskunnallisen liikkeen tunnusmerkit ja millaiset tulevaisuuden näkymät liikkeellä on.

2. DEGROWTH-LIIKKEEN TAUSTA JA KÄSITTEET

Rooman klubi on monikansallinen joukko tulevaisuudentutkimuksesta kiinnostuneita kansalaisia, taloustieteilijöitä ja tiedemiehiä. Klubi pyysi vuonna 1970 Massachusetts Institute of Technology -korkeakoulun (MIT) systeemidynamiikan ryhmää tekemään tutkimuksen ihmiskunnan olemassaoloa vaarantavien tekijöiden kehityssuunnasta ja niiden vuorovaikutuksesta (Meadows ym. 1972, 7). Tutkimuksen viisi peruselementtiä ja tutkimuskohdetta olivat maapallon väkiluku, ravinnontuotanto, teollistuminen, saastuminen ja uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö, jotka kaikki olivat kasvaneet eksponentiaalisesti (emt, 27). Kasvun rajat -raportti ilmestyi vuonna 1972. Tutkimuksessa varoiteltiin tulevasta ekokatastrofista ja vedottiin syvällisen ja ennakoivan yhteiskunnallisen uudistuksen puolesta. Uudistus saataisiin aikaiseksi uudistamalla teknologiaa, kulttuuria ja instituutioita. (Meadows ym. 2004, 10–13.)

Ensimmäinen Kasvun rajat -raportti loi synkeitä tulevaisuudenkuvia, mutta oli silti vielä toiveikas. Raporttia päivitettiin vuonna 1992 ja tulokset julkaistiin uudessa raportissa nimeltä Ylittyvät kasvun rajat. Raporttiin tuli uutena lisäyksenä se, että ihmiskunta oli vuonna 1992 jo ylittänyt maapallon kantokyvyn rajat. Raportti oli kuitenkin vielä optimistinen ja siinä osoitettiin, miten paljon vielä olisi tehtävissä viisaan politiikan ja tavoitteiden avulla ja muuttamalla tekniikkaa ja instituutioita. Vuonna 2004 tutkijaryhmä päivitti Kasvun rajat -raportin uudelleen. Heidän mukaansa myös myönteistä kehitystä oli tapahtunut kolmenkymmenen vuoden aikana. Ihmiskunnan ekologinen jalanjälki oli kasvanut mutta sitä yritettiin hillitä. Ympäristöasioista puhuttiin enemmän kuin aikaisemmin, oli solmittu monikansallisia sopimuksia ja luotu uusia instituutioita. Silti monien tilastojen mukaan ihmiskunnan ekologinen jalanjälki kasvoi entisestään ja esimerkiksi maailman viljantuotanto ja kalakanta olivat jo saavuttaneet huippunsa ja ovat nyt pienemässä. (Meadows ym. 2004, 10–14.)

1970-luvulta lähtien on tiedetty jatkuvan kasvun ja luonnonvarojen hupenemisen seuraukset. Talouskasvu ja kulutus ovat kuitenkin vain kiihtyneet ja ilmastonmuutos on todellisuutta. Ihmiskunta elää kestävämmästä mutta vallanpitäjät ja enemmistö ihmisistä ei suostu myöntämään sitä. Meadows kumppaneineen (2004, 16) on todennut, että vaikka tilanne on tiedetty jo kolmekymmentä vuotta, ei tarvittavia poliittisia ja asenteellisia muutoksia ole tehty, vaan aika on tuhlatu hyödyttömiin väittelyihin. Ilmastonmuutosta on pyritty hidastamaan vihreän teknologian avulla kehittämällä uusia, ekotehokkaampia tuotteita.

Ekotehokkuudella on kuitenkin kääntöpuolena rebound-ilmiö. Rebound tarkoittaa sitä, että ekotehokkuuden avulla saadut säästöt käytetään muihin tuotteisiin ja näin saavutetut ympäristöhyödyt menetetään. (Jackson 2009, 95.)

Naomi Kleinin (2014, 29–31) mukaan muutoksia ei ole tehty, koska ne ovat ristiriidassa sääntelystä vapautetun kapitalismin kanssa. Vallitsevan uusliberaalin talouspolitiikan kolme peruspyrkimystä ovat olleet julkisen sektorin ja toimintojen yksityistäminen, yritysten sääntely purku sekä yritysverojen alentaminen. Nämä toimenpiteet ovat käytännössä lisänneet sosiaalista eriarvoisuutta, kasvattaneet tuloeroja, aiheuttaneet epävakautta rahoitusmarkkinoilla ja heikentäneet julkisen sektorin toimintaa. Ne ovat myös estäneet yhteiset ponnistukset ilmastonmuutoksen hidastamiseksi, koska ne ovat markkinalogiikan vastaisia. Yhteiset säännöt, verotuskäytännöt ja lait vaativat toimivia julkisia palveluita ja infrastruktuuria, joita uusliberaali talouspolitiikka on pyrkinyt määrätietoisesti supistamaan.

Degrowth on vastakohta ja poliittinen iskulause jatkuvalla kasvun tavoittelulle. Ranskan kielen sanalla *décroissance* on kaksoismerkitys: se kyseenalaistaa sekä jatkuvan kasvun (*croissance*) että siihen uskomisen (*croire*) rajallisella planeetalla (Klein 2014, 108). Degrowth-käsite on suomennettu muun muassa kasvun purkamiseksi, kohtuutaloudeksi, eikasvuksi ja negatiiviseksi kasvuksi. Käytän tässä tutkimuksessa pääsääntöisesti degrowth-käsitettä, koska käsitteelle ei ole muodostunut vakiintunutta suomennosta.

Degrowth-liike suhtautuu kriittisesti kapitalismiin ja kulutukseen ja se pyrkii vähentämään kulutusta sekä kutistamaan taloutta. Sen keskeiset periaatteet ovat tutkija ja degrowth-aktivisti Marko Ulvilan (2010) mukaan tasa-arvo kaikissa suhteissa ja rakenteissa, kohtuullisuus ja ympäristöön sopeutuminen, yhteistyö, yhteisöllinen omavaraisuus, kansan valta pääoman ylivallan sijasta sekä ylisukupolvinen vastuullisuus. Degrowth-liikkeen pyrkimyksenä on rajoittaa vapaaehtoisesti tuotantoa ja kulutusta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ekologisen kestävyuden takaamiseksi niin paikallisesti kuin globaalisti. Rajoittaminen ei tarkoita tietä ankeampaan vaan entistä rikkaampaan elämään. (Järvensivu 2015, 257; Schneider ym. 2009, 512.)

Degrowth-aatteen johtavana ajattelijana pidetyn ranskalaisen taloustieteilijän Serge Latouchen (2007, 9–13) mukaan jatkuva kasvun tavoittelu johtuu pääoman omistajien voitontavoittelusta. Degrowth ei ole negatiivista kasvua tai kestävästä kehitystä. Sen tavoite on muuttaa ajattelutapojamme ja saada meidät ymmärtämään, että jatkuva talouskasvu ja siihen perustuva kohtuuton elämäntapamme on kyseenalaistettava. Degrowthin tavoitteena ei ole

palata vanhaan, vaan löytää uusia positiivisia vaihtoehtoja talouskasvuideologian tilalle. Talouden ja bruttokansantuotteen lasku ei ole itsessään tavoitteena, vaan degrowth asettaa luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin talouskasvun edelle. (Järvensivu 2010.)

Kapitalistinen talousjärjestelmä ja rajallinen planeetta eivät näytä toimivan yhdessä. Jotta ilmastonmuutos voidaan pysäyttää, tarvitaan uudenlainen talousjärjestelmä. Kleinin (2014, 34–35) mukaan tähän mennessä on pyritty maltilliseen keskitiehen ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi. Nyt tarvitaan kuitenkin radikaaleja uudistuksia eivätkä kompromisseihin perustuvat ratkaisut enää riitä. Ihmiskunnan on muutettava ajattelutapaansa, jotta tarvittavat muutokset voidaan tehdä. Ajattelutavan muuttaminen on vaikeaa, koska markkinatalouden malli ja sen mukana tuleva kilpailu ovat lamauttaneet ilmastoneuvottelut vuosikymmeniksi. Rikkaat valtiot eivät ole suostuneet leikkaamaan päästöjään ja köyhimmät maat puolestaan ovat vedonneet siihen, että niillä on yhtäläinen oikeus tavoitella vaurautta kuin rikkaille länsimailla. Ilmastonmuutoksen torjumisessa ollaan ehkä vihdoin saavutettu ensimmäinen askel. Joulukuussa 2015 pidetyssä Pariisin ilmastokokouksessa sovittiin historiallinen, kaikkia maailman maita sitova ilmastosopimus. Sopimuksessa maat pyrkivät rajoittamaan ilmaston lämpenemisen alle kriittisenä pidetyn rajan eli kahden asteen esiteolliseen aikaan verrattuna. Jos on mahdollista, niin lämpötilan nousu pyritään rajaamaan 1,5 asteeseen. (Virtanen 2015.)

Taloustieteessä ekologisista kysymyksistä alettiin puhua 1970-luvulla romanialaisen taloustieteilijän Nicolas Georgescu-Roegenin työn ansiosta. Hänen tutkimuksiaan voidaan pitää yhtenä degrowth-ajattelun alkulähteenä. Artikkelissaan *Energy and economic myths* Georgescu-Roegen vertaili Kasvun rajat -raporttia ja Herman Dalyn teesiä vakaan tilan taloudesta. Hän päätyi näkemykseen että mikäli pyritään poistamaan globaali köyhyys, on ylikuluttavan pohjoisen pakko vähentää taloutensa läpi kulkevia energia- ja materiavirtoja. Pelkkä kulutuksen vähentäminen tai sen kasvun pysäyttäminen ei riittäisi. (Järvensivu 2015, 253.)

Degrowth (*décroissance*) käsitteenä esiintyi keskustelussa ensimmäistä kertaa Georgescu-Roegenin esseekokoelmassa *Demain la décroissance (Huomenna degrowth)*, jonka keskeinen argumentti oli, että talouskasvu kiihdyttää entropiaa eli epäjärjestystä. 2000-luvun alussa Lyonin yliopiston aktivistit herättivät degrowth-käsitteen henkiin mainostamista vastustavassa toiminnassaan ja ranskalainen taloustieteen professori Serge Latouche teki käsitteestä tunnetun vuonna 2007 ilmestyneellä teoksellaan *Jäähyväiset kasvulle*. (Kallis 2015.)

Nykyisenlaista yhteiskuntaa ei ole aina pidetty tavoittelemisen arvoisena. Kriitikin kohteena ovat olleet Latouchen mukaan (2007, 18–19) niin yhteiskunnan kulttuurinen kulutuskeskeisyys kuin markkinatalouden piittaamattomuus kulutuksen ekologisista vaikutuksista. Vaihtoehtoisista kohtuuteen perustuvista yhteiskuntamalleista ensimmäisiä olivat tietyt varhaiset sosialistiset utopiat ja anarkistiset mallit. 1960-luvun lopulta lähtien moni eurooppalainen ajattelija alkoi pitää kulutusyhteiskunnan arvoja riittämättöminä. Kehityksen epäonnistuminen köyhässä etelässä ja liiallinen kulutus rikkaassa pohjoisessa sai kritisoijat kyseenalaistamaan kulutusyhteiskunnan mielekkyyden. Samoihin aikoihin havahduttiin ympäristön tilan huononemiseen, jolloin yhteiskuntakritiikki sai ekologisen ulottuvuuden. Kasvuun perustuva yhteiskunta oli myös luonnon kannalta kestävä.

Taloukasvuun ja kulutukseen ovat degrowth-liikkeen lisäksi suhtautuneet kriittisesti erilaiset ympäristöfilosofiset suuntaukset, muun muassa yhteiskuntaekologit, ekofeministit ja syväekologit. Nämä filosofiat pitävät sisällään ihmisen vastuun luonnosta ja sen säilyttämisestä tuleville sukupolville. Yhteiskuntaekologian mukaan luonnolla on itseisarvo eikä ekosysteemin eri tasojen välillä ole arvojärjestystä. Ekofeministit pitävät alistussuhteita suurimpana ongelmana ympäristöongelmissa. Sekä yhteiskuntaekologit että ekofeministit näkevät luonnon alistamisen olevan yhteydessä ihmisten välisiin alistussuhteisiin ja erityisesti patriarkaaliseen arvojärjestykseen, johon perustuu jako hallitsijoihin ja hallittuihin. Molempien suuntausten tavoitteena on muuttaa yhteiskuntajärjestelmä sellaiseksi, joka ei alista luontoa eikä perustu valta- ja alistussuhteisiin. (Vilka 1993, 73–76.)

Syväekologian perustaja, norjalainen ekofilosofi Arne Naess, korosti ympäristönsuojelun merkitystä syvässä merkityksessä. Naessin mukaan saastumisen ehkäiseminen laeilla ja saastuneen luonnon puhdistaminen teknisin keinoin ovat pinnallista ympäristönsuojelua. Pinnalliseen ja vallitsevaan maailmankuvaan liittyy luonnon hallitseminen ja sen pitäminen raaka-aineena, taloukasvu, kulutus, teknologinen kehitys ja usko laajoihin luonnonvaroihin. Syväekologian tavoitteena on syvä ymmärrys maailmasta, jossa luonnolla on itseisarvo, maapallon rajallisuus tiedostetaan, teknologia ei hallitse ja tavaroita tuotetaan vain tarpeeseen. Ideologinen muutos on muutosta kohti elämän laadun ja sen itseisarvon kunnioittamista, ei pitämistä kiinni elintason kohoamisesta. (Vilka 1993, 78–81.)

Syväekologit eroavat yhteiskuntaekologeista siten, että syväekologeille kaiken lähtökohdaksi on elävä elonkehä kokonaisuutena. Yhteiskuntaekologiassa lähtökohdaksi sen sijaan on ihminen sekä hänen tarpeensa ja toiveensa. Suomessa syväekologit perustivat Pentti Linkolan

johdolla vuonna 1987 Vihreän Elämänsuojelun liitto ry:n. Liiton tarkoituksena on esittää yhteiskunnallinen vaihtoehto luonnontaloudellisesti kestävämmälle talouskasvulle, kulutukselle ja kilpailuyhteiskunnalle. (Vihreän elämänsuojelun liitto)

Peter Victorin (2006, 492; ks. myös Jackson 2009, 41) mukaan talouskasvusta tulisi luopua kolmesta syystä. Luonnonvarat ovat rajalliset, joten kehittyneiden maiden tulisi tukea kehittyviä maita ja antaa niiden käyttää luonnonvaroja talouskasvun saavuttamiseksi. Kehittyvissä maissa talouskasvulla voidaan parantaa kansalaisten hyvinvointia, mutta kehittyneissä maissa talouskasvu ei kannata, koska se ennemminkin vähentää kuin lisää hyvinvointia. Kehittyneissä maissa talouskasvu ei myöskään riitä tai ole välttämätöntä edistämään sellaisia poliittisia tavoitteita kuin täystyöllisyys, köyhyyden poistaminen tai ympäristönsuojelu.

Paavo Järvensivun (2015, 254–255; ks. myös Haapanen 2013, 25) mukaan näkökulmat degrowth-ajatteluun poikkeavat jonkin verran maittain. Kulttuurisiin käsityksiin pureutuvaa näkökulmaa ja sosiaalista ja kulttuurista murrosta painottavat erityisesti ranskalaiset kirjoittajat, kuten Serge Latouche. Englanninkielinen keskustelu on sovitteluvampaa ja käyttää teknistaloudellisempaa sanastoa ja argumentaatiota. Esimerkiksi Tim Jackson ja Peter Victor pyrkivät ennemminkin rakentamaan ekologista kestävyttä tukevia malleja ja taloudellisia ohjauskeinoja.

Timo Järvensivu (2015) kritisoi nykyisen valtavirtapolitiikan arvojärjestystä, jossa talouskasvua pidetään hyvinvoinnin perustana. Talouskasvun merkitystä ei kyseenalaisteta, jos se aiheuttaa epäoikeudenmukaisuutta tai ympäristötuhoja niin sitä pyritään muuttamaan oikeudenmukaisemmaksi ja vihreämmäksi. Jos tämä ei onnistu, niin etsitään uusia talouskasvun lähteitä. Järvensivu ehdottaa tilalle kestävämpää, käänteistä järjestystä, jossa ensimmäiseksi pyritään suojelemaan luontoa ja pysymään sen kantokyvyn rajoissa. Sen jälkeen edistetään sivistystä ja kaikkea sellaista taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista toimintaa, joka lisää hyvinvointia oikeudenmukaisella tavalla. Jos toiminta ei pysy luonnon kantokyvyn rajoissa niin palataan alkuun ja etsitään uusia tapoja.

Maapallon väkiluvun vähentämistä on esitetty yhtenä tapana vähentää ympäristön kuormitusta. Populaatiota pyritään kuitenkin karsimaan kehittyvistä maista, joiden ekologinen jalanjälki on suuresta väestömäärästä huolimatta pieni. Väkilukuun keskittyminen peittää Latouchen (2007, 35–36) mukaan ongelmien todellisen syyn eli talousjärjestelmää ohjaavan suhteettomuuden periaatteen. Esimerkiksi monien ympäristöongelmien syynä on maailman

rikkaiden valtioiden liiallinen lihansyönti, jonka takia yli 30 prosenttia viljelyskelpoisesta maasta käytetään karjalle tarkoitettujen rehukasvien viljelyyn. Liikakansoituksen haaste onkin enemmän se, miten tasapuolisesti luonnonvarat kyetään jakamaan.

Taloukasvu on suhteellisen uusi käsite ihmiskunnan historiassa. Vasta muutaman vuosisadan ajan talouden on odotettu kasvavan ja tulevien sukupolvien olevan vauraampia kuin edeltäjänsä. Valistuksen aikana syntyivät ajatukset edistyksestä länsimaisen sivilisaation kulmakivenä. Edistys toi mukanaan jatkuvan kasvun ihanteen. (Victor 2008, 5–6.) Globalisaation myötä rikkaan pohjoisen kulutukseen perustuva eetos on levinnyt ympäri maapallon. Tämä on johtanut siihen, että köyhempien maiden kulttuurit ovat rappeutuneet ja yksipuolistuneet. Kehityksen myötä valtaan on astunut uusi poliittinen luokka, joka on populistinen ja korruptoitunut. Keskiluokan solidaarisuus on korvautunut egoismilla ja länsimaissa etenevällä hyvinvointivaltioiden purkamisella. Uusliberalistinen politiikka on mahdollistanut tyytyväisten enemmistöjen synnyn. Siksi kasvun purkamisen tulisi perustua aivan uudellelaiselle politiikalle. (Latouche 2007, 36.)

Serge Latouchen mukaan on luotava konkreettinen malli toisenlaisesta maailmasta ja yhteiskuntajärjestelmästä. Degrowth on tällainen utopia itsenäisistä ja ekologisesti kestävästä yhteisöistä sekä vauraassa pohjoisessa että kehittyvässä etelässä. Uudenlainen maailma voi toteutua yhteiskunnan uudelleenarvottamisen kautta. Uudelleenarvottamista seuraa automaattisesti uudelleenjako ja yhteiskunnan rakenteiden muutokset. Taloukasvusta on luovuttava, koska kasvun aiheuttamat kustannukset joutuvat maksamaan luonto, työläiset, kuluttajat ja ennen kaikkea eteläisen pallonpuoliskon kehittyvien maiden köyhät. Latouche uskoo, että politiikan suunnanmuutos ei ole toteutettavissa nykyisillä poliittisilla järjestelmillä, vaan siihen tarvitaan kulttuurivallankumous ja radikaali irtautuminen globaalitaloudesta. (Alaja 2011, 36–38.)

Uusliberaali kasvupolitiikka perustuu uusklassiseen taloustieteeseen, joka on länsimaissa noussut hegemoniseen asemaan. Yhteiskunnallisessa ja poliittisessä keskustelussa sitä pidetään ainoana vaihtoehtona. Uusklassinen taloustiede on luonteeltaan matemaattista eikä se sisällä moraalisia tai filosofisia pohdintoja. Sen mielestä ihmisten hyvinvointi määräytyy ensisijaisesti markkinaehtoisten kulutusmahdollisuuksien myötä, jolloin ihmisten hyvinvointi ilman markkinoita olisi mahdotonta. Jotta degrowthista voidaan edes alkaa keskustella, on uusklassinen hegemonia ensin purettava. (Järvensivu 2015, 263–264.) Siirtyminen degrowth-yhteiskuntaan rikkoo kaikkia uusliberaalin talouspolitiikan sääntöjä. Se edellyttää pitkän

aikavälin suunnittelua, liiketoiminnan tiukkaa sääntelyä, rikkaiden verotuksen tiukentamista ja julkisten palvelujen lisäämistä. Myös monet yksityistetyt palvelut tulisi ottaa takaisin julkisen kontrollin piiriin. (Klein 2014, 110.)

Degrowthin tavoitteena on vähentää luonnonvarojen käyttöä ja samalla parantaa elämänlaatua. Haitallista kulutusta voitaisiin verottaa esimerkiksi ylellisyysveroilla ja saaduilla verotuloilla voitaisiin tukea vähähiilisiä talouden osa-alueita. Vihreän rakenneuudistuksen myötä syntyisi uusia työpaikkoja joukkoliikenteen, uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden parantamisen myötä. Julkisen ja kolmannen sektorin osuus kokonaistaloudessa kasvaisi ja samalla niiden alojen, jotka kuormittavat ympäristöä vähän. Tällaisia aloja on esimerkiksi hoiva-ala, jolla työskentelee paljon naisia ja vähemmistöjen edustajia huonolla palkalla. Samalla näiden alojen arvostus kasvaisi ja niiden turha tehostaminen pystyttäisiin lopettamaan. (Klein 2014, 108–109; Jackson 2009, 132.)

Degrowth-käsitettä on kritisoitu sen akateemisuudesta ja epäkäytännöllisyydestä. Käsitettä pidetään liian radikaalina ja laajana eikä sen katsota tarjoavan konkreettisia ratkaisuja ongelmiin. (Sekulova & Schneider 2014.) Giorgos Kallis (2015) uskoo, että degrowth ei tule koskaan olemaan vapaaehtoista vaan pakon sanelemaa. Kun talous jähmettyy ja kriisi pahenee, on kansalaisten sopeuduttava tilanteeseen.

2.1. Keinoja kasvuttoman yhteiskunnan saavuttamiseksi

Kasvun rajat -työryhmällä, Serge Latouchella sekä suomalaisilla kohtuutalouden puolestapuhujilla Jarna Pasasella ja Marko Ulvilalla on kaikilla omanlaisensa visio kestävämmästä ja ekologisemmasta yhteiskunnasta. Uuden yhteiskunnan saavuttamiseksi heillä on myös omat keinonsa. Kasvun rajat -tutkijat olivat eri mieltä keskenään siitä, millaiseen tulevaisuuteen ihmiskunta kykenee, mutta he olivat yksimielisiä siitä millaisia toimenpiteitä ja keinoja maapallon kestävyuden saavuttamiseksi tulee käyttää. (Meadows ym. 2004, 16–17.) Serge Latouche on tehnyt kulttuurivallankumouksen toteuttamiseksi kahdeksan tavoitteen ohjelman. Jarna Pasasella ja Marko Ulvilalla puolestaan on unelma Vihreän uusjaon fossiilikapitalismista vapaasta yhteiskunnasta.

Meadowsin johtama tutkimusryhmä totesi, että heillä ei ole antaa selkeitä ohjeita tyyliin ”Saavuta maailmanlaajuinen muutos näillä 20 teolla”. He kuitenkin esittivät jo 1972 viisi

keinoa, joilla voi edetä kohti kestäväää maailmaa ja olivat kolmekymmentä vuotta myöhemmin yhä sanojensa takana. Keinot ovat visiointi, verkostoituminen, rehellisyys, oppiminen ja rakastaminen. Jos näitä sanoja käytettäisiin maailman informaatiovirroissa useammin, siirtymää kestävään yhteiskuntaan voitaisiin heidän mukaansa edistää. (Meadows ym. 2004, 290–292.)

Latouche (2007, 42) nimeää kulttuurivallankumoukselle kahdeksan tavoitetta, joilla saavutetaan autonominen, kasvuton yhteiskunta. Ne ovat arvojen muuttaminen, markkina-ajattelun rajoittaminen, rakenteiden muuttaminen, varallisuuden uusjako, paikallisuus, vähentäminen, uudelleenkäyttö ja kierrättäminen. Latouchen (2007, 36) mukaan rikkaan pohjoisen kulutukseen perustuva malli on globalisaation myötä levinnyt ympäri maapallon. Tämä on johtanut siihen, että köyhempien maiden kulttuurit ovat rappeutuneet ja yksipuolistuneet. Kehityksen myötä valtaan on astunut uusi poliittinen luokka, joka on populistinen ja korruptoitunut. Keskiluokan solidaarisuus on korvautunut egoismilla ja länsimaissa etenevällä hyvinvointivaltioiden purkamisella. Uusliberalistinen politiikka on mahdollistanut tyytyväisten enemmistöjen synnyn. Siksi kasvun purkamisen on perustuttava aivan uudella politiikalla.

Pasasen ja Ulvilan mielestä nykyinen eriarvoistava ja ympäristöstä piittaamaton järjestelmä ruokkii ihmisen pahimpia ominaisuuksia, kuten ahneutta, itsekkyyttä ja lyhytnäköisyyttä. He haluavat opastaa ihmiskuntaa tulevaisuuteen, jossa ihmiskunta ja ympäristö elävät sopusoinnussa. He kutsuvat visiotaan vihreän uusjaon yhteiskunnaksi. Vihreän uusjaon periaatteet ovat tasa-arvo, kohtuullisuus ja ympäristöön sopeutuminen ilman talouskasvua, yhteisöllinen omaehtoisuus, pääoman ylivallassa vapaa kansanvalta, yhteistyö ilman kilpailua ja väkivallattomuus. Vihreän uusjaon yhteiskuntaa voi kutsua myös punavihreäksi yhteiskunnaksi, koska se on sosiaalisesti oikeudenmukainen ja tasapainossa muun luonnon kanssa. Se on myös osa maailmanlaajuisia liikehdintää, jossa halutaan siirtää valta pieneltä rikkaalta vähemmistöltä ihmiskunnan enemmistölle. Mukaan otetaan myös muiden lajien ja tulevien sukupolvien oikeudet. Tärkein tavoite vihreässä uusjaossa on valtasuhteiden muuttaminen. (Pasanen & Ulvila 2010, 6–14.)

2.1.1. Arvojen muutos ja verkostoituminen

Serge Latouchen (2007, 43–44) mukaan nykyiset länsimaiset arvot korostavat egoismia, kilpailua, pakkomielleistä työntekoa ja rajatonta kulutusta, globaaliutta, tuotannon tehostamista ja materiaa. Kulttuurivallankumouksen onnistumiseksi arvoja on muutettava.

Tilalle tarvitaan altruismia ja yhteistyötä, enemmän vapaa-aikaa ja sosiaalisen elämän arvostusta, paikallisuutta, ammattitaidon arvostusta sekä ihmissuhteita. Arvojen muuttamisessa tärkeintä on luopua uskosta, että ihminen on luomakunnan kruunu ja luonto olemassa vain hänen tarpeitaan varten. Samalla luonnon välineellistäminen on lopetettava.

Meadowsin ja kumppanien (2004, 294–295) visiossa tulevaisuuden maailma on kestävä, tehokas ja riittävä kaikille. Visioimalla sitä, mitä todella tulevaisuuden maailmalta halutaan, voidaan ohjata ja motivoida ihmisiä oikeaan suuntaan. Kun visio on yhteinen ja siitä puhutaan ja muistutetaan toistuvasti, se voi muuttaa järjestelmiä. Visionääriset tavoitteet luovat uutta informaatiota ja sen mukana uudenlaista käytöstä, tietoa, tekniikkaa ja instituutioita. Oikeudenmukaisuus, kauneus ja yhteisöllisyys ovat korkeimpia sosiaalisia arvoja. Talous on vain väline, ei päämäärä. Energiaa tuotetaan uusiutuvilla luonnonvaroilla, päästöjä ja jätteitä vähennetään ja kaikesta vallitsee sosiaalinen yhteisymmärrys. Elämäntapa on muuttunut tyydyttäväksi kaikille eikä siihen liity jatkuvaa vaurauden ja materian keräämistä.

Vihreän uusjaon yhteiskunta saa alkunsa arkisissa keskusteluissa muiden samoin ajattelevien ihmisten kanssa. Keskustelut johtavat siihen, että yhteiskunnan eriarvoisuuteen, kapitalismiin ja ympäristötuhoihin tyytymättömät ihmiset liittyvät yhteen ja syntyy joukkoliike. Liike määrittelee poliittisen ohjelman, joka saa vaaleissa enemmistön kannatuksen ja johtaa pääoman ylivallan kumoamiseen. Syntyy kansanvaltainen yhteistyön, välittämisen ja kohtuuden yhteiskunta. Talous kukoistaa julkisten laitosten, osuuskuntien ja pienyrittäjien voimin. Eriarvoisuutta vähennetään progressiivisten verojen ja kulutuskattojen avulla. Kun ihmisten hyvinvointi nousee, niin samalla ympäristön kuormitus laskee kestäväälle tasolle. (Ulvila & Pasanen 2010, 109.)

Arvojen muuttamiseksi verkostoituminen on tärkeää, koska verkostot koostuvat samoista asioista kiinnostuneista ihmisistä. Verkostojen avulla ihmiset pitävät yhteyttä toisiinsa, levittävät tietoa, välineitä ja ideoita ja muistuttavat toisiaan siitä, että he eivät ole asiansa kanssa yksin. Tulevaisuudessa tarvitaan Meadowsin ja kumppanien (Meadows ym. 2004, 296–297) mukaan etenkin sellaisia verkostoja, jotka ovat omistautuneet kestävyydelle niin paikallisesti kuin globaalistikin. Paikallisten verkostojen avulla voidaan luoda kestävä yhteiskunta, joka elää harmoniassa paikallisen ekosysteemin kanssa globaaleissa rajoissa. Globaalien verkostojen tulisi olla aidosti globaaleja ja niihin on kuuluttava myös kehittyvien maiden asukkaat. Afrikan ja muiden kehittyvien alueiden varustaminen digitaaliseen kommunikaatioon on ensiarvoisen tärkeää, siksi digitaalinen kuilu teollistuneiden ja

kehittyvien maiden välillä on poistettava. Internetyhteys on halpa ja hyvä tapa saada äänensä kuuluviin, verkostoitua ja opettaa muita.

Rehellisyys ja totuuden kertominen asioiden tilasta on pakollista tulevaisuuden kestävän maailman kehittämisessä. Informaatiovirtaa ei saa pilata valheilla ja asioiden vääristelyllä. Monet valtaapitävien puheista ovat tietoista harhaanjohtamista, jolla yritetään manipuloida kuulijoita tai oikeuttaa itseä palvelevia tekoja. Jatkuvaa kasvua ja kulutusta palvovaa yhteiskuntaa on pystyttävä vastustamaan ja kyseenalaistamaan. Asioista on puhuttava todenmukaisesti ja rakentavasti, ei ennakkoluuloja ja yksinkertaistuksia viljellen. (Meadows ym. 2004, 297–299.)

Visioiminen, verkostoituminen ja rehellisyys ovat hyödyttömiä, jos niistä ei seuraa konkreettisia tekoja. Ihmiset ovat nykyisin maailman monimutkaistumisen ja maailmantalouden globaalistumisen vuoksi erityisen tietämättömiä asioista. Kansalaiset luottavat siihen, että heidän johtajansa tietävät mitä tekevät, vaikka tosiasiasa he eivät tiedä yhtään paremmin miten kestävä yhteiskunta luodaan. Kaikkien on siis oltava valmiita oppimaan uusia asioita, uusia viljelymenetelmiä, energiajärjestelmiä ja tapoja luoda kestävämpi maailma. Oppiminen ilman virheitä on mahdotonta, mutta virheet on tunnustettava ja jatkettava eteenpäin. On oltava avoimia uusille ideoille ja valmiita vaihtamaan suuntaa, jos vanha reitti ei vie haluttuun lopputulokseen. (Meadows ym. 2004, 300–301.)

Pasasen ja Ulvilan (2010, 208) mielestä valmiudet yhteiskunnan muutokseen ovat jo olemassa. Monet ihmiset ovat tyytymättömiä nykytilanteeseen ja haluaisivat tehdä jotain asian eteen. Suomalaisten enemmistö haluaa oikeudenmukaisen ja kestävän yhteiskunnan ja monet sopivat instituutiot sitä varten ovat jo olemassa. Ratkaiseva askel tapahtuu Ulvilan ja Pasasen mukaan jokaisen pään sisällä. Ajatustyö on tehtävä ensin itse ja mietittävä kumpaa haluaa enemmän, lisää rahaa ja mukavuuksia vai lisää vapaa-aikaa ja puhdasta ympäristöä. Kun ymmärtää kumpi vaihtoehto on mahdollinen ja takaa myös tuleville sukupolville elinkelpoisen maapallon, on muutos oikeaan suuntaan tapahtumassa. (Ulvila & Pasanen 2010, 191.)

Rakkaudesta puhuminen teollistuneessa yhteiskunnassa aiheuttaa naureskelua eikä siitä puhuvaa oteta vakavasti. Meadowsin työryhmä (2004, 302–303) peräänkuuluttaa kuitenkin rohkeasti rakkautta ja myötätuntoa koko ihmiskuntaa, luontoa ja planeettaamme kohtaan. He pitävät individualismia ja lyhytnäköisyyttä suurimpina ongelmina nykyisessä järjestelmässä.

Ne ovat kestämyyden suurimmat syyt. He uskovatkin, että kehittämällä ihmiskunnan parempia puolia, rakkautta ja myötätuntoa, päästään parempaan tulokseen. Ihmisten on opittava näkemään itsensä osana yhtä maailmanyhteisöä. Siihen on otettava mukaan myös meistä kaukana asuvat ja maapallon tulevat sukupolvet.

2.1.2. Rakenteiden muuttaminen ja paikallisuus

Latouche (2007, 44) toteaa, että on kyseenalaistettava käsitteet, joilla maailmaa on totuttu tarkastelemaan. Hän mainitsee esimerkkinä niukkuuden ja runsauden käsitteet, joiden avulla markkinat ovat luoneet keinotekoisia puutteita ja tarpeita kaupallistamalla luonto ja muuttamalla luonnollinen runsaus niukkuudeksi. Markkina-ajattelua ja mainontaa on hänen mielestään pakko rajoittaa. Rakenteiden muuttaminen tarkoittaa tuotantokoneiston ja sosiaalisten suhteiden muuttamista uusien arvojen mukaiseksi. Rikkauksien ja luonnonvarojen hyödyntämismahdollisuudet pitää jakaa uudelleen sekä pohjoisen ja etelän maiden kesken että yhteiskunnan sisällä luokkien, sukupolvien ja yksilöiden välillä. Varallisuuden uusjako vähentää suoraan kulutusta leikkaamalla kuluttavan luokan varoja ja valtaa ja epäsuorasti vähentämällä yllykkeitä kerskakulutukseen. (emt, 45–46.)

Tavaroiden ja pääoman liikettä tulisi rajoittaa mahdollisimman paljon ja valtaosa yhteisön tarvitsemista tuotteista pitäisi valmistaa lähellä olevissa paikallisissa yrityksissä. Paikallisuus ei liity Latouchen mukaan pelkästään talouteen vaan se tarkoittaa myös paikallisen päätöksenteon lisäämistä. Tuotantoa ja kulutusta tulisi vähentää ja aluksi on rajoitettava liikkakulutusta ja tuotteiden kertakäyttöisyyttä. Vähentäminen tarkoittaa myös työajan vähentämistä, joka on työn jakamisen lisäksi tarpeen ennen kaikkea parantumiseen työnarkomaniasta. Työn liiallinen arvostaminen on johtanut elämän muiden alueiden, vapaa-ajan ja kansalaisuuden toteuttamisen aliarvostamiseen. Myös massaturismia on rajoitettava. Latouche ei usko ekoturismiin, joka on hänen mielestään kestävään kehitykseen verrattavissa oleva ristiriitainen ilmaus. Turismi syö aina maapallon varoja ja jatkossa matkustamista pitää rajoittaa ja ihmiskunnan on omaksuttava lähimatkailun ilo. (Latouche 2007, 46–49.)

Latouchen (2007, 53) mukaan kaikki kahdeksan tavoitetta ovat yhtä tärkeitä, mutta strategisimmat roolit ovat arvojen muuttamisella, paikallisuudella ja vähentämisellä. Arvojen muuttaminen on kaikkien muutosten alulle paneva voima, paikallisuus vaikuttaa ihmisten elämään ja työllisyyteen ja vähentäminen on kasvun purkamisen käytäntöön pureutuva osuus. Paikallisuus on keskeisellä sijalla ja sillä Latouche tarkoittaa ensisijaisesti omavaraisuutta ruoantuotannossa. Myös energiantuotannossa pitäisi pyrkiä omavaraisuuteen. Uusiutuvia

energiälähteitä löytyy jossakin muodossa Latouchen mukaan maailman joka kolkasta. Myös kaupankäynnissä on pyrittävä paikallisuuteen ja päästävä irti isojen kauppaketjujen sosiaalista paikalliselämää rappeuttavasta ylivallasta. (Latouche 2007, 57–59.)

Paikallisuus on erityisesti ruoantuotannossa viisasta. Länsimaissa suositaan kaukaa tuotua, lihapitoista ja jalostettua ruokaa, joka ei noudata satokausien vaihteluita. Lähellä viljeltyt kasvikset ja hedelmät joutuvat kilpailemaan halvempien, esimerkiksi Kiinasta tuotujen hedelmien kanssa. Lihaa tuodaan Eurooppaan toiselta puolelta maailmaa, Etelä-Amerikasta ja Uudesta-Seelannista saakka. Elintarvikkeiden tuotanto ja jalostus on siirtynyt halvemman työvoiman maihin. Ruokavalion supistaminen ja rajoittaminen ei automaattisesti tarkoita paluuta aikaisempien vuosien niukkuuteen. Se tarkoittaa myös hidastamista ja nopeasti vaihtuvien trendien vastustamista. Tarkoitus ei kuitenkaan ole siirtyä askeesiin vaan tyytyä vähempään ja ostaa vähemmän mutta parempaa. (Latouche 2007, 66.)

2.1.3. Uusi yhteiskuntajärjestelmä

Kasvuttoman yhteiskunnan projekti on Latouchen (2007, 39–40) mukaan utopia mutta ei vain idealistinen haavekuva. Se on myös konkreettisten toteutumismahdollisuuksien ennakointia. Kasvun purkaminen on poliittinen projekti ja sen tavoitteena on rakentaa autonomisia, säästeliäitä ja sosiaalisia yhteiskuntia. Moderneissa yhteiskunnissa on uskottu, että hyvinvointia on mahdollista luoda vain tuotantoa lisäämällä. Samaa mieltä ovat olleet niin tasavallat, kuningaskunnat kuin diktatuurit, olivatpa hallitsijoina oikeistolaiset tai vasemmistolaiset, keskustalaiset, radikaalit tai populistit. Tämän vuoksi tarvitaan kulttuurivallankumous, joka synnyttää politiikalle uuden perustan.

Uusliberalistisen ideologian iskulauseita ovat pakkomieliteinen säästöjen tavoittelu, tehokkuus, kannattavuus ja suorituskyky. Myös kasvun purkamisessa on tavoitteena vähentää luonnonvarojen kulutusta, mutta sen tavoitteena ei ole voiton tavoittelu vaan päinvastaisesti ei-taloudellinen tuotto. Kasvun purkaminen saattaa vaatia myös säännöstelyä. Energiankulutuksen tai kasvihuonepäästöjen säännöstely voi olla tarpeen. Tarvittavat vähennykset ovat kuitenkin pienempiä kuin voisi luulla. Latouche laskee, että oikeankokoisen ekologisen jalanjäljen saavuttamiseksi luonnonvarojen kulutusta on vähennettävä 75 prosentilla. Koska ekotehokkuuden voidaan olettaa parantuvan uusien teknologioiden ja ohjausjärjestelmien myötä, voidaan oikeaan lopputulokseen päätyä jo 50 prosentin vähennyksillä. (Latouche 2007, 67–69.)

Pasanen ja Ulvila (2010, 30–31) toteavat, että fossiilikapitalismista eli fossiilisista polttoaineista riippuvaisista yhteiskunnista on kaksi erilaista versiota: amerikkalainen unelma ja pohjoismainen hyvinvointivaltio. Amerikkalaisessa unelmassa hyvinvoinnin mittareita ovat raha ja vauraus, pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa laaja julkinen sektori ja pienet tuloerot. Molemmat mallit ovat kuitenkin ekologisesti kestävämpiä yhteiskuntamalleja ja pahimpia ympäristötuhojen aiheuttajia. Hyvinvoinnin mittarina on perinteisesti pidetty bruttokansantuotetta. Bruttokansantuotetta on kuitenkin alettu pitää riittämättömänä hyvinvoinnin mittarina (mm. Jackson 2009, 3), koska se mittaa ainoastaan taloudellista toimintaa ja unohtaa ihmisten kokemuksen hyvinvoinnista sekä ympäristön kuormituksen.

Pasanen ja Ulvila esittelevät Vihreä uusjako -kirjassaan fossiilikapitalististen yhteiskuntamallien ulkopuolelle jääviä maita, joissa toteutuvat sekä inhimillinen hyvinvointi että kohtuullinen ympäristönrasitus. He ovat käyttäneet pohjana kansainvälistä vertailua, Happy Planet Indexiä eli HPI:tä. Happy Planet Index on brittiläisen ajatuspajan New Economic Foundationin laskema indeksi, joka mittaa kuinka pitkän ja onnellisen elämän maan asukkaat elävät ja kuinka paljon luonnonvaroja maa käyttää. HPI lasketaan jakamalla elinajanodote ja koettu hyvinvointi maan ekologisella jalanjäljellä. (Happyplanetindex.org) HPI:n täydennykseksi Pasanen ja Ulvila ovat lisänneet indikaattoreiksi tuloerojen pienuuden ja yhteiskunnan kansanvaltaisuuden. Tuloerojen osalta he ovat käyttäneet gini-kerrointa ja kansanvaltaisuuden osalta lehdistönvapautteen liittyvää arviointia. Kaikilla mittareilla mitattuna parhaimmaksi maaksi selvisi Costa Rica, seuraavina olivat Jamaika, Kuuba ja Dominikaaninen tasavalta. Suomi löytyi sijoilta 25.–59. ja Yhdysvallat sijoilta 104.–110. (Ulvila & Pasanen 2010, 32–34.)

Costa Rica pärjäsikin vertailussa hyvin, koska naapurimaihinsa verrattuna se on rauhallinen ja demokraattinen ja siellä on kiinnitetty paljon huomiota ympäristöasioihin. 99 prosenttia maan sähköenergiasta tulee uusiutuvista lähteistä. Ympäristöasioiden lisäksi maan vahvuuksia ovat sukupuolten välinen tasa-arvo, ahkera poliittinen osallistuminen ja vahva yhteisöllisyys. Pasanen ja Ulvila (2010, 35–37; ks. myös Jackson 2009, 59–61) eivät väitä, että Costa Rica tai muut vertailussa hyvin pärjänneet Väli-Amerikan ja Karibian maat olisivat täydellisiä maita. He haluavat kuitenkin osoittaa, että maailmassa on jo maita, joissa eletään hyvää elämää kuormittamatta ympäristöä liikaa. Se, että hyvinvoinnin ja menestyksen mallimaa onkin joku muu kuin moderni teollisuusmaa, antaa terveellisen herätyksen ja ajattelemisen aihetta länsimaiden ihmisille.

Latouche esitteli (2010, 6–7) Helsingissä Kasvu murroksessa -konferenssissa pitämässään seminaariesitelmässä Ranskassa toteutettavaksi esitetyn kymmenen kohdan poliittisen vaaliohjelman. Uusia toimenpiteitä kahdeksan kohdan ohjelman lisäksi ovat kuljetusten ekologista kuormitusta vastaava ympäristövero, pienimuotoisen ja ekologisesti kestävä maataloustuotannon palauttaminen ja mainonnan voimakas rajoittaminen. Latouchen mukaan ohjelma sopii erityisen hyvin kasvutalouden kriisin hallittuun selvittämiseen. Hän sanoo, että kasvun pysäyttäminen ei tarkoita sitä, että pitäisi palata kivikaudelle vaan kysymys on tuottamisesta toisin tavoin. Globalisaation myötä lisääntynyt kuljetuksiin ja energiaan liittyvä välillinen kulutus on lisääntynyt räjähdysmäisesti. Talouden uudistamisen avaintekijöitä ovat jakeluketjujen lyhentäminen, tuotannon paikallisuutta parantava uudelleensijoittaminen ja paluu pienimuotoisempaan maatalouteen. Talouskasvun pakosta vapautunut yhteiskunta on vähemmän kapitalistinen, koska se ei ole enää rahan ja markkinoiden hallitsema yhteiskunta ja voiton kasvun pakkomielleestä on päästy eroon. Latouche ei usko, että tulevaisuuden yhteiskuntaan päästään kerralla vaan siirtymävaiheeseen kuuluvat erilaiset sekamuodot ja sääntelyt.

Pasanen ja Ulvila (2010, 100–108) hahmottelevat neljä erilaista tulevaisuuden skenaariota ympäristökysymyksen ratkaisemiseksi. Ne ovat vihreä kapitalismi, ekodiktatuuri, sivilisaation syöksykierre ja vihreä uusjako. Vihreän kapitalismin yhteiskunnassa ympäristön kuormitus saadaan aisoihin uudella teknologialla ja ekologisella modernisaatiolla. Ekodiktatuurissa ympäristöongelmat ratkaistaan komentotalouden keinoin. Sivilisaation syöksykierre on skenaario, jossa maapallo kokee öljynhinnan nousun vuoksi ennennäkemättömän finanssikriisin, jonka johdosta niin pankit kuin valtiotkin kaatuvat, ihmiset jäävät työttömiksi ja nälänhätä uhkaa. Viimeisenä skenaariona, jonka he toivovat myös toteutuvan, he esittelevät vihreän uusjaon yhteiskunnan. Vihreän uusjaon yhteiskuntaan siirtymisessä tarvitaan kolme yhdenaikaista prosessia. Ne ovat fossiilikapitalismin tukemisen lopettaminen, yhteisöllisesti omavaraisen yhteiskunnan rakentaminen ja yhteiskunnan rakenteiden muuttaminen poliittisten vaatimusten kautta.

Kaikki esittelemäni kasvukriittiset ohjelmat ovat samankaltaisia ja ajavat samoja asioita: uudenlaisia visioita, kasvun purkamista, kohtuullisuutta, työajan lyhentämistä, kulutuksen vähentämistä, paikallisuutta. Ne uskovat, että maailmassa on jo suuri joukko ihmisiä, jotka eivät tyydy kapitalistisen yhteiskunnan jatkumiseen ja ekologiseen modernisaatioon. Keinoja muutokseen ovat asenteiden muutos, pienimuotoisuus, yhteisöllisyys ja ihmisyyden parempien puolien vaaliminen ja tunnistaminen, jopa rakkaus mainitaan. Mikään näistä

ohjelmista ei kerro selkeitä toimintaohjeita nykyjärjestelmän muuttamiseksi. Ne koostuvat erilaisista irrallisista tavoitteista, mutta miten ne toteutetaan käytännössä, on suuri kysymys. Liisa Haapanen (2014, 78) toteaa saman talouskasvukriittiseen kirjallisuuteen paneutuvassa gradussaan. Hänen mukaansa talouskasvukriitikot osaavat kuvata selkeämmin, mitä he vastustavat kuin mitä he kannattavat ja vaihtoehtoisen yhteiskuntamallin visio on vielä täsmentymätön. Tavoitteena kirjoittajilla onkin ollut ensin herättää yhteiskunnallista keskustelua aiheesta.

Latouche (2007, 129) toteaa, että konkreettisten toimenpiteiden esittäminen on vaikeaa ja ehdotukset kohtaavat aina vastustusta ja mitätöintiä päättäjien ja taloustieteilijöiden taholta. Talouskasvusta puhutaan kaikkialla itsestäänselvyytenä ja sen purkamisen ehdotukset kuulostavat uhkaavilta. Loputon talouskasvu on kuitenkin epärealistinen tavoite. Hän kehottaakin muistamaan, että vain kolmannes maailman väestöstä on liikakasvun takana ja suurin osa ihmisistä elää maapallon resurssien puitteissa, muun muassa jo edellä mainitussa Costa Ricassa.

Giorgos Kallis (2015) toteaa artikkelissaan, että vasemmiston pitäisi luopua talouskasvun vaatimuksesta ja pyrkiä degrowthiin. Degrowth ei usko kapitalismiin mutta ei myöskään sosialistiseen vaihtoehtoon, jonka mukaan teknologinen kehitys olisi ratkaisu ilmastonmuutoksen aiheuttamiin ongelmiin. Myöskään keynesiläinen talouspolitiikka ei riitä ratkaisuksi jatkuvan kasvun tuottamiin ongelmiin. Jatkuvan kasvun idea kuuluu kapitalismiin ja sen unelmiin materiaalisesta vauraudesta. Vasemmiston pitäisi Kallisin mielestä unohtaa pyrkimys entisiin unelmiin vauraudesta ja muuttaa sen sijaan unelmien sisältö. Degrowth on ollut mukana uusien eurooppalaisten puolueiden kuten Podemosin ja Syrizan keskusteluissa, mutta kun puolueet ovat päässeet lähemmäksi vallan ydintä ja muuttuneet salonkikelpoisemmiksi, ovat degrowthin vaatimukset kadonneet asialistoilta. Olisi poliittinen itsemurha vaatia kasvun purkamista nykyisen talouskriisin aikana. Monet degrowth-ajattelijat uskovatkin, että nykyiset poliittiset puolueet eivät ole koskaan valmiita ajamaan kasvun purkamista.

2.2. Suomalainen kohtuustoiminta

Degrowth-ajattelun jakavat myös kohtuutalous- ja kohtuusliikkeet. Kohtuus vaarassa on vuonna 2009 perustettu pohjoiskarjalainen, Joensuussa ja Kolilla toimiva voittoa tavoittelematon järjestö ja kohtuusliike. Se etsii tietä elämäntapaan ja yhteiskuntaan, jossa

tärkeintä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja vastuu ympäristöstä. (facebook.com/Kohtuus vaarassa 2015.) Liike on keskittynyt Pohjois-Karjalan alue- ja ympäristökysymyksiin, erityisesti kaivos- ja metsäalan haasteisiin ja myös Joensuun kaupungin kehittämiseen. Lisäksi liike on ollut mukana kansainvälisessä degrowth-keskustelussa ja osallistunut sosiaalifoorumeihin. (Lehtinen 2015, 189.)

Kohtuus vaarassa -liike on järjestänyt kansalaisseminaareja, joissa on käsitelty kohtuulliseen elämäntapaan pyrkimistä monista eri näkökulmista. Vuonna 2013 he järjestivät kaivosseminaarin, jossa tarkasteltiin kaivostoimintaa niin työllistämisen kuin ympäristönsuojelun kannaltakin. Seminaarien lisäksi liike järjestää Joensuussa kuukausittain Kohtuusklubeja, joissa on keskusteltu mm. vapaakauppasopimuksista ja Talvivaarasta sekä järjestetty vaalipaneeli kansanedustajaehdokkaille. Seminaareihin kokoontuu ihmisiä eri puolilta Suomea pyrkimyksensä syventää näkemyksiään ja tehostaa toimintaansa. Ensimmäisen seminaarin tuloksena julkaistiin Kohtuusteetit, jotka suunnattiin Kööpenhaminan ilmastokokoukseen lähteville. Viimeisin seminaari järjestettiin lokakuussa 2015, jolloin julkaistiin myös kohtuuspamfletti Onnen aikoja rajallisella planeetalla. (facebook.com/Kohtuus vaarassa 2015.)

Kohtuus vaarassa -liikkeen kohtuusteetit eli Kymmenen kohtuullista vaatimusta ovat:

1. Elämäntavan syvälinen muutos on välttämätön. Pelkkä teknologia ei pelasta.
2. Tarvitaan yhteisiä sitovia rajoituksia kulutukseen. Tulevien sukupolvien pöydästä syöminen on lopetettava.
3. Energian käytön vähentäminen on ainoa mahdollisuus vastata riittävän nopeasti ilmastokriisin haasteeseen. Kulutusta on supistettava oikeudenmukaisesti ja hallitusti.
4. Ydinenergian ja uraanikaivosten tilalle kotimainen, hajautettu ja uusiutuva energiantuotanto.
5. Mainontaa on rajoitettava. Se luo keinotekoisia tarpeita.
6. Paikallisen tiedon tuhoaminen on lopetettava. Kokemusperäistä viisautta tarvitaan ekologisesti kriisiytyvässä maailmassa.
7. Luonnonvarojen kuluttamista on verotettava progressiivisesti.
8. Asevarustelu on lopetettava. Se vie ihmiskunnalta voimavarat ilmastokriisin torjunnasta.
9. Rajallisella maapallolla on luovuttava tavoittelemasta jatkuvaa kasvua.
10. Kohtuus arvoonsa. Se on vapautta kulutusriippuvuuksista.

Kohtuusteesit jakaa myös Salossa toimiva TasausKohtuusPaja. Pajan toiminta alkoi vuonna 2010, kun pieni ryhmä ihmisiä kokoontui yhteen miettimään ekologisesti kestäväää elämäntapaa. Ryhmä laajentui ja alkoi kutsua itseään Salon TasausKohtuusPajaksi eli TaKoPajaksi. TaKoPajan tavoitteena on innostaa ihmisiä muutokseen kohti kohtuullisempaa ja ekologisempaa yhteiskuntaa. Pajan tarkoitus on levittää tietoa ja etsiä yhdessä konkreettisia tapoja toimia muutoksen aikaansaamiseksi. Paja kokoontuu kuukausittain pajailloissa ja järjestää lisäksi erilaisia tapahtumia ja seminaareja. (tasauskohtuuspaja.net)

Suomen kohtuusliikkeet ovat perustaneet oman verkkosivuston Kohtuusverkosto.fi. Uusin liike verkostossa on vuonna 2016 perustettu Kohtuus Kymenlaaksossa -liike. Liike jakaa samat kohtuusteesit kuin muutkin Suomen kohtuusliikkeet. Kohtuus Kymenlaaksossa järjestää kuukausittain tapaamisia Kouvolassa ja Kotkassa. Liike harjoittaa yhteisöviljelyä ja on perustanut kaupunkiviljelmän Kotkaan. Se myös pitää vuorollaan kansankeittiötä Koko Kotkan keittiössä. Koko Kotkan keittiö on eri yhteisöjen vuorotellen pitämä kansankeittiö. (kohtuuskymenlaaksossa.net; facebook.com/Koko-Kotkan-keittiö 2017.)

Suomen luonnonsuojeluliiton Kohtuutalous-hanke oli vuonna 2015 toteutettu vuoden mittainen hanke. Sen pyrkimyksenä oli tarttua kasvutalouden ongelmiin ratkaisukeskeisellä otteella (SLL 2015). Hankkeen tavoitteena oli tiedottaa kohtuutalouteen liittyvästä ajattelusta ja synnyttää keskustelua siitä, onko talouden jatkuva kasvu mahdollista ja miten talouskasvu ja luonnonvaroiltaan rajallinen maapallo on sovittavissa yhteen. Kohtuutalous-hankkeen mielestä ekotehokkuus ei ole ratkaisu rajallisen maapallon ongelmaan. Tuotannon ja tehokkuuden kasvun on huomattu syöväen ekotehokkuuden hyödyt ja tehostumisesta huolimatta luonnonvarojen kulutus on lisääntynyt. Kohtuutalousyhteiskunnan saavuttaminen vaatii poliittisten päätösten ja uusien toimintamallien lisäksi syvällistä arvopohjan muutosta. Kulutuksen, materialismin ja kasvun korostamisen tilalle on saatava kohtuuden kulttuuri, joka arvostaa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia ja palauttaa talouden sille kuuluvaan välineen asemaan.

Kohtuutalous-hankkeen koordinaattori Anna Latva-Pukkila kirjoittaa blogissaan (2015), miten media osaltaan heijastaa kasvu- ja markkinatalouden maailmankuvaa. Esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaalien aikana kriittisestä suhtautumisesta talouskasvuun ei puhuttu sanallakaan. Eduskuntavaaliehdokkaat ja media heidän mukanaan peräänkuuluttivat vain

tuottavuuden lisäämistä, jotta Suomi saadaan taas nousuun. Vallitsevan ajattelun mukaan ainoastaan talouskasvu voi ratkaista yhteiskunnan ongelmat. Latva-Pukkila toteaa, että talouskasvupakon sijaan tarvitaan oikeudenmukaista hyvinvointia ekologisissa rajoissa. Tuotannon ja energian kulutusta on pakko vähentää, jos halutaan, että maapallo pysyy elinkelpoisena tulevaisuudessakin. Konkreettinen tapa päästä irti pakollisen kasvun ajatuksesta on alkaa mitata hyvinvointia jollakin muulla mittarilla kuin bruttokansantuotteella. Hyvinvoinnin mittaamisen lähtökohdaksi tulisi talouskasvun sijaan ottaa ympäristön kestävyys. Se auttaisi suuntaamaan huomion kulutuskeskeisestä ajattelusta yhteiskunnallisiin tekijöihin ja ympäristön tilaan.

Kohtuutalous-hanke järjesti vuoden 2015 aikana seminaareja ja erilaisia tapahtumia ympäri Suomea ja edisti kohtuutalouteen liittyvää poliittista vaikuttamistyötä. Hankkeen aikana toteutettiin myös julkaisu Kasvunvara on käytetty – kohtuutalouden ratkaisut, jossa tarkastellaan talouden ja ympäristönsuojelun yhteyttä toisiinsa. Julkaisussa annetaan tutkimusten ja esimerkkitapausten kautta tietoa siitä, miten yhteiskunta voi pyrkiä kohtuutalouteen ja kestävämpään tulevaisuuteen. Hanke toteutettiin Koneen Säätiön apurahalla. (SLL 2015.)

Mustarinda-seura on vuonna 2010 perustettu voittoa tavoittelematon yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää kestäviä arvoja ja elämäntapaa, ekologista ja kulttuurista monimuotoisuutta sekä tieteen ja taiteen, erityisesti nykytaiteen asemaa. Toiminnan ytimessä ovat riippumaton ja kriittinen taide sekä tutkimus ja koulutus. Tutkimustoiminta kohdistuu erityisesti yhteiskunnan kulttuuristen ja taloudellisten rakenteiden ja ekologisen kriisin välisiin yhteyksiin. Yhdistyksen tavoitteena on löytää ajattelutapoja ja käytännön toimintamalleja, joilla pystyttäisiin ehkäisemään ekologisen kriisin etenemistä ja vastaamaan ympäristöön ja luonnonvarojen rajallisuuteen liittyviin haasteisiin. (mustarinda.fi 2015.)

Mustarinda-seuran toiminta keskittyy Paljakan luonnonpuiston laidalla Kainuussa sijaitsevaan Mustarinda-taloon. Talossa on monipuoliset taiteilija- ja tutkijaresidenssitilat ja siellä järjestetään taidenäyttelyitä ja erilaisia tapahtumia. Niiden lisäksi yhdistys kehittää alueen luonnonsuojelua, retkeilyreittejä, luontomatkailua ja kulttuuria. Mustarindan perustamisen lähtökohtana on ollut havainto niin ekologisen kuin kulttuurisen monimuotoisuuden maailmanlaajuisesta kapenemisesta. Kainuun alueen omaperäinen kulttuurinen perinne on myös ollut lähtökohtana uudelle taiteelle ja tutkimukselle. Kiinnostavia tutkimuskohteita

löytyy alueelta sekä taiteelliselle että tieteelliselle toiminnalle. Seura pyrkii aktiivisesti tukemaan keskustelua taiteen- ja tieteentekijöiden välillä. (mustarinda.fi 2015.)

2.3. Uudet talouden muodot

Länsimaissa ja erityisesti Euroopassa on meneillään siirtymäkausi. Koko globaalin kapitalismin kriisin taustalla ovat alun perin valtavirran taloustieteen käänneet, jotka mahdollistivat sen että finanssipolitiikasta on tullut keinottelua ja raja rahatalouden ja reaalityalouden välillä on hämärtynt. Globalisaatio on kasvattanut kulutusta, tuotantoa ja rikkauksia mutta vauraus on jakautunut epätasaisemmin kuin koskaan aiemmin. Vuonna 2007 alkaneen talouskriisin seurauksena Länsi-Euroopan kilpailukyky globaalisti on heikentynyt. Talouden painopiste on Aasiassa, jonne teollisuustyöt ovat Euroopasta siirtyneet. Tästä johtuen työttömyys länsimaissa on kasvanut. Uusliberaali talouspolitiikka vaatii ratkaisuksi ongelmaan palkkatason laskemista, julkisen sektorin supistamista ja niistä säästyneiden rahojen käyttämistä erilaisiin yritystukiin. Tällainen politiikka on yleisesti hyväksytty ja omaksuttu niin Suomessa kuin muualla Euroopassakin. (Jakonen & Silvasti 2015, 9–14.)

Talouspolitiikan läpitynkema yhteiskunnallinen keskustelu Suomessa on Jakosen ja Silvastin (2015, 20) mukaan epä-älyllistä ”talousviisaiden” vetämää keskustelua, jossa toistellaan samoja yksinkertaistettuja ja kyseenalaisia ”totuuksia”. Poikkeavia näkökulmia ei suvaita tai ne tyrmätään asiantuntemattomina. Yhteisvauraus, vertaistuotanto, jakamistalous, solidaarisuustalous, jälkikeynesiläisyys sekä yhteiskunnallinen yritystoiminta ja osuuskunnat ovat kaikki vaihtoehtoja markkinataloudelle. Ne suhtautuvat kapitalismiin kriittisesti, mutta eivät ole kaikki kapitalismin vastaisia, osa toimintamalleista pyrkii vain hillitsemään kapitalismin negatiivisia vaikutuksia. Kapitalismi nähdään uuden talouden tukijoiden mielessä lähtökohtaisesti ihmisten rakentamaksi tuotantotavaksi, johon voidaan vaikuttaa ja jota voi muuttaa. (Jakonen & Silvasti 2015, 11–14.)

Yhteiset (commons) ja yhteisvaurauden idea ovat nousseet haastamaan modernin taloustieteen ja sen käsityksen yksityisomistuksesta tehokkaan tuotannon ja oikeudenmukaisen työnjaon ennakoehdona. Yhteiset käsitteenä voi tarkoittaa yhteisvarantoja tai -resursseja, kuten puistoja, kalastusalueita tai metsiä. Se voi tarkoittaa myös yhteisvaurautta, maailmaa ja kaikkea sitä, mikä ei ole markkinoiden tai valtioiden hallinnassa, kuten ilmaa jota hengitämme. Laajemmassa merkityksessä yhteiset sisältävät myös universaalit palvelut ja sosiaalietuudet. Yhteiset eivät viittaa vain tapaan analysoida maailmaa

ja sen resursseja. Ne myös luovat tilaa teoreettiseen analyysiin pohjautuville poliittisille liikkeille. Yhteiskunnallisten liikkeiden puheen yhteisestä voi nähdä vastalauseena elämän ja sen aiemmin kaupankäynnin ulkopuolisiksi laskettujen muotojen kasvavalle tuotteistamiselle. (Toivanen & Venäläinen 2015, 24–28.)

Yhteiseen perustuva vertaistuotanto on viime vuosina noussut yhdeksi vaihtoehdoksi markkinataloudelle. Sen ominaispiirteitä ovat hierarkioita välttävä työnjako, suurten ihmisjoukkojen koordinoitu yhteistoiminta ja riippumattomuus markkinamekanismeista (Toivanen & Venäläinen 2015, 36). Vertaistuotannossa yhteinen on projekti, johon kaikki voivat osallistua ja jonka lopputuloksena saavutetaan jotain, joka on kaikkien vapaasti käytettävissä. Wikipedia on hyvä esimerkki vertaistuotannosta. Yhteiset ei ole ristiriidatonta ja aina sopuisaa toimintaa. Commons-keskustelun yhteydessä pitäisi välttää yhteisten romantisoimista ja idealisoimista. Yhteisvaurauteen ei myöskään itsessään liity ekologinen kestävyys. Pelkkä paikallinen yhteistoiminta ei riitä torjumaan ilmastonmuutosta vaan siihen tarvitaan valtiollisia ja kansainvälisiä ratkaisuja. Yhteisyyttä on jo kaikkialla kapitalistisessa järjestelmässäkkin, mutta sen tulokset eivät ole jakaantuneet tasa-arvoisesti ja ekologisesti kestävästi. (emt, 42–44.)

Jakamistalous koostuu yhteisöllisistä käytännöistä ja nykyteknologian mahdollistamista yhteydenpidon muodoista. Internetin ja sosiaalisen median välityksellä omaisuutta, palveluja ja erilaisia taitoja voidaan vaihtaa ja jakaa helpommin kuin aiemmin. Esimerkkejä jakamistaloudesta ovat muun muassa autojen yhteiskäyttöyritykset ja -organisaatiot, asuntojen vertaisvuokraukset, kierrätettyjen tavaroiden verkkohuutokaupat, yhteiskäyttötilat ja vertaislainatoiminta. Jakamistalouden avulla saadaan vapaina tai vajaakäytöllä olevia resursseja tehokkaaseen käyttöön. Jakamistalouden syntymiseen ovat vaikuttaneet teknologian kehityksen lisäksi kulutuskäyttäytymisen muutos ja kuluttajien lisääntynyt huoli ympäristön tilasta ja tuotteiden ekologisesta kestävydestä. Taluskriisit ovat omalta osaltaan lisänneet ihmisten säästäväisyyttä ja tarvetta tavaroiden uudelleenkäyttöön. Jakamistalouden ympäristöhyödyt ovat suuret, erityisesti yhteiskäyttöautoilun kohdalla. Arvioiden mukaan yksityishenkilöiden autot ovat noin 90 prosenttia ajasta käyttämättä. Jos niiden käyttöastetta nostettaisiin alle kymmenestä kahteenkymmeneen prosenttiin, riittäisi tämänhetkisiin automatkoihin puolet nykyisestä automäärästä. (Lahti 2015, 162–172.)

Solidaarisuustalouskeskustelussa toistetaan usein iskulausetta ”Taking back the economy”, ”Vallataan talous takaisin”. Solidaarisuustalous on globaali ja toisenlaista maailmaa

tavoitteleva liike. Liikkeeseen kuuluu joukko erilaisia taloudellisen toiminnan muotoja, joissa etusijalle asetetaan ihmiset ja ympäristö taloudellisen tuoton sijaan. Solidaarisuustalouden tavoitteena on tuoda talous lähemmäksi ihmisiä etsimällä ja toteuttamalla erilaisia toimivia käytäntöjä. Solidaarisuustaloudessa keskeistä ovat talouden tekemisen tapojen lisäksi niiden väliset suhteet. Esimerkkinä solidaarisuustaloudesta voidaan pitää Stadin Aikapankkia, joka kuuluu kansainväliseen Community Exchange Systems (CES) -verkostoon. Aikapankit ovat toiminnan ja yhteistyön muoto, jossa ihmiset ja yhteisöt vaihtavat pääosin palveluita mutta myös tavaroita. Vaihdot noudattavat aikapankkitoiminnan keskeisiä periaatteita eli jokaisen aika, työ ja tarpeet ovat samanarvoisia. Aikapankissa valuuttana ovat tovit. (Alhojärvi ym. 2015, 210–222.)

Jälkikeynesiläinen taloustiede on kenties merkittävin uusklassisen taloustieteen haastaja makrotaloustieteessä. Jälkikeynesiläiset ovat myös tutkineet talouskasvuun ja tulonjakoon liittyviä kysymyksiä, joita Keynes itse ei laajemmin käsitellyt. Jälkikeynesiläisyys korostaa talouspolitiikassa talouskehitystä ohjaavien julkisten instituutioiden merkitystä. Rahoitusjärjestelmä tulisi uudistaa palvelemaan reaalityalouden tarpeita. Liian suuret rahoituslaitokset pitäisi pilkkoa ja pankkiirit asettaa henkilökohtaiseen vastuuseen epäonnistumisista. Työllisyyden edistämiseksi pitäisi käyttää suoria työllistämistoimia, veronalennuksia ja julkisia investointeja. (Alaja 2015, 231–245; Järvensivu 2015, 263.)

Kallisin (2015) mukaan keynesiläisyys ilman kasvun pakkoa on mahdollista. Veropolitiikalla voidaan tukea vihreitä ja vaihtoehtoisia ratkaisuja. Usein vedotaan siihen, että hyvinvointivaltion palveluja ei voida rahoittaa ilman talouskasvua. Kuitenkin esimerkiksi pääomaverotusta korottamalla saadaan lisää tuloja. Säästöjä voidaan tehdä vaikkapa panostamalla ennaltaehkäisyyn, vähentämällä kalliita hankintoja ja suurprojekteja sekä keskittämällä palveluja. Esimerkiksi Costa Rica ja Kuuba ovat köyhiä maita, mutta niissä on erinomainen julkinen terveydenhuolto ja koulutus.

2.4. Kansainvälinen degrowth-liike

Ranskalainen aktivisti, ekologi ja tutkija François Schneider aloitti vuonna 2004 ”Marssin degrowthin puolesta”. Schneider marssi aasinsa kanssa 14 kuukautta, 1500 kilometrin matkan ympäri Ranskaa ja pysähtyi kylissä ja kaupungeissa keskustelemassa asukkaiden kanssa degrowthista. Hänen marssinsa seurauksena paikallisia degrowth-ryhmiä syntyi ympäri Ranskaa. (Baykan 2007, 514.) Degrowth-aate alkoi vähitellen levitä ympäri Eurooppaa ja

ensimmäiset degrowth-konferenssit järjestettiin Pariisissa 2008 ja Barcelonassa 2010. Kansainvälisiä konferensseja on järjestetty viisi kertaa ympäri Eurooppaa, viimeksi vuonna 2016 Budapestissa. Osallistujamäärä konferensseissa on kasvanut vuosi vuodelta, ensimmäisenä vuonna osallistujia oli 140. Budapestin konferenssiin osallistui yli 600 tutkijaa, aktivistia ja opiskelijaa. Lisäksi konferenssin oheistapahtumiin osallistui tuhansia ihmisiä. Konferenssissa keskusteltiin kasvun purkamisen lisäksi muun muassa uusista demokratian muodoista. (Kallis 2015; Sekulova & Schneider 2014, 512; degrowth.org)

Konferenssien järjestäjä, Euroopassa toimiva Research & Degrowth on kansainvälinen akateeminen yhdistys, jonka tarkoituksena on tutkia, kouluttaa, levittää tietoa ja järjestää tapahtumia degrowth-aatteesta. Research & Degrowthin jäsenet ovat tutkijoita, joiden kiinnostuksen kohteisiin kuuluvat ekologia, ekologinen taloustiede, antropologia, psykologia ja yhteiskuntatieteet. Yhdistys haluaa edistää tutkijoiden ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä ja tarjota mahdollisuuksia kohtaamisiin sekä avata keskustelua kestävästä yhteiskunnasta. Yhdistys tukee niin ruohonjuuritason toimintaa kuin akateemista tutkimustakin ja se toimii sekä paikallisesti että kansainvälisesti. Tällä hetkellä suurin osa paikallisista tapahtumista sijoittuu Ranskaan ja Espanjaan. (www.degrowth.org, Kallis 2015)

Akateemisen degrowth-tutkimuksen lisäksi ympäri maailmaa on tehty erilaisia vaihtoehtoisia paikallis-, solidaarisuus- ja kohtuutalouskokeiluja. Kepa ry:n raportin mukaan toimivia vaihtoehtotalouksia on ainakin Thaimaassa, Nicaraguassa ja useissa eri Afrikan maissa. (Hakkarainen & Nilsson 2015.) Kasvukriittiseksi liikkeeksi voidaan laskea myös Latinalaisen Amerikan Buen Vivir. Buen vivir on vaihtoehtoinen elämäntapa, joka on syntynyt Etelä-Amerikan Andien alueen alkuperäiskansojen keskuudessa. Buen vivir -käsite tarkoittaa vaihtoehtoa kehityksen käsitteelle. Se merkitsee kollektiivista hyvinvointia ja on peräisin alkuperäiskansojen maailmankatsomuksista ja myös kehityskriittisestä keskustelusta. Buen vivir -ajattelussa keskeinen arvo on eettinen näkemys hyvästä elämästä ja kunnioitus elämää ja luontoa kohtaan. Elämän arvoja ei voi mitata vain taloudellisen hyödyn kannalta ja tavoitteena onkin solidaarinen talousjärjestelmä. Tärkeä osa buen vivir -ajattelua on yhteisöjen oikeudet perinteisiin elämänmuotoihinsa. (Käkönen 2015.)

Buen vivir -käsite on saanut kansainvälistä huomiota, sillä Ecuadorin ja Bolivian hallitukset ovat ottaneet buen vivirin (Boliviassa vivir bien) osaksi politiikkaansa ja kirjanneet sen periaatteet maiden perustuslakeihin. Boliviassa muutos on ollut huomattava, koska alkuperäiskansoilla on nyt enemmän poliittista vaikutusvaltaa. Bolivian presidenttinä on

vuodesta 2006 lähtien toiminut alkuperäiskansaansa kuuluva Evo Morales. Myös Ecuadorissa hyvän elämän periaatteet osana perustuslakia näkyvät käytännössä. Laki tunnistaa ihmisille kuuluvien oikeuksien lisäksi myös luonnon oikeudet. Lisäksi laki linjaa, että luonnonvarojen hyödyntäminen on valtion prioriteetti. Bolivia on katkaissut riippuvuussuhteensa Maailmanpankkiin ja Kansainväliseen valuuttarahastoon ja ohjannut luonnonvarateollisuuden tuottoja valtion kassaan. Muutos on kuitenkin hidasta ja etsii vielä suuntaansa. (Hakkarainen & Nilsson 2015, 4.)

Kaivannaistalouteen liittyvät termit ekstraktivismi, neo-ekstraktivismi ja post-ekstraktivismi. Ne viittaavat Latinalaisen Amerikan luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvaan talousmalliin. Ekstraktivismi tarkoittaa luonnonvarojen maksimaalista hyödyntämistä, neo-ekstraktivismi viittaa uudempaan kaivannaistalouden kehitykseen, jossa valtio on ottanut aktiivisemmän roolin ja säätelee monikansallisten yritysten toimintaa. Post-ekstraktivistit tavoittelevat uutta, monimuotoista taloutta, jossa ei tavoitella kaivannaistalouden lopettamista vaan sen huomattavaa pienentämistä ja kytkemistä irti maailmanlaajusten tarpeiden tyydyttämisestä. Kaivannaistoiminta on aiheuttanut kehittyvissä maissa ympäristöongelmia, sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta, ihmisoikeusrikkomuksia ja sotia. Vaikka ongelmat tiedostetaan kansainvälisellä tasolla, kasvaa aineiden kysyntä erityisesti Kiinassa, Intiassa, Brasiliassa ja muissa nousevissa talouksissa. Kaivannaistalouden ongelmat eivät rajoitu vain kehittyviin maihin, vaan ne voivat osua kenen tahansa kohdalle, kuten Talvivaara osoitti Suomessa. (Hakkarainen & Nilsson 2015, 9–10.)

Ranskassa toimii myös 2006 perustettu degrowth-puolue Parti Pour La Décroissance, PPLD. Vaikka PPLD on nimeltään puolue, se ei toimi kuten perinteinen, hierarkkinen puolue. Puolueen toiminta on sen verkkosivujen mukaan hyvin samantapaista kuin suomalaisten kohtuusliikkeiden toiminta. Puolueen tavoitteena on tuoda degrowth-aatetta julkiseen keskusteluun. Sen jäsenet osallistuvat kollektiivisesti erilaisiin yhteiskunnallisiin projekteihin ja kampanjoihin, niin maanlaajuisesti kuin paikallisestikin ja yrittävät edistää talouskasvukriittistä ajattelua. (Parti Pour La Décroissance 2017)

Degrowth-aktivisti Giorgos Kalliksen (2015) mukaan degrowth-liikettä ei voi vielä kutsua liikkeeksi. Jäseniä ei ole riittävästi eivätkä degrowth-konferenssien osallistujat ole yhtenäinen joukko, jolla on yksi yhteinen agenda. Degrowthilla ei myöskään ole selkeää vastustuksen kohdetta, kuten esimerkiksi antiglobalisaatioliikkeellä, siksi mielenosoituksia on vaikea

järjestää. Degrowth on enemmänkin ideoiden verkosto tai yhteinen sanasto, joiden avulla ihmiset kykenevät puhumaan asiasta.

3. YHTEISKUNNALLISTEN LIIKKEIDEN TUTKIMUS

Yhteiskunnalliset liikkeet ovat Manuel Castellsin (2004, 3) mukaan määrätietoista ja kollektiivista toimintaa, jonka tulokset muuttavat yhteiskunnan arvoja ja instituutioita. Yhteiskunnallisen liikkeen käsite ilmestyi eurooppalaiseen kielenkäyttöön 1800-luvun alkuvuosikymmeninä. Ensimmäiset nykymerkityksessä yhteiskunnalliset liikkeet kehittyivät Ranskan vallankumouksen yhteydessä. Aiemmin liikkeen käsitteellä oli tarkoitettu levottomuuksia, jotka uhkasivat sääty-yhteiskunnan järjestystä (Siisiäinen 1992, 72).

Yhteiskunnallisten liikkeiden kukoistuskauti alkoi 1960-luvun lopulla. Liikehdintä oli kansainvälistä ja esimerkiksi naisliikkeen, rauhanliikkeen ja ympäristöliikkeen aatteet levisivät ympäri maailmaa. Liikkeet muuttivat yhteiskunnallista järjestelmää ja kansalaisjärjestöt ja ruohonjuuritason aktiivisuus ovat nykyisin pysyvä osa länsimaista demokratiaa. (Della Porta & Diani 2006, 1.) Kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta levisivät myös Suomeen, jossa mallia ulkomailta otettiin esimerkiksi Vanhan valtauksen yhteydessä 1968 ja vihreän liikkeen kahlitessa itsensä maansiirtokoneisiin Kojjärvellä 1978 (Ylä-Anttila 2010, 28; Siisiäinen 1998, 228).

Viime vuosikymmenten aikana moderni, teollinen yhteiskunta ja siihen liittyvät taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset rakenteet ovat muuttuneet. Moraalin muutos, informaation lisääntyminen ja julkisen tilan laajeneminen internetiin ovat mahdollistaneet yksilöllistymisen aikakauden myös yhteiskunnallisille liikkeille. (Ilmonen 1998, 21; ks. myös Castells 2004.) Perinteinen politiikka vaikuttaa olevan kriisissä ja valtiolliset järjestelmät ovat menettäneet merkitystään. Vanhat yhteiskunnalliset vasemmisto-oikeisto -jaot ja perinteiset puolueet eivät enää kykene edustamaan moninaisia pirstoutuneita yhteiskunnallisia ryhmiä. Poliitiikan käsite on saanut uutta sisältöä. Poliitiikkaa ei ymmärretä enää vain tiettyihin yhteiskunnan instituutioihin liittyvänä sektorina, vaan se on laajentunut käsittämään yhä useampia toimijoita ja toiminnan muotoja. Kansalaisliikkeet ja -järjestöt ovat nostaneet politiikkaan uusia teemoja ja samalla monet epäpoliittisina pidetyt alueet ja ilmiöt ovat politisoituneet. (Juppi, Peltokoski & Pyykkönen 2003, 266–267.)

Informaatioteknologian kehityksen myötä liikehdintä on myös globalisoitunut, vaikka yhteiskunnalliset liikkeet ovat Ylä-Anttilan (2010, 23–24) mukaan olleet aina globaaleja. Periaate ihmisten vapaasta liittymisestä yhteen keksittiin ennen kansallisvaltioita. Globaalistuminen vahvistui 1960-luvun lopulla, kun joukkoliikkeet levisivät ympäri

maailmaa. Liikkeiden globalisoituminen ei välttämättä tarkoita sitä, että toiminta on kopioitu ulkomailta tai johdettu sieltä. Useimmiten globaalilla liikehdinnällä viitataan siihen, että kritisoidaan merkittäviä kansainvälisiä toimijoita, kuten suuryrityksiä, Maailman kauppajärjestöä tai vapaakauppasopimuksia. Vuosituhannen vaihteessa antiglobalisaatioliike ja protestit olivat vahvimmillaan ja Seattlen protesteista alkanutta toimintamallia käytettiin sen jälkeen myös monissa muissa maissa. Liikkeiden globalisoitumisella viitataan myös liikkeiden toimintatapojen ja kohteiden muutokseen. Erityisesti ympäristö- ja eläinoikeusliikkeet ovat alkaneet valtioiden sijaan protestoida suoraan yrityksille. (Juppi ym. 2003, 275–276; Lindholm 2005, 11.)

Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimus on haastavaa, koska liikkeistä on vaikea saada otetta. Liikkeet eivät ole selkeästi järjestäytyneitä organisaatioita vaan monimutkaisia verkostoja ja toisiinsa liittyviä tapahtumia, ryhmiä ja ihmisiä. (Diani 2003, 1.) Liikkeet ovat myös usein nopeita ja lyhytaikaisia projekteja. Arto Lindholm (2006, 199–200) toteaa väitöskirjassaan liiketutkimuksen olevan ongelmallista, koska usein käy niin, että siinä vaiheessa kun tutkijan tutkimussuunnitelma on valmis, ei liikkeestä ole jäljellä kuin hylätyt internet-sivut. Kiinnittyminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin on muuttunut, koska identiteetit eivät perustu enää samanlaisuuteen tai johonkin ryhmään kuulumiseen vaan ne ovat muuttuneet moninaisemmiksi ja eriytyneet toisistaan. (Konttinen & Peltokoski 2010, 8.) Osallistuminen liikkeisiin ja protesteihin on yksilöllistynyt ja saman protestiryhmän alla saattaa toimia useita ruohonjuuritason toimijoita, jotka ovat yhdistyneet yksilöiden verkostosuhteiden myötä. Osallistuminen on monille aktivisteille spontaania ja tilannekohtaista, joten kollektiivisuus on yhä vaikeammin saavutettavissa. (mm. Della Porta & Diani 2006, 2; Konttinen & Peltokoski 2010, 9.)

3.1. Vanhat, uudet ja uus-uusliikkeet

Liiketutkimuksessa puhutaan vanhoista ja uusista liikkeistä. Näiden lisäksi 1990-luvun lopulla alkanut mobilisaatioaalto toi mukanaan aivan uudenlaisia liikkeitä, joita Della Porta (2000, 234) kutsuu uus-uusliikkeiksi. Vanhoiksi liikkeiksi lasketaan esimerkiksi 1800–1900-luvun vaihteessa syntyneet työväenliike ja ammattiyhdistysliike. Nämä liikkeet ovat vahvasti institutionaalistuneita ja organisoituneita. Uusilla liikkeillä tarkoitetaan 1960-luvulta lähtien nousseita liikkeitä, jotka eivät ole organisoituneita ja hierarkkisia ja jotka käyttävät myös epäkonventionaalisia toiminnan muotoja saadakseen huomiota. Suurimmat

muutokset vanhojen ja uusien liikkeiden välillä liittyivät uusien liikkeiden kykyyn hyödyntää julkisuutta (Siisiäinen 1998, 228). Uudet liikkeet -käsite viittaa laajempiin teemoihin kuin ryhmäkohtaisiin intresseihin, kuten yleisiin oikeudenmukaisuuskysymyksiin. Tavanomaisia teemoja ovat ympäristökysymykset, ihmisoikeudet, eläinten oikeudet, kansojen välinen tasa-arvo ja erilaisuuden hyväksyminen. Muodollisen järjestötoiminnan sijaan uudet liikkeet ovat organisoituneet epämuodollisemmin ja siirtäneet painopisteen toimintaan ja ilmaisullisiin tapahtumiin. (Konttinen & Peltokoski 2010, 4–8.)

Suomessa on perinteisesti organisoiduttu yhdistysmuotoisesti ja myös useat uudet liikkeet ovat ottaneet yhdistysmuodon. Yhdistysmuotoisuus aiheuttaa kuitenkin rajoitteita liikkeen toimintatavoille. Yhdistykset tavoittelevat päämääräänsä muodollisten sääntöjen puitteissa eivätkä käytä vaikutuskeinona suoraa toimintaa. (Siisiäinen 1998, 220.) Vanhoissa liikkeissä suunnittelu, päätöksenteko ja tapahtumat ovat erillisiä toimintoja, mutta uusissa liikkeissä ne ovat sulautuneet yhteen. Perinteisessä mallissa päätökset tekee esimerkiksi hallitus tai johtokunta, kun taas uusissa liikkeissä käytännöt ovat epämuodollisia. Puheenjohtajien sijaan liikkeen erilaisissa kohtaamisissa on fasilitaattoreita, jotka vain ohjaavat kevyesti keskustelua. Uusissa liikkeissä kohtaamistilanteista on muodostunut päättäviä elimiä, koska niissä ratkaistaan millaisia tavoitteita ja toimintaa liikkeellä tulee olemaan. Päätösten lisäksi kohtaamisissa luodaan myös liikkeen sisäistä kulttuuria, arvioidaan kokemuksia ja ideoidaan uutta. Verkostomuotoisessa liikehdinnässä yhteiset päätökset voivat tarkoittaa myös muuta kuin selkeästi muotoiltuja sitoumuksia. Päätöksiä voi syntyä myös vapaamuotoisemmin, kollektiivisen tunnetilan ja osallistujien välisten synergioiden puitteissa. (Konttinen & Peltokoski 2010, 215–216.)

Yhteiskunnalliset liikkeet voidaan jakaa myös proaktiivisiin ja reaktiivisiin liikkeisiin. Proaktiivisilla liikkeillä tarkoitetaan Siisiäisen (1998, 222–223) mukaan yhteiskuntakriittisiä liikkeitä, jotka pyrkivät luomaan uudenlaista yhteiskuntaa ja asettavat tavoitteensa tulevaisuuteen. Reaktiiviset liikkeet pyrkivät vastustamaan jotakin kehitystä ja samalla puolustavat joitakin menneisyyden arvoja tai oikeuksia. Tyypillisiä esimerkkejä proaktiivisista liikkeistä ovat työväenliike ja opiskelijaliike. Reaktiivisia liikkeitä ovat esimerkiksi jälleen ajankohtaiset äärioikeistolaiset liikkeet, jotka eroavat proaktiivista liikkeistä myös siten, että ne turvautuvat usein väkivaltaan.

Yhteiskunnalliset liikkeet tarvitsevat toiminta-alueekseen julkisuutta, jonka voi ymmärtää laajemmaksi kuin mediajulkisuuden. Esimerkiksi mielenosoitukset ovat toimintaa julkisessa

tilassa ja samalla puheenvuoroja julkisessa keskustelussa. (Ylä-Anttila 2010, 14; Juppi ym. 2003, 270.) Viime vuosikymmenten aikana uudet liikkeet ovat onnistuneet vaikuttamaan politiikkaan ruohonjuuritasolta ja ne ovat saaneet aikaan uusia osallistumisen muotoja niin liikkeiden sisällä kuin julkisissa instituutioissakin. Epäkonventionaaliset kollektiivisen toiminnan muodot, kuten protestit ja mielenosoitukset, ovat muuttuneet normaaliksi poliittiseksi toiminnaksi. Protestit ovat erityinen poliittinen resurssi niille, joilla ei ole yhteiskunnallista valtaa. Protestien tarkoituksena on saada tiedotusvälineet kiinnostumaan asiasta ja medially on keskeinen rooli siinä, millaista vastakaikua protesti saa. Usein huomion saaminen vaatii kuitenkin sitä, että protestissa on jotain uutta, innovatiivista ja radikaalia, jotta media kiinnostuisi siitä. Tällä tavalla mediat pakottavat liikkeet sopeutumaan omaan kaupalliseen logiikkaansa. Julkisuuteen pääseminen ei ole automaattista vaan median huomiosta on kilpailtava. (Della Porta 2000, 239–240; Juppi ym. 2003, 270.)

1990-luvun lopulla yhteiskunnalliset liikkeet kokivat muutoksen, kun ns. uus-uusliikkeet syntyivät. Uus-uusliikkeille erityisen tärkeä toiminnan mahdollistaja on ollut uusmedia internet (Ylä-Anttila 2010, 17). Uus-uusliikkeille ominaisia piirteitä ovat mobilisaation laajuus ja sen uudet muodot. Liikkeiden mobilisaatio ei ole välttämättä enää yhteydessä vanhoihin liittolaisiin, kuten puolueisiin, vaan liike suuntaa suoraan julkisuuteen ja pyrkii kehittämään tiedotusvälineitä kiinnostavaa toimintaa. Liikkeet ovat kehittyneet kohti neljää erilaista muotoa: ruohonjuuritason komiteat, vapaaehtoisyhdistykset, public interest -ryhmät ja vastakulttuuriset yhdistykset. Nämä liiketyypit ovat usein yhteistyössä keskenään ja osallistuvat samoihin protestikampanjoihin. Niiden työnjako on epävirallinen ja ne ovat yhteydessä toisiinsa verkostomaisilla organisaatorakenteilla. Uus-uusliikkeitä yhdistää kolme asiaa: ne hakevat ideologista puolueettomuutta, niillä on kyky luoda yhteyskanavia eri instituutioihin ja medially on tärkeä rooli niiden toiminnassa. (Della Porta 2000, 242–243.)

Vanhassa liiketutkimuksessa liikkeiden organisoitumista tarkasteltiin elinkaarimallin pohjalta. Elinkaariajattelun mukaan liikkeet syntyvät epämääräisenä massaliikehdintänä, joka vähitellen muuttuu byrokraattisemmaksi ja institutionaalisemmaksi järjestelmäksi. Tällaisia liikkeitä ovat olleet erityisesti ammattiyhdistysliikkeet ja puolueet. Institutionaalisessa vaiheessa liikkeistä muodostuu konservatiivisia toimijoita. Joskus ne onnistuvat muokkaamaan yhteiskuntaa ja saavat vaatimuksensa ja sanomansa kuuluviin. Elinkaarimalli on kuitenkin yksioikoinen kuva liikkeistä ja se ei välttämättä päde uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin eikä kaikkiin vanhoihinkaan. (Konttinen & Peltokoski 2010, 13–14.)

Liiketutkimus on muuttanut muotoaan uusien liikkeiden myötä. Tutkijat eivät enää pyri liikkeitä yhdenmukaistaviin selitysmalleihin vaan tarkastelevat sen sijaan liikehdinnän sisäistä erilaisuutta ja siinä tapahtuvia vuorovaikutussuhteita (Juppi ym. 2003, 272). Liikkeet ovat vaikeasti hahmotettavia, niillä on harvoin omia poliittisia ohjelmia, eivätkä ne tähtää yhteiskunnalliseen valtaan. Ne ovat verkostoja tai kampanjoja eikä niillä ole selkeää rakennetta. Uudet liikkeet eivät noudata perinteistä hierarkkista mallia, vaan ne muodostavat erilaisia verkostoja, joilla ei ole muodollisia keskusjärjestöjä, piiritason organisaatioita ja paikallisyhdistyksiä. Koska muodollinen organisaatio puuttuu, ovat kollektiivinen päätöksenteko ja toiminnan organisointi epämuodollisille liikkeille haastavia. Kollektiivisen päätöksenteon paikkoina toimivat erilaiset liikeverkostoja yhteen kokoavat kohtaamiset. Nämä kohtaamiset ovat uusien liikkeiden strategisia ytimiä. Kohtaamisia voivat olla erilaiset verkostojen tapaamiset, mielenosoitukset tai laajat yhteenkokoontumiset, kuten Sosiaalifoorumi tai Kohtuus vaarassa -seminaari. Kohtaamiset voivat tapahtua myös internetin tai muun informaatioteknologian välityksellä. (Konttinen & Peltokoski 2010, 214–215.)

3.2. Yhteiskunnallisen liikkeen organisoituminen

Yhteiskunnallinen liike käsitteenä tarkoittaa Ilmosen (1998, 15–16) mukaan sellaista kollektiivista toimintaa, jolla on yhteiset tavoitteet, yhteiset keinot niiden saavuttamiseksi ja se on organisoitunut niin, että sillä on ajallista jatkuvuutta. Organisoitumisen ei tarvitse olla muodollista, mutta tärkeää on, että jäsenet muodostavat vuorovaikutusverkoston, jonka avulla he pitävät yllä ryhmän kollektiivista identiteettiä. Jos liike onnistuu yhdistämään edellä mainitut elementit, niin sillä on myös kyky mobilisoida. Joukkoliikkeiden maailma voidaan nähdä kollektiivisina identiteetteinä, jotka rakentuvat symbolisiksi järjestelmiksi joidenkin ydinteemojen ja kulttuuristen koodien ympärille (Siisiäinen 1992, 65).

Perinteisesti Suomessa kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet ovat olleet vahvasti järjestäytyneitä muodollisiksi yhdistyksiksi. Liikkeiden järjestäytyminen oli helpompaa, koska liikkeet olivat kiinnittyneitä paikalliseen elinympäristöön. Liikkeen jäsenet löytyivät läheltä, samoista olosuhteista, esimerkiksi asuinalueilta tai työpaikoilta. Järjestäytynyt kansalaisyhteiskunta muodostui Suomessa jo 1800-luvun lopulla, jolloin muun muassa raittiusliike ja fennomaaninen liike olivat voimissaan. Liikkeistä tuli kestävä osa modernisoituvaa yhteiskuntaa ja yhteistyösuhde valtion kanssa on säilynyt nykyaikaan

saakka. Rakenteet ovat kuitenkin murroksessa, suureksi osaksi sen vuoksi, että kansallisvaltion rooli globaalistuneessa maailmassa on muuttunut. Yhteiskunnalliset liikkeet ovat mukana tässä kehityksessä. (Konttinen & Peltokoski 2010, 10–12.)

Liiketutkimuksessa yhteiskunnallisten liikkeiden elinkaari on perinteisesti kuvattu seuraavasti: alkuhapuilu, mobilisaatio, vakiintuminen, institutionaalistuminen ja liikkeen rapautuminen. Vanhoja ja uusia liikkeitä ei voi suoraan verrata toisiinsa, koska uudet liikkeet ovat vasta saavuttaneet vakiintumisvaiheen. Ilmosen (1998, 22) mielestä on otettava vertailukohdaksi vain molempien liiketyyppien alkuvaiheet. Tämän lisäksi on päätettävä otetaanko näkökulmaksi liikkeiden taustalla oleva sosiaalinen ja poliittinen rakenne vai lähestytäänkö liikettä sosiaalisen toiminnan näkökulmasta eli liikkeen jäsenten yksilöllisistä etunäkökohdista ja niitä yhdistävistä organisaatioista käsin.

Liikkeet voivat organisoitua joko löyhästi tai kiinteästi. Tavoitteena organisoitumisella on, että liikkeen jäsenet voivat kehittää sellaisia toimintajärjestelmiä, joilla he voivat parhaiten edistää liikkeen yhteistä päämäärää tai toimintaa. Saadakseen tukea vaatimuksilleen tai ajamalleen muutokselle liike pyrkii mobilisoimaan joukkoja ja saamaan julkista huomiota. Myös vakiintuneemmat järjestöt, kuten perinteiset luonnonsuojeluyhdistykset, voivat liikkeiden mukana aktivoitua protestoimaan ja palata sitten vakiintuneeseen tilaansa. (Konttinen & Peltokoski 2010, 13.)

Uudet liikkeet ovat usein yksittäisiä tapahtumia tai epämääräisesti rajattuja verkostoja eivätkä ne välttämättä organisoidu edes tilapäisiksi yhdistyksiksi. Organisoitumisen sijaan uusien liikkeiden kohdalla puhutaan usein itseorganisoitumisesta. Itseorganisoituminen tarkoittaa järjestyksen syntymistä kaoottiseen tilaan aineen olomuodon muutoksessa. (Konttinen & Peltokoski 2010, 14–15.) Internet on esimerkki itseorganisoituvasta verkosta ja sen myötä kaikki ne yhteydet, joissa toiminta perustuu vahvasti internetin käyttöön, muuttuvat itseorganisoituviksi. Internetin kautta organisoituminen on halpaa ja nopeaa, se kaataa perinteisiä maantieteellisiä rajoja, joten sen kautta voi löytää samanmielisiä ihmisiä vaikka toiselta puolelta maailmaa. Toiminta voi olla paikallista, kansallista tai kansainvälistä. Internet on merkittävä toiminnan edistäjä liikkeen elinkaaren alkuvaiheissa. Jos liikkeen tavoite on organisoitua muodollisesti ja institutionalisoitua, on toimijoiden kuitenkin kohdattava myös reaali maailmassa. (Lappalainen 2010, 168.)

Organisoitua voi myös ei-formaalisella tavalla. Lappalainen (2010, 169–170) esittää vaihtoehdoksi deliberatiivisen organisoitumisen, joka tarkoittaa kaikkia aktiiviseen

politisoimiseen eli jonkin asian nimeämistä poliittiseksi, liittyviä käytäntöjä. Deliberatiivinen organisoituminen edellyttää, että useat toimijat osallistuvat jonkin yksittäisen poliittisen toimijan politisoimaan asiaan ja sen ympärille muodostuneisiin kiistoihin tai kamppailuihin. Toiminta on usein ekspressiivistä. Uudet liikkeet ovat Lappalaisen mukaan deliberatiivisen organisoitumisen esimerkkitapauksia. Internet on tärkeä apuväline asioiden politisoimisessa ja sen avulla paikallisetkin ongelmat saadaan helposti nostettua globaalin kamppailun kohteiksi.

Manuel Castellsin (2004, 170–172) mukaan ympäristöliike on oivallinen esimerkki uudesta ei-keskitetystä, monimuotoisesta ja verkostomaisesta liikkeestä. Hän jakaa liikkeen viiteen eri luokkaan eli luonnonsuojelijoihin, paikallistoimijoihin, joihin kuuluvat Not in my backyard -liikkeet, syväekologeihin ja ekofeministeihin, planeetan suojelijoihin, kuten Greenpeaceen sekä vihreisiin puolueisiin. Leo Stranius (2010, 83) kirjoittaa artikkelissaan, kuinka ympäristöaktivismi on muuttunut entistä projektimaisemmaksi. Tavoitteena ei enää ole järjestöjen perustaminen vaan julkisuutta saavien yksittäisten kampanjoiden toteuttaminen. Toimijoiden verkostot ovat löyhiä ja epämuodollisia ja kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt informaatioteknologian kehityksen myötä. Straniuksen (2010, 84–85) mukaan ympäristöjärjestöt voi jakaa kolmeen ryhmään: vakiintuneisiin ympäristöjärjestöihin, jotka toimivat osittain valtionhallinnon jatkeena, kampanjajärjestöihin ja epämuodollisiin verkostoihin eli tiettyjen asioiden tai ihmisten ympärille muodostuneisiin väliaikaisiin liikkeisiin ja projekteihin. Hänen mukaansa viimeisimmän ympäristöaallon ja anti-globalisaatioliikkeen myötä teemat ovat siirtyneet kauemmaksi perinteisten ympäristöliikkeiden teemoista. Jaottelua voidaan tarkastella myös historiallisesta näkökulmasta: ensin perustetut liikkeet (Suomen Luonnonsuojeluliitto, Luonto-Liitto ja WWF) ovat saavuttaneet vakiintuneen aseman. Kampanjajärjestöt (Greenpeace, Maan ystävä, Dodo) tulivat seuraavaksi ja niiden jälkeen on alettu perustaa erilaisia epämuodollisia verkostoja.

Ympäristöliikkeiden uusi organisoituminen on yhä enemmän yksilöllistä liikehdintää ja oman identiteetin rakentamista. Ympäristöliikkeellä on organisoitumisen näkökulmasta Straniuksen (2010, 86–89) mukaan kolme haastetta: yksilöllisyyden korostuminen eli aktivistit eivät ole valmiita sitoutumaan yhden järjestön alle, ammattimaisuuden ja asiantuntijuuden korostuminen, mikä karkottaa ”tavalliset” ihmiset jäsenistöstä sekä etäännyminen kansalaisista eli ongelmien, kuten ilmastonmuutos, muuttuminen liian abstrakteiksi ja maailmanlaajuisiksi. Osa ympäristöliikkeen toiminnasta on siirtynyt julkisesta keskustelusta ammattimaiseen ja institutionalisoituneeseen vaikuttamistyöhön. Myös muunlainen ympäristöliikehdintä on ollut

aktiivista. Ilmastonmuutoksesta käytävää keskustelua on vauhditettu monilla tempauksilla ja kampanjoilla. Vaikka ilmastonmuutos tunnustetaan aikamme suurimmaksi ympäristöongelmaksi, niin laajamittaista ilmastonmuutosliikettä ei kuitenkaan ole syntynyt. (Stranius 2010, 96–97.)

Naomi Klein (2014, 174–176) kertoo aiemmin puolustaneensa uusien liikkeiden oikeutta löyhiin rakenteisiin ja selkeiden johtajien tai tiukkojen ohjelmien välttämiseen. Hänen mukaansa joukkoliikkeitä on syntynyt mutta ne ovat joko tukahtuneet liian nopeasti tai sulautuneet osaksi olemassa olevia poliittisia ryhmiä. Kleinin mukaan muutosliikkeillä ei enää ole varaa pitää kiinni ”rakenteettomuuden fetissistään” ja kapinoida institutionalisoitumista vastaan. Jotta oikea vastavoima syntyisi, on otettava kaikki keinot käyttöön ja yhdistyttävä mahdollisimman laajasti. Pelkät kampanjat ja pikaiset kapinat eivät enää riitä.

3.3. Verkostot yhteiskunnallisissa liikkeissä

Yhteiskunnan, talouden, hallinnon ja politiikan ilmiöt nähdään nykypäivänä verkostomaisina. Kiinteiden rakenteiden ja instituutioiden lisäksi kiinnitetään enemmän huomiota yhteyksien muodostamiseen ja rakenteiden välisiin suhteisiin. Myös toimintatavat ja niiden organisointi ovat muuttuneet verkostomuotoisiksi. (Eriksson 2015, 7.) Yhteiskunnallisissa liikkeissä verkostomaisuus liittyy projektiajatteluun. Liikkeellä ei välttämättä ole yhtä ainoaa yhteistä päämäärää, vaan se saattaa sisältää monia rinnakkaisia hankkeita ja projekteja. Yhden organisaation sijasta liikkeiden toimijat keskittyvät monien eri projektien yhteen liittämiseen. Aktivistit liikkuvat toimintakentällä useiden projektien ja kampanjoiden välillä eivätkä välttämättä kiinnity muodollisiin järjestöihin. Osallistuminen projekteihin saattaa myös olla vain kevyttä aktivismia sosiaalisessa mediassa. (Konttinen & Peltokoski 2010, 17–18.)

Yhteiskunnalliset liikkeet ovat informaatioajan toimijoita ja avainsana on verkostoituminen. Manuel Castellsin mukaan elämme verkostoyhteiskunnassa, jossa kansallisvaltiot heikkenevät ja vanhat järjestelmät, kuten työväenliike ja kirkko, ovat menettäneet valtaansa ja suosiotaan. Uudet vastarintaidentiteetit, kuten yhteiskunnalliset liikkeet sen sijaan kukoistavat. Castells jakaa identiteetit legitimoituun identiteettiin, vastarintaidentiteettiin ja projekti-identiteettiin. Projekti-identiteetit ovat olennaisimpia uudenlaisen kansalaisyhteiskunnan rakennuksessa. Ne ovat kehittyneet vastarinnasta ja voivat muuttaa yhteiskuntaa. Uusi valta sijaitsee ihmisten mielissä ja niissä informaation kuvissa ja koodeissa, joissa yhteisöt järjestäytyvät ja ihmiset

elävät. Identiteetit ovat voimakkaita, koska niillä on valta muuttaa valtasuhteita ja rakenteita. (Castells 2004, 419–428)

Ihmis- ja yhteiskuntatieteet ovat muuttuneet verkostollisen näkökulman vuoksi. Verkostollisuus on synnyttänyt uusia tutkimuskysymyksiä ja -kohteita erityisesti toisen maailmansodan jälkeen. Läpimurto yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tapahtui Erikssonin mukaan 1960–1970-luvuilla, jolloin korkeakoulujärjestelmät kasvoivat voimakkaasti Länsi-Euroopassa ja Yhdysvalloissa ja samalla yhteiskuntatieteiden oppialat moninkertaistuivat. (Eriksson 2015, 7.) Instituutioiden tutkimisen sijaan alettiin tutkia yhä enemmän sosiaalista käyttäytymistä ja poliittisia prosesseja. Samalla tutkimusta alettiin muokata objektiivisempaan suuntaan. Ihmisten käyttäytymistä ei enää tyydytty selittämään historiallisilla tai filosofisilla järkeilyillä vaan lisäksi vaadittiin tieteellistä ja systemaattista tutkimusta. Tutkimusmenetelmät muuttuivat moraalifilosofisesta pohdinnasta empiirisiksi tutkimuksiksi. Samalla haastattelututkimuksesta tuli kiinteä osa yhteiskuntatieteitä. (emt, 7–8.)

Verkostojen tutkimuksessa keskitytään siihen, kuinka liikkeet muotoutuvat erilaisina prosesseina, joissa osallistujat liikkuvat eri projektien välillä eivätkä identifioitu vain yhteen asiaan tai järjestöön. Uusilla liikkeillä ei ole yhtä pysyvää keskusta mutta hierarkiattomia ne eivät silti ole. Voidaan myös pohtia sitä, onko uusilla liikkeillä vähemmän mahdollisuuksia viedä konkreettisia uudistuksia eteenpäin kuin vanhoilla liikkeillä. Uusien liikkeiden avoin toimintajärjestelmä tekee niiden tutkimisesta haastavaa. Aktivistien suhteet rakentuvat niissä erilaiselle pohjalle kuin vanhoissa liikkeissä. Uusien liikkeiden uusi organisoitumisen tapa ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vanhat liikkeet ja niiden organisoitumismalli olisi katoamassa. (Konttinen & Peltokoski 2010, 18.)

Verkostollisuus kuvaa kokonaisuutta, joka syntyy erilaisista suhteista. Tämän lisäksi se viittaa laajempaan järjestelmään, jossa verkostolliset ilmiöt syntyvät ja jossa ne voidaan ottaa keskustelun ja ajattelun kohteiksi. Verkostollisuus on siis organisaatiomuodon lisäksi käsitteellinen ja tiedollinen kenttä, jossa verkostoituminen tapahtuu ja jossa verkostolliset ilmiöt tulevat mahdollisiksi. Verkoston käsite kuvaa moninaisten yhteiskunnallisten järjestelmien liukenemista toisiinsa ja niiden muodostamia päällekkäisiä virtauksia. Verkoston käsite on yleistynyt sekä kuvaamaan yhteiskuntaa että auttamaan sen ymmärtämisessä. Verkostosta on muodostunut yhteiskuntaa kuvaava metafora ja ajattelumalli. Se tarjoaa tutkijoille kehyksen, jonka puitteissa yhteiskuntaa käsitteleviä

kysymyksiä voi hahmottaa uudella tavalla. Tämän lisäksi se antaa ihmisille mielekkään ja ymmärrettävän kuvan yhteiskunnallisista ilmiöistä ja tapahtumista kokonaisuutena. (Eriksson 2015, 10–13.)

Verkostonäkökulmaa on alettu soveltaa sosiaalisten liikkeiden ja kollektiivisen toiminnan tutkimuksessa 1980-luvulta lähtien. Tutkimuksissa haettiin vastausta siihen, miksi jotkut rakenteellisesti samankaltaisessa asemassa olevat ihmiset liittyvät yhteen ja toiset eivät. Vastauksia ei löytynyt yksilöistä itsestään vaan vuorovaikutusrakenteista. Ne henkilöt, joilla oli yhteyksiä liikkeen jäseniin joidenkin muiden verkostojen kautta, olivat todennäköisempiä liittyjiä. Ihmiset ottavat osaa kollektiiviseen toimintaan tai liikehdintään, koska he jakavat siihen liittyvät yhteiset arvot. Osallistumisessa on kyse myös identifikaatiosta ja koska identiteetit muodostuvat sosiaalisten suhteiden kautta, on verkostoilla erityisen tärkeä rooli niiden muodostumisessa. (Alapuro 1998, 333; Passy 2003, 21.)

Verkostoitumista voi tarkastella myös heikkojen suhteiden voiman näkökulmasta. Heikkojen suhteiden voima on yhdysvaltalaisen sosiologin Mark Granovetterin analyysi verkostojen vaikutuksesta. Heikot suhteet liittyvät oman sosiaalisen piirin ulkopuolisiin suhteisiin, joten ne ovat laajemmat kuin henkilön varsinainen ydinverkosto. Granovetterin tutkimuksen mukaan tietyt asiat ja informaatio leviävät paremmin heikkojen suhteiden välityksellä. Esimerkiksi työpaikkaa hakiessa kaukaisemmilla suhteilla on suurempi vaikutus kuin lähipiirillä, joka todennäköisesti tuntee samat ihmiset kuin henkilö itsekin. Heikot suhteet edesauttavat uuden tiedon leviämistä, koska ne laajentavat sosiaalista verkostoa. Samalla tavoin heikot suhteet voivat vahvistaa yhteisöjen toimintaa. Läheisillä, paikallisilla yhteisöillä, kuten asuinalueilla, on usein tiivis rakenne, jolla on vähän yhteyksiä muihin yhteisöihin. Työssäkäynti asuinalueella tai paikallisyhdistyksen jäsenyys ovat tärkeitä, koska ne tuottavat heikkoja suhteita henkilöiden välille ja vahvistavat näin sosiaalista verkostoa kokonaisuutena. (Johanson 2015, 198–203.)

Konttisen ja Peltokosken (2010, 16) mukaan verkostohahmotuksessa ajatellaan, että liikeverkostoissa muodostuu kasautuneen vuorovaikutuksen tiloja, eräänlaisia solmukohtia. Solmukohdat voivat olla konkreettisia tapahtumia, tapaamisia tai käytännön projekteja, jotka luovat tunteen yhteisestä projektista. Ne sitovat toimijoita konkreettiseen vuorovaikutukseen ja tuovat verkostoon keskittymiä. Entistä useammin solmukohdat sijaitsevat internetissä erilaisilla keskustelufoorumeilla. Verkosto on uusien liikkeiden aktiiveille ihanteellinen organisaatiomuoto. Se tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa demokraattista, johtajatonta

organisoiutumismuotoa. Verkostomaista organisaatiota on vaikea hallita ja se on yhteneväinen tietoverkon kanssa siten, että niitä on myös vaikea kontrolloida ja ohjailta. Valtaa pitävien näkökulmasta katsottuna verkostomainen rakenne on hankala. Koska verkostolla ei ole hallitusta tai puheenjohtajaa, on ketään vaikea asettaa vastuuseen. Järjestäytyneen organisaation puuttuminen vaikeuttaa myös valtion kansalaisjärjestöille myöntämien tukien jakamista. (Lindholm 2006, 197.)

Vuosituhanen vaihteessa yhteiskuntatieteilijät alkoivat määritellä uudelleen verkoston käsitteen yhteiskunnallisia ydinalueita. Varsinkin sosiologisessa keskustelussa ajatus verkostosta yhteiskuntaa kuvaavana muotona on yleistynyt. Yhteiskuntaa ei enää voi ajatella irrallisena verkoston käsitteestä. Yhdysvalloissa sosiologit ovat kehittäneet relationaalista sosiologiaa, jonka mukaan kaikki yhteiskunnan rakenteet pohjautuvat erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin ja koostuvat niistä. Yhteiskuntatutkimuksen aloilla tutkimuksen huomio on siirtynyt yhä enemmän rakenteista ja instituutioista yhteyksiin ja prosesseihin ja niiden kautta muodostuvaan monimutkaiseen suhdekenttään. (Eriksson 2015, 10.)

Verkostomaisissa liikkeissä osa toimijoista on niin sanottuja moniosallistujia, kytkeytyjiä. Näillä moniosallistujilla on laajat verkostot ja paljon linkkejä muihin kytkeytyjiin ja heidän verkostoihinsa. Heidän kauttaan ideat ja tieto leviävät nopeasti eri puolille verkostoja. Tavallisesti nämä henkilöt ovat liikkeessä myös auktoriteetteja laajan tietomääränsä, yhteyksiensä ja sitoutumisensa vuoksi. Tiedon lisäksi nämä henkilöt levittävät sitoutumista liikkeeseen ja sen tavoitteisiin ja heidän merkityksensä on suuri kohtaamistilanteissa. Konttisen ja Peltokosken (2010, 216–217) mukaan kohtaamistilanteilla on erityisen suuri merkitys mobilisatiovaiheissa, koska silloin ollaan intensiivisessä, emotionaalissa jännitystilassa, tunnetaan, että jotain tärkeää on tapahtumassa ja itse ollaan tapahtumien keskipisteessä. Näissä tilanteissa syntyy liikkeelle tärkeitä käsitteellisiä ja toiminnallisia innovaatioita. Liikkeen myöhemmissä kehitysvaiheissa kohtaamistilanteita on vähemmän ja samalla emotionaalinen jännitystila pienenee.

Kommunikaatioteknologiat ovat osaltaan mullistaneet yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaa. Internetin ja sosiaalisen median myötä kansainvälistyminen ja verkostoituminen ovat lisääntyneet. Kiinnostava yksityiskohta on Konttisen ja Peltokosken mukaan se, että liikkeiden muuttuneet toimintatavat ovat linjassa yritysmaailman muutosten kanssa. Julkisuutta hallitaan ja siihen panostetaan lanseeraamalla erilaisia iskulauseita, brändejä ja imagoja ja kampanjoja hoidetaan yhteistyössä verkostokumppanien kanssa. Jatkuvalla

uudistumisella pidetään yleisön mielenkiintoa yllä. (Konttinen & Peltokoski 2010, 10, ks. myös Della Porta 2000, 240). Yhteiskunnallisten liikkeiden muuttuminen on sidoksissa koko yhteiskunnan kulttuuriseen muutokseen. Yhteiskunta on taiteistunut ja estetisoitunut ja muutos näkyy myös kansalaisaktiivismissa (Lindholm & Lundbom 2010, 188).

4. TUTKIMUSKYSYMYKSET, -AINEISTO JA -MENETELMÄT

4.1. Aineisto

Tutkimukseni tavoitteena on muodostaa kokonaisnäkemys Suomen degrowth-liikkeestä ja sen toiminnasta. Pyrin selvittämään millaisia degrowth-aktivistit ovat, miten he ovat päätyneet aatteen kannattajiksi ja miten he toimivat degrowth-aatetta edistääkseen. Tavoitteeni oli haastatella kattavasti liikkeen aktivisteja sen aktiivisimmista verkoston osista. Verkkosivujen, käynnissä olevien tapahtumien ja erityisesti Timo Järvensivun vinkkien perusteella rajasin haastateltavat niin, että otin mukaan tutkija-aktivistien lisäksi Kohtuutalous-hankkeen sekä Kohtuus vaarassa -liikkeen ja Salon TasausKohtuusPajan edustajat. Koska verkostoon kuuluvat kohtuusliikkeet niin Pohjois-Karjalassa kuin Salossakin, asuvat haastatellut myös eri puolilla Suomea.

Kaikki haastateltavat antoivat luvan oman nimensä näkymiseen tutkimuksen yhteydessä. Haastatteluissa tuli esille myös muita henkilöitä, joiden nimet ovat näkyvissä. Kaikki mainitsemani henkilöt ovat esiintyneet julkisesti aktiivisina tutkijoina, kirjoittajina ja vaikuttajina muun muassa degrowthin, solidaarisuustalousverkoston ja kehitystyöjärjestöjen yhteydessä. Heidän nimensä ovat siis yleisesti tiedossa ja kaikkien saatavilla.

Löysin haastateltavaksi Timo Järvensivun ja Marko Ulvilan degrowth-liikkeen verkkosivujen ja julkaisujen tekijöiden joukosta sekä Anna Latva-Pukkilan Kohtuutalous-hankkeen verkkosivuilta. Lähetin sähköpostitse haastattelupyynnön Timo Järvensivulle ja hänet haastattelin ensimmäisenä. Jo sähköpostiviestissään Järvensivu antoi hyviä vinkkejä siitä, keitä verkostoon kuuluu ja keitä kannattaisi haastatella. Salon TasausKohtuusPajan Eeva-Stiina Snellmania pyysin haastateltavaksi Timo Järvensivun vihjeestä. Marko Ulvilan, Anna Latva-Pukkilan ja Veijo Ojanahon tapasin lokakuussa 2015 Kolilla Kohtuus vaarassa -seminaarissa. Koska tavoitteenani oli saada kattava kuva liikkeen jäsenistöstä, mukana on sekä liikkeen aktiivisia luennoitsijoita ja tutkijoita että kansalaisaktivismia paikallisesti edustavia jäseniä.

Timo Järvensivua ja Anna Latva-Pukkilaa haastattelin kahvilassa, Marko Ulvilaa haastattelin hänen työpaikallaan Siemenpuu-säätiössä. Pohjois-Karjalassa asuvan Veijo Ojanahon kanssa yritimme tehdä haastattelun Skypen kautta. Se ei teknisten ongelmien vuoksi onnistunut, joten päädyimme tekemään haastattelun puhelimitse. Koska olimme tavanneet Kohtuus vaarassa

-seminaarissa, muodostui puhelinhaastattelusta rento ja mutkaton. Eeva-Stiina Snellmania haastattelin hänen kotonaan Perttelissä.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää sekä haastateltujen omaa aktiivisuutta että degrowth-liikkeen toimintaa. Olen jakanut haastattelukysymykset kolmeen eri teemaan:

1. Haastateltavan oma degrowth-toiminta
2. Degrowth-liikkeen toiminta Suomessa
3. Degrowth-liikkeen tulevaisuus ja tavoitteet

Ensimmäisessä osiossa pyrin selvittämään millä tavoin haastateltavat ovat päätyneet degrowthin kannattajaksi. Pyysin heitä kertomaan mitä degrowth heidän mielestään tarkoittaa, miten aktiivisesti he liikkeessä toimivat ja millaisena he näkevät oman roolinsa. Toisessa osassa kysyin heiltä Suomen degrowth-liikkeen rakenteista ja toimijoista, millaista toimintaa liikkeellä on ja millaista viestintää se käyttää. Kysyin myös heidän näkemyksistään kansainvälisestä degrowth-liikkeestä. Kolmannessa osiossa selvitin haastateltavien ajatuksia degrowth-liikkeen tulevaisuudesta sekä heidän toiveistaan ja tavoitteistaan. Käytin kysymysteni pohjana teemahaastattelurunkoa (Liite 1). Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne sanatarkasti. Litteroituja sivuja tuli yhteensä 63.

4.2. Tutkimusmenetelmät

Laadullinen tutkimus sopii tutkimuskysymyksiini parhaiten, koska halusin perehtyä aiheeseen haastattelemalla liikkeen aktiiveja. Tutkimukselleni on myös tärkeää, että tutkimustapa on joustava, koska tutkimuskysymykset ovat syventyneet tutkimuksen edetessä. Tutkimusmetodinä olen käyttänyt teemahaastattelua. Valitsin metodiksi teemahaastattelun, koska se antaa enemmän vapauksia tulkintaan sekä haastattelijalle että haastateltavalle kuin strukturoitu lomakehaastattelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 160) Teemahaastattelua voidaan pitää keskusteluna tutkijan ja haastateltavan välillä, mutta se tapahtuu tutkijan ehdoilla. Teemahaastattelussa tutkija pyrkii saamaan haastateltavalta selville kiinnostavia asioita, jotka liittyvät tutkimuksen aihepiiriin. Haastattelu voi ajaa myös haastateltavan etua, koska se antaa haastateltavalle mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin ja kertoa mielipiteensä. (Eskola & Vastamäki 2010, 26–27.)

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehyykseen eli siihen, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelussa kaikkein oleellisinta on, että haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. Kysymykset ovat samat kaikille, mutta niiden järjestystä voi vaihtaa eikä vastauksia ole sidottu vastausvaihtoehtoihin. Puolistrukturoitu haastattelu antaa vapauden lyödä lukkoon jokin haastattelun näkökulma mutta ei välttämättä kaikkia. (Hirsjärvi ym. 2000, 47–48; Eskola & Vastamäki 2010, 28.) Teemoittelun avulla aineistosta voi poimia sen sisältämät keskeiset aiheet ja esiin nousevat tutkimusongelmaa valaisevat teemat. Sitaatteja voi käyttää elävöittämään tekstiä ja perustelemaan tutkijan tekemää tulkintaa. Ne voivat myös toimia aineistoa kuvaavana esimerkkinä. (Eskola & Suoranta 1998, 174–175.)

Teemahaastattelussa riittää, että tutkijalla on tukenaan ennalta laadittu tutkimusalueeseen liittyvä teemarunko, jossa ei ole valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä (Eskola & Vastamäki 2010, 36). Itse päädyin tekemään teemahaastattelurungon (liite 1), jossa kysymykset on valmiiksi muotoiltu. Haastatteluissa kysyin kaikilta haastateltavilta samat kysymykset, mutta haastattelujen kuluessa muutin kysymysten muotoa tai järjestystä ja tartuin kiinni kiinnostaviin kommentteihin.

Käytän tutkielmani analyysitapana sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla voi tehdä monenlaista tutkimusta ja se voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysissä ensimmäiseksi rajataan tarkkaan se ilmiö, josta ollaan kiinnostuneita. Toiseksi aineisto käydään läpi ja erotetaan sekä merkitään ne asiat, jotka liittyvät tutkimukseen. Kolmanneksi aineisto pilkotaan osiin tai ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan luokitellen, teemoitellen tai tyypitellen. Aineiston luokittelua pidetään yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona. Teemoittelussa painottuu mitä kustakin teemasta on sanottu ja vertaillaan tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Tyypittelyssä esimerkiksi etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostetaan näistä näkemyksistä eräänlainen yleistys eli tyypiesimerkki. Tyypittely edellyttää kuitenkin ensin jonkinlaista teemoittelua. Analyysia voi jatkaa rakentamalla vastauksista tyypillisiä tilanteita henkilökuvausiksi. Analyysia tehdessä tutkijan pitää selvittää itselleen, että hakeeko hän aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93; Eskola & Suoranta 1998, 181.)

5. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

5.1. Haastatellut aktivistit

Ensimmäinen haastateltavani oli Timo Järvensivu, joka ylläpitää veljensä Paavo Järvensivun kanssa degrowth.fi-verkkosivustoa. Timo Järvensivu on 39-vuotias kauppatieteiden tohtori, joka on tehnyt väitöskirjansa verkostojen johtamisesta. Järvensivu työskentelee tutkijana Aalto-yliopistossa sekä yrittäjänä. Hän asuu Helsingissä. Käytän Timo Järvensivusta haastattelusitaattien yhteydessä lyhennettä TJ.

Toiseksi haastattelin Marko Ulvilaa, joka on tamperelainen 48-vuotias sosiologi ja tietokirjailija. Ulvila toimii myös Siemenpuu ry:n puheenjohtajana. Hän on kirjoittanut vaimonsa kanssa fossiilikapitalismia kritisovan kirjan Vihreä uusjako: Fossiilikapitalismista vapautteen ja on mukana työryhmässä, jonka kirja Talous kasvun jälkeen ilmestyi keväällä 2016. Marko Ulvilasta käytän lyhennettä MU.

Kolmas haastateltavani oli Suomen luonnonsuojeluliiton Kohtuutalous-hankkeen koordinaattori Anna Latva-Pukkila. Anna Latva-Pukkila on kauppatieteiden ja aikuiskasvatustieteen maisteri. Hän on 30-vuotias ja asuu Helsingissä. Käytän Latva-Pukkilasta lyhennettä AL.

Neljäs haastateltavani oli pohjoiskarjalaisen Kohtuus vaarassa -liikkeen aktiivijäsen Veijo Ojanaho. Ojanaho asuu Liperissä, hän on 54-vuotias filosofian maisteri ja työskentelee tällä hetkellä palvelupäällikkönä. Käytän Ojanahosta lyhennettä VO.

Viides haastateltavani oli salolaisen TasausKohtuusPajan perustajajäsen Eeva-Stiina Snellman. Snellman on 57-vuotias ja asuu Perttelissä, Salossa. Hän on kouluttautunut alun perin nuorisodiakoniksi ja on sen lisäksi saanut sekä biodynaamisen että luonnonmukaisen viljelyn koulutuksen. Haastattelin Snellmania hänen kotonaan Perttelissä. Snellman viljelee maata ja kasvattaa eläimiä lähes omavaraistaloudessa ja opettaa ajoittain hyötykasviviljelyä kansalaisopistossa. Haastatteluun osallistui jonkin verran myös TaKoPajan toinen perustaja Paula Hartman.

5.2. Haastateltujen degrowth-aktiivisuus

Aloitin haastattelut taustatietojen kysymisen jälkeen selvittämällä mitä degrowth haastateltavien mielestä tarkoittaa ja millaista heidän oma degrowth-aktiivisuutensa on. Kysyin ensin, että mitä käsitettä haastateltava käyttää: degrowthia vai jotakin muuta, esimerkiksi kohtuutaloutta tai kasvun purkamista. Kaikki haastatelluista vastasivat eri tavoin. Anna Latva-Pukkila puhuu kohtuutaloudesta, koska Suomen Luonnonsuojeluliitossa on virallisesti päätetty käyttää kohtuutalous-käsitettä. Veijo Ojanaho käytti enemmän kasvupakosta tai kasvutaloudesta luopumista ja Eeva-Stiina Snellman käyttää pääasiassa sanaa kohtuus, koska takopajalaisena kuuluu kohtuusliikkeeseen. Marko Ulvila käyttää kasvun purkua ja talouslaskua, jos puhutaan enemmän taloudesta kuin ideologiasta tai yhteiskunnasta. Hän totesi, että hänen äidinkielen opettajansa yliopistolla oli joskus sanonut, että käsitteen voi kunnolla sisäistää vasta sitten, kun se on suomennettu. Kaikki haastateltavat sanoivat kuitenkin käyttävänsä degrowth-käsitettä satunnaisesti ja riippuen asiayhteydestä. Timo Järvensivu oli ainoa, joka sanoi käyttävänsä nimenomaan degrowth-käsitettä. Hän totesi, että käsite on ongelmallinen, mutta ongelmallisuudessaan myös hyvä käsite.

”Kyllä mä käytän tätä degrowth-käsitettä. Se on niinku ongelmallinen tai se on mun mielestä ongelmallisuudessaan hyvä käsite. Et se ei yritäkään olla ongelmaton käsite. Mikä on ongelma mun mielestä niinku ylipäätänsä, et ajatellaan niinku joku kasvu olis yksiselitteinen ja hyvä käsite, niin samalla lailla degrowth ei ole yksiselitteisesti hyvä ja selkeä käsite. Sen on tarkoituskin toimia niinku kenen sanoin, oliko se Serge Latouchen sanoin vai tän Fournierin sanoin, et se on niinku tämmönen sanapanos, joka on vaikeasti ymmärrettävissä ja vaikeasti sulatettavissa tähän vallitsevaan paradigmaan.” (TJ)

Kysyin haastateltavilta tarkoittavatko käsitteet kohtuutalous ja degrowth heidän mielestään samaa asiaa. Osan mielestä ne olivat sama asia, toisten mielestä kohtuutalous-käsite itsessään ei sisällä talouskasvun purkamisen tai haastamisen ideaa ja siksi kohtuutalouskeskustelu on degrowth-keskustelua rajatumpaa. Marko Ulvila toi esiin ongelmana sen, että kohtuutalous-käsitettä voi pahimmassa tapauksessa pitää yhteensopivana vallitsevan kapitalistisen järjestelmän kanssa, koska se ei sisällä suoraan kasvun purkamisen ideaa. Nähtiin myös, että degrowth ja kohtuutalous eivät ole synonyymejä keskenään, mutta degrowthin kautta, kasvupakkoa purkamalla voitaisiin päästä kohtuutalouteen. Kaikkien mielestä kuitenkin sekä degrowth että kohtuutalous ajavat samaa asiaa, joten termejä voidaan käyttää eri yhteyksissä sen mukaan mikä kussakin keskustelussa on tarkoituksenmukaista ja vie keskustelua eteenpäin.

Degrowth-käsite on vaikea ja yhtä hyvää suomenkielistä käännoä sille ei ole. Degrowth tarkoittaa haastateltavien mielestä kasvun purkamista ja erityisesti kasvupakon purkamista ja siitä luopumista. Timo Järvensivun mielestä degrowth on erityisesti ajatusmalliin liittyvä termi, joka tarkoittaa sitä, että luovutaan talouskasvun ajattelumallista, fetissistä, johon tällä hetkellä ollaan addiktoiduttu. Ajattelumallin lisäksi degrowth on haastateltavien mukaan myös yhteiskunnallinen liike ja synonyymi hyvälle elämälle, jossa kasvukeskeisyys on korvattu sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja ekologisesti keävällä elämäntavalla. Anna Latva-Pukkila kiteytti degrowth-käsitteen seuraavasti:

”Mun mielestä se on hyvin moninainen käsite ja tarkoittaa sekä niinku käsitettä ja tällasta ajatteluperinnettä että sitten tavallaan yhteiskunnallista liikettä. Et mun mielestä hyvin olennaista degrowthille tai kohtuutaloudelle on se, et sille on vaikee antaa tavallaan yhtä yksittäistä määritelmää, koska siihen liittyy niin monenlaisia asioita. Mut jos pitäis kiteyttää niin mä tarkoitan sillä ainakin sellasia asioita, että kohtuutalous on sosiaalisesti oikeudenmukaista, ekologisesti keävää ja demokraattista taloutta. Pyrkimys rakentaa sellasta yhteiskuntaa, joka olis vähemmän kasvukeskeinen ja jossa hyvinvointi ei perustuis talouskasvulle. Keskeisiä asioita on muun muassa niinku luonnonvarojen kulutuksen käytön lasku keävälle tasolle. Mut ehkä niinku korostaisin sitä oikeudenmukaisuuspuolta, et ei oo kyse vaan siitä, et ei oo kyse pelkästään ympäristöstä vaan myös siitä, et hyvinvointi jakautuu tasaisesti ja näin pois päin.” (AL)

5.2.1. Suomen degrowth-verkoston perustaminen

Haastateltavat ovat päätyneet degrowthin kannattajaksi erilaisia teitä pitkin. Degrowth-liike ja sen Suomen-verkosto ovat suhteellisen nuoria. Ensimmäiset Suomen degrowth-verkkosivut perustettiin Timo ja Paavo Järvensivun toimesta vuosien 2009–2010 vaihteessa. Samoihin aikoihin Marko Ulvila oli Leo Straniuksen ja Annukka Bergin kanssa perustamassa omaa degrowth-verkostoa. Nämä kaksi ryhmää löysivät toisensa nopeasti, aloittivat yhteistyön ja syyskuussa 2010, Suomen luonnonsuojeluliiton hankkeen puitteissa, he järjestivät Helsingissä Kasvu murroksessa -konferenssin, jossa vieraina olivat kansainväliset degrowth-ajattelun johtohahmot Serge Latouche, Tim Jackson ja Peter Victor.

Pohjois-Karjalan Kohtuus vaarassa -liike perustettiin vuonna 2009 ja samana vuonna järjestettiin ensimmäinen seminaari Kolilla. Veijo Ojanaho tuli mukaan liikkeeseen muutamaa vuotta myöhemmin. Eeva-Stiina Snellman ja Paula Hartman perustivat Salon TasausKohtuusPajan joulukuussa 2010 tietämättä pohjoiskarjalaisen Kohtuus vaarassa -liikkeen olemassaolosta. Nyt liikkeet tekevät yhteistyötä ja ovat mukana Suomen

kohtuusliikkeen verkostossa. Salolaiset järjestävät Kohtuus vaarassa -seminaarin kanssa vuorovuosittain Polkuja kohtuuteen -tapahtuman.

Yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistutaan todennäköisemmin, jos niihin liitytään henkilön muiden verkostojen kautta. Liikkeen muodostuminen edellyttää aikaisempien kontaktien ja henkilösuhteiden olemassaoloa sekä tietynlaisen identiteetin hyväksymistä ja omaksumista. (Alapuro 1998, 333; Siisiäinen 1992, 86.) Degrowth-liikkeeseen useimmat haastateltavista olivat päätyneet aikaisemman yhteiskunnallisen aktiivisuutensa kautta. He olivat olleet mukana muissa samankaltaisia asioita ajavissa järjestöissä, liikkeissä tai hankkeissa, kuten Luonnonsuojeluliiton, Maan ystävien tai Vihreiden toiminnassa. Kiinnostava poikkeus oli Timo Järvensivu, joka ei ollut aiemmin ollut yhteiskunnallisesti aktiivinen. Hänen kiinnostuksensa degrowthiin alkoi yhteisissä keskusteluissa hänen veljensä Paavo Järvensivun kanssa, kun molemmat olivat jo valmistuneet kauppatieteilijöiksi. Kohtuusliikkeen jäsenet Ojanaho ja Snellman olivat olleet mukana vihreässä liikkeessä, Snellman jo sen syntyajoista 1970-luvun lopulta lähtien. Kasvun rajat -raportti maapallon rajallisista resursseista teki vaikutuksen nuoreen Eeva-Stiina Snellmaniin. Hän muutti Helsingistä maaseudulle ja on toteuttanut kohtuullista elämäntapaansa jo yli 30 vuoden ajan. Veijo Ojanaho on ollut mukana opiskeluajoistaan lähtien ensin vasemmistolaisessa liikkeessä ja sitten Vihreässä liitossa. Poliitiikan jälkeen kohtuusliikkeessä häneen vetosi kohtuullisen elämäntavan ideologian lisäksi liikkeen muoto. Uudet yhteiskunnalliset liikkeet houkuttavat monia juuri vapaamuotoisuutensa vuoksi. Kohtuusliikkeessä ollaan tyytyväisiä siihen, että toiminta ei ole hierarkkista ja jäykkää.

”Se miks tää Kohtuus vaarassa -liike alkoi jotenkin miellyttää, on ehkä se että ensinnäkin se on tämmönen vapaa muodostelma, se ei ole ry-muotoinen yhdistys. Toiseksi siellä on sitten tuota varmasti laajemmin, ku mitä ainakin oman henkilökohtasen kokemuksen mukkaan ihmisten mielipiteiden, näkemysten kirjo. Ja tämä kirjo vielä tavalla, jossa jotenkin sallivuus poikkeavaan, sitaateissa poikkeavaan tai vaihtoehtoseen ajatteluun ja näkemykseen, on musta ihan oikeesti olemassa. Et tuota aiemmin on semmosia kokemuksia, että jos tuulettelee oikeen kovasti niin, vaikka se onkin ehkä ihan innovatiivinen avaus, niin se saattaa kuitenkin sitten pitkässä juoksussa näyttäytyä vähän hankalana. Että tietyt rajat on olemassa sille julkilausutulle ajattelulle ja tavalle, tavoille mitenkä sitä kohdetta sitten ymmärretään, miten sitä käsitellään ja miten sitä jäsennetään.” (VO)

5.2.2. Haastateltavien roolit liikkeessä

Kysyin haastateltavilta kuinka aktiivisesti he toimivat ja millainen rooli heillä mielestään on liikkeessä. Uusilla liikkeillä ei yleensä ole varsinaisia johtajia tai johtokuntia kuten muodollisemmissa organisaatioissa. Liikkeissä toimitaan demokraattisesti ja päätökset tehdään erilaisissa kohtaamistilanteissa. Puheenjohtajien sijaan keskusteluissa voi olla fasilitaattoreita, jotka vain ohjaavat keskustelua. (Konttinen & Peltokoski 2010, 215–216.)

Eeva-Stiina Snellman on Salon TaKoPajan perustaja ja kokee olevansa myös ryhmän vetäjä. Pajaan kuuluu kokonaisuudessaan noin 10–15 jäsentä ja he tapaavat kuukausittain. Heidän ryhmässään toimii myös pienempi yhteinen viljelypiiri. Veijo Ojanaho kuuluu Kohtuus vaarassa -liikkeen suunnittelu- ja työryhmään ja on aktiivisesti mukana kuukausittaisissa tapaamisissa. Hän sanoo osallistuvansa keskusteluun eri foorumeilla ja oli myös yksi Kohtuus vaarassa -pamfletin kirjoittajista. Hän pitää rooliaan liikkeessä kuitenkin enemmän aktiivisena jäsenenä kuin vetäjänä. Vetäjiä Kohtuus vaarassa -liikkeessä ovat hänen mukaansa erityisesti liikkeen perustajajäsenet Markku Aho ja Pauliina Kainulainen.

Anna Latva-Pukkila toimi haastattelun aikaan Suomen Luonnonsuojeluliitossa Kohtuutalous-hankkeen koordinaattorina, joten hän tunsi olevansa liikkeessä mukana myös työn puolesta. Hän koki roolinsa olevan kohtuutaloudesta tiedottamisen niin Luonnonsuojeluliiton jäsenille kuin tavallisille ihmisillekin.

”No nyt mä aattelin et rooli määrittyy keskeisesti mun työn kautta, et mun rooli on... Mä tietenkin katon sitä ympäristöjärjestön näkökulmasta työssäni ja rooli on myös koettaa levittää ja integroida kohtuutalousajattelua Luonnonsuojeluliiton muuhun toimintaan ja tavallaan tuoda sitä näkökulmaa. Ja laittaa ehkä ympäristönsuojelu ja luonnonsuojelu sellaseen laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Ei niinku kohtuutalousajattelu kuitenkaan välttämättä oo kaikkien luonnonsuojelijoiden omaksumaa tai sellasta. Mä näkisin et mun rooli on levittää sitä sinne. Helposti tää kohtuutalous on abstrakti asia ja jää tavallaan, kun tutkijat puhuu siitä, niin se on käsitteellistä ja aika analyttistä tekstiä, joka voi jäädä kauas siitä tavallisen ihmisen arkitodellisuudesta. Niin mä koen et mun rooli täs Luonnonsuojeluliitossa on yleistajuistaa tieteellistä tekstiä ja tehdä siitä sellasta, et se on ymmärrettävää tavalliselle ihmiselle. Ja pyrkiä niinku käyttämään sellasia sanoja, mitkä on sitten helpommin sisäistettävissä ja tehdä siitä saavutettavissa olevaa.” (AL)

Timo Järvensivu ja Marko Ulvila ovat molemmat aktiivisia luennoitsijoita ja kirjoittajia. He osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun kirjoittamalla artikkeleja ja kirjoja sekä osallistumalla puhujina erilaisiin tilaisuuksiin. Marko Ulvila toimii myös osa-aikaisena

puheenjohtajana Siemenpuu-säätiössä, joka on 15 suomalaisen ympäristö- ja kehitystyöjärjestön perustama yhteistyösäätiö. Ulvila oli myös mukana kirjoittajaryhmässä, jonka Talous kasvun jälkeen -kirja ilmestyi keväällä 2016. Ulvila totesi, että lähes kaikki mitä hän tekee, on osallistumista liikkeeseen. Timo Järvensivu on työkseen yrittäjä ja Aalto-yliopiston tutkija. Degrowth on hänelle enemmän kuin harrastus ja hän pitää itseään aktivistina. Hän pyrkii olemaan aktiivinen keskustelija ja fasilitaattori. Hän näkee roolinsa olevan ajatustyöntekijä ja lisäksi liikkeen sisäinen kriitikko.

”Mä enemmän ajattelen et mä yritän olla taustalla niinku filosofi ja niinku ajatustyöntekijä. Mä yritän omalta osaltani olla mukana fasilitoimassa sitä keskustelua niinku johonkin tiettyyn suuntaan, että se ei kapeutuis liikaa. Mä yritän olla osaltani vähän myös kriitikko siellä liikkeen sisällä sillä tavalla niinku ajatuksellisesti, ettei ihmiset ala osottaa vaikka niinku sellasta typeryyttä, että pitäis saada talous laskuun tai BKT laskuun. Se on niinku väärä ajatus, ei haluta, emmä ainakaan halua että laskuun, vaan mä haluan että me keskitytään hyvinvointiin. Talouden nousu tai lasku on sit seuraus jostakin. Ei se itsessään, ei meidän pidä keskittyä siihen. Mä yritän olla tän tyyppinen ajattelija. Mutta sitten taas tavallaan myöskin haluan olla kärkeä puheenvuoronpitäjä sitten jos joku taho esimerkiksi hyökkää degrowthia vastaan. Mielellään osallistun keskusteluun ja yritän argumentoida siinä mukana. Mä yritän pysyä myös neutraalina sillä tavalla, että kyllä mä voin olla talouskasvuaktivisti myös, jos osoittautuu että se on kestävä ja vihreä. Ei oo toistaseks tapahtunut.” (TJ)

5.3. Degrowth-verkoston toiminta

Degrowth-liikkeestä ei ole muodostunut suurta joukkoliikettä. Kysyin haastateltavilta onko heidän mielestään Suomessa olemassa degrowth-liikettä ylipäätään ja jos on, niin millä tavalla se heidän mielestään on rakentunut, millaisia toimijoita siihen kuuluu ja millaisia toimintamuotoja ja kohtaamisia sillä on. Selvitin myös ovatko suomalaiset aktivistit mukana kansainvälisessä degrowth-liikkeessä.

Kaikkien haastateltavien mielestä liikehdintää on olemassa ja se on lisääntynyt myös muissa uuden talouden, kuten solidaarisuus- ja jakamistalouden piireissä. Varsinaisesta degrowth-liikkeestä ei heidän mielestään voi puhua. Yhtenäistä, selkeästi määriteltyä liikettä ei kuitenkaan välttämättä koeta tavoittelemisen arvoisena, vaan löyhää muotoa ja siihen liittyvää vapautta ja villiyyttä pidetään voimavarana. Degrowth-liike nähdäänkin yhtenäisen liikkeen sijaan verkostona, jossa on erilaisia ryhmiä, toimijoita ja kumppaneita. Ryhmät toimivat sekä

Suomen ekomodernistit ry ja esimerkiksi TTIP-vapaakauppasopimusta vastustavat ryhmät ja opiskelijakunnat.

5.3.1. Verkoston yhteydenpito ja kohtaamiset

Yhteydenpito verkoston sisällä koetaan tärkeäksi. Kohtuusliikkeet tekevät työtä pääasiassa paikallisesti mutta pitävät yhteistyötä toistensa ja tutkijaryhmän kanssa hedelmällisenä. Eeva-Stiina Snellmanin mielestä yhteistyö Aalto-yliopiston tutkijoiden kanssa on erityisen kannustavaa.

”Siellon siis Aalto-yliopiston johtajakoulutuksen ihmisiä, niin meille ne on niinkun, ensinnäkin kun me saadaan ne tänne puhumaan ja olemaan meidän kanssa, niin me saadaan jonkinlaista erilaista arvonantoa ja profiilia. Ja sitten ne inspiroi meitä ja sit kyllä kun on heidän kanssaan keskusteltu, niin ollaan ymmärretty, et se on heillekin niinku tärkeätä. Ja mun mielestä se on koko kohtuusliikkeelle yks semmonen juttu, minkä ne on Pohjois-Karjalassa ja Joensuussa tajunnut, että niinku tavalliset ihmiset, tutkijat, elämäntapa-aktivistit, kaikki, et nää voi löytää toisensa. Et ne ei niinku kulje enää erillisillä teillä. Et tää on mun mielestä valtavan inspiroivaa tää nuorten tutkijoiden ja mitä me ollaan, vanhoja hippiaaktivisteja, niin niinku meidän hedelmällinen yhteistyö.” (ES)

Uusilla vapaamuotoisilla yhteiskunnallisilla liikkeillä ei ole yhdistysten tapaan johtokuntia ja pakollisia vuosikokouksia. Niiden suunnitelmat ja päätökset tehdään erilaisissa kohtaamisissa. Myös degrowth-verkostolla on erilaisia projekteja ja kohtaamisia, joista viimeisimpiä ovat Koliilla pidetty Kohtuus vaarassa -seminaari, Suomen Luonnonsuojeluliiton Kohtuutalous-hankkeen järjestämä Vaihtoehtoja kasvutaloudelle -seminaari sekä Salon Polkuja kohtuuteen -tapahtuma. Kirjaprojekteista viimeisimpiä ovat Marko Ulvilan, Tuuli Hirvilammin, Maria Joutsenvirran ja Kristoffer Vilénin Talous kasvun jälkeen -kirja, joka ilmestyi keväällä 2016. Salon takopajalaiset käänisivät yhteistyössä ruotsalaisen David Jonstadin kirjan Sivilisaation loppu, joka ilmestyi maaliskuussa 2016. Pohjois-Karjalassa kohtuusliikkeen jäsenet kirjoittivat Kohtuus vaarassa -pamfletin, joka julkaisiin Kolin seminaarin yhteydessä.

Kohtuusliikkeillä Salossa ja Joensuussa on joka kuukausi paikallisia suunnitteluryhmien kokoontumisia. Ne ovat verkoston strategisia ytimiä, joissa keskustellaan ajankohtaisista teemoista ja suunnitellaan toimintaa. Molemmissa kaupungeissa järjestetään lisäksi Kohtuusklubeja, joihin kutsutaan kiinnostavia puhujia ja taiteentekijöitä. Vuoden 2016 teemoja Joensuussa ovat esimerkiksi öljyvapaa Pohjois-Karjala ja Linux-tyyppisen vapaan koodin kurssitus. Salon keskusteluiltojen aiheita ovat olleet muun muassa elämäntapojen muutos Itämeren hyväksi ja kaupunkiviljely. Salossa ryhmän sisällä toimii oma viljelypiiri ja ryhmällä on myös pienimuotoista aikapankki- ja vaihdantataloustoimintaa.

Kysyin haastateltavilta ketkä heidän mukaansa ovat Suomen degrowth-verkoston moniosallistujia ja auktoriteetteja, niitä verkostoja yhdistäviä henkilöitä, joiden kautta informaatio ja ideat kulkevat. Nimistä eniten esille nousivat Timo ja Paavo Järvensivu, Marko Ulvila, Jarna Pasanen, Tuuli Hirvilammi, Maria Joutsenvirta, Kristoffer Vilén, Leo Stranius ja Annukka Berg. Kohtuus vaarassa -liikkeen vetäjiä Markku Ahoa ja Pauliina Kainulaista pidetään verkostoitujina sekä paikallisesti Pohjois-Karjalassa että valtakunnallisella tasolla. Takopajan perustajat Eeva-Stiina Snellman ja Paula Hartman ovat vastaavanlaisia henkilöitä Salossa. Mustarinda-seuran voi laskea osaksi Suomen degrowth-verkostoa, mutta sen mainitsi vain yksi haastatelluista eikä hänkään erikseen ketään henkilöä seurasta. Varsinaisen degrowth-verkoston ulkopuolelta verkostoitujiksi ja yhdistäviksi henkilöiksi mainittiin myös esimerkiksi Outi Hakkarainen Kepa ry:stä, Solidaarisuustalousverkoston Ruby Van Der Wekken ja Tero Toivanen, Raha ja talous -blogin kirjoittajat Jussi Ahokas ja Lauri Holappa, Antti Alaja Sorsa-säätiöstä, Elämämme perusteista -kirjan kirjoittajat Lars Nordlund ja Maria Dorff sekä filosofit Teppo Eskelinen, Tere Vadén ja Ville Lähde.

5.3.2. Sosiaalinen media ja internet

Uusille liikkeille internet ja sosiaalinen media ovat tärkeitä viestinnän ja kohtaamisen väyliä. Verkostomaisissa liikkeissä muodostuu solmukohtia, joita voivat olla erilaiset tapahtumat ja projektit. Usein nämä solmukohdat voivat sijaita myös internetissä erilaisilla keskustelufoorumeilla. (Konttinen & Peltokoski 2010, 16.) Suomen degrowth-verkostolla ei haastateltavien mukaan ole internetissä varsinaisia keskustelufoorumeita. Timo ja Paavo Järvensivu ylläpitävät degrowth.fi-blogia, jonka yhteydessä on jonkun verran keskustelua. Degrowth-verkostolla on olemassa oma sähköpostilista, mutta viime aikoina listan toiminta on hiljentynyt trollauksen vuoksi. Kohtuus vaarassa -liike on panostanut enemmän sosiaalisen median käyttöön. Liikkeellä on omien verkkosivujen lisäksi sähköpostilista ja Facebook-sivu, jolla oli 763 seuraajaa tammikuussa 2017. Salon TasausKohtuusPajalla on vain omat verkkosivut eivätkä he ole mukana sosiaalisessa mediassa. Luonnonsuojeluliitolla oli Kohtuutalous-hankkeen yhteyteen suunniteltu viestintäkokonaisuus, jossa panostettiin kohtuutalousaiheisiin verkkouutisiin. Luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri on myös käynnistämässä omaa kohtuustoimintaa ja perustanut oman sähköpostilistansa. Lisäksi Luonnonsuojeluliitolla on Facebookissa suljettu Luonnonsuojeluliiton kohtuusaktiivit -ryhmä, jossa käydään jonkin verran keskustelua ja tiedonvaihtoa, informoidaan tapahtumista ja suunnitellaan toimintaa. Sosiaalisen median ja internetin käyttöä pidetään tärkeänä, koska se helpottaa liikkeen sisäistä yhteydenpitoa ja myös levittää tietoa, jota valtavirtamedia ei tarjoa.

”No mun mielestä se on tosi tärkeä, sosiaalinen media ja internet, koska se mahdollistaa pirstaleisen liikkeen, jollain tapaa niinku helpottaa niitä yhteyksiä ja ideoiden vaihtoa. Mun mielestä se on tosi tärkeä ja myös se, et tätä asiaa ei käsitellä oikeestaan niin paljon missään valtavirtamediassa niin sit tommonen sosiaalinen media on aika tärkeä kanava siihen. Kyllähän meillä Luonnonsuojeluliiton facebook-tykkääjiä on yli 50000 kuitenkin, niin mä koen et se on hyvä kanava levittää näit asioita laajemmalle joukolla.” (AL)

Kaikki haastateltavat eivät suhtaudu sosiaalisen median käyttöön pelkästään positiivisesti. Eeva-Stiina Snellman sanoo käyttävänsä vain sähköpostia, Salon Takopajan toinen perustaja Paula Hartman hoitaa heidän verkkosivujensa ylläpidon. Heidän mielestään sosiaalisen median ja internetin kautta tuleva informaation määrä on niin valtava, että niiden välttäminen on myös yksi kohtuullisuuden muoto. He totesivat, että Kohtuus vaarassa -liikkeen Pauliina Kainulainen oli joskus ilmaissut sosiaalisen median ja virtuaalisen maailman olevan yksi syy siihen, että ihminen on niin vieraantunut maasta ja luonnosta. Heidän mielestään internet ja sosiaalinen media ovat hyviä välineitä tiedottamiseen mutta liikkeen syntymiseen tarvitaan oikeita kohtaamisia. Samaa mieltä ovat verkostotutkijat, jotka pitävät kohtaamisia tärkeinä strategisina ytiminä, joissa tehdään päätöksiä ja keskustellaan liikkeen kysymyksistä. (mm. Konttinen & Peltokoski 2010, 214–215.)

”Sit kun löytyy kontakti ja rupee niinku tapahtumaan jotain yhteistyötä ja voidaan jotain tehdä, niin se tapahtuu kyllä ihan fyysisen kontaktin kautta. Siis että tavataan ja tulee se tunne ja henkilökohtaisuus ja muuta. Kyl siinäkin niissä kohtaamisissa se homma maatuu. Niin kauan kun se on semmosta tiedottamista, joka on parhaimmillaan tietysti hyvä, mut ei sillä tiedottamisella oo mitään itseisarvoa ennen kuin se jollain tavalla maatuu. Ja sit kun se maatuu niin silloin siinä tarvitaan kohtaaminen. Tätä on vakaa vanhanaikainen käsitykseni asiasta.” (ES)

5.3.3. Suomen degrowth-verkosto osa kansainvälistä liikettä

Suomen degrowth-verkosto on mukana myös kansainvälisessä degrowth-liikkeessä. Luonnonsuojeluliiton Vaihtoehtoja kasvutaloudelle -seminaarissa oli yhtenä puhujana kansainvälisen Research & Degrowth -tutkimusyhdistyksen jäsen Viviana Asara. Kansainvälisiä degrowth-konferensseja järjestetään vuosittain ja haastateltavista Marko Ulvila on ollut niissä mukana. Viimeisin konferenssi järjestettiin alkusyksystä 2016 Budapestissa, jonne Ulvila myös osallistui. Timo Järvensivu pitää kansainvälistä yhteistyötä tällä hetkellä enemmän tutkimus- kuin aktivismipainotteisena. Yhteistyö on pääasiassa tiedonvaihtoa ja keskustelua kansainvälisten tutkijoiden kanssa, ei yhteisten projektien suunnittelua. Eurooppalaisen Research & Degrowth -yhteistyön lisäksi verkostolla on yhteyksiä

latinalaisamerikkalaiseen Buen vivir -liikkeeseen, johon Kohtuus vaarassa -liikkeen Pauliina Kainulainen oli käynyt tutustumassa Boliviassa. Kansainvälisessä toiminnassa mukana oleminen koetaan haastateltavien mukaan tärkeäksi, koska silloin voi tuntea olevansa osa suurempaa liikettä.

”Mä näen sen ite tärkeeks ja oon myös pyrkiny korostamaan sitä, et tää on osa kansainvälistä liikettä, joka on vielä niinku vahvempi ehkä muissa maissa. Jollain tavalla se on rohkaisevaa tietää, et ei tää oo vaan mitään pienen piirin puuhastelua täällä Suomessa, et paljon on myös muualla maailmassa. Ja jos siihen ottaa vielä huomioon niinku näitä muita uuden talouden liikkeitä, mitä on solidaarisuustalous ja yhteisötalous ja tää buen vivir -liikehdintä latinalaisessa Amerikassa, post-ekstraktivismi ja tän tyyppisiä, joilla on hyvin samanlaisia ajatuksia kuin degrowth-liikkeellä. Kohtuutaloushan on semmonen aika eurooppalainen liike, mut sitten globaalissa etelässä on enemmän näitä muita mitä mainitsin.” (AL)

5.4. Degrowth-verkoston tulevaisuus ja tavoitteet

Haastattelun viimeisessä osiossa halusin selvittää, miten haastateltavat näkevät degrowth-liikkeen tulevaisuuden. Kysyin oliko luvassa suurempaa mobilisoitumista, isompia kampanjoja tai projekteja ja oliko liike heidän mielestään mahdollisesti organisoitumassa muodollisemmin, ehkä jopa puolueeksi asti. Kysyin heiltä myös liikkeen tavoitteista Suomessa ja kansainvälisellä tasolla sekä heidän omista tavoitteistaan.

Degrowth-liikkeen toimintaa ovat tällä hetkellä esimerkiksi kohtuusklubit, degrowth-piknikit, keskustelutilaisuudet tai Vaihtoehtoja kasvutaloudelle -seminaarin kaltaiset tapahtumat. Haastateltavat totesivat, että degrowth tai kohtuutalous ovat niin kokonaisvaltaisia ja laajoja käsitteitä, että niiden alla on vaikea järjestää esimerkiksi mielenosoituksia. Mielenosoituksia järjestetään erityiskysymyksissä, konkreettisempien asioiden puolesta, kuten ilmastomarssit Pariisin ilmastokokouksen aikana ja TTIP-sopimusta tai hallituksen leikkauspolitiikkaa vastustavat mielenosoitukset. Paikallisella tasolla mielenosoituksia ja kampanjoja järjestetään esimerkiksi lähiseudun kaivosteollisuutta vastaan. Haastavaksi koettiin myös se, että mielenosoituksia järjestetään yleensä jotakin asiaa vastaan, ei sen puolesta. Degrowthissa ja kohtuutaloudessa ei ole kyse vain asioiden vastustamisesta vaan myös positiivisista asioista ja uuden rakentamisesta. Degrowth-liikettä voidaankin pitää esimerkkinä proaktiivisesta liikkeestä, joka pyrkii luomaan uudenlaista yhteiskuntaa.

Marko Ulvilan mukaan yhteiskunnallista liikehdintää on myös vaikea ohjailta eikä koskaan tiedä, minkälainen idea tai kampanja ottaa tuulta alleen. Salon Tasauskohtuuspajalla on uusi idea Polkuja kohtuuteen 2 -tapahtumaa varten. He ovat suunnittelemassa vastaavanlaista valtakunnallista vaelluskierrosta aasin kanssa, kuin minkä degrowth-aktivisti François Schneider toteutti Ranskassa vuosina 2004–2005. Vaelluksen tavoitteena olisi koota kohtuusliikkeen jäsenet yhteen ja levittää samalla kohtuutalouden ilosanomaa. Vaellukselle on tarkoitus saada mahdollisimman paljon julkisuutta ja medianäkyvyyttä, mahdollisesti jonkun julkisuuden henkilön avulla. Haastattelua tehdessä vaelluksen suunnittelu oli vasta alkuvaiheessa eikä sen ajankohdasta ollut vielä tietoa eikä myöskään siitä, kuka vaelluksen tekee ja miten se toteutetaan. Mediajulkisuus on uusille yhteiskunnallisille liikkeille tärkeää, mutta julkisuutta saadakseen tempauksessa tulee kuitenkin olla jotain uutta ja radikaalia, jotta media kiinnostuisi siitä. (mm. Della Porta 2000, 240.) Degrowth-vaellus voisi hyvin olla mediaa kiinnostava tapahtuma.

Degrowth-liike ei ole haastateltavien mielestä järjestäytymässä muodollisemmin. Keskusteluja on käyty haastateltavien mukaan kaikissa verkoston osissa siitä kannattaisiko organisoiua yhdistykseksi tai jopa puolueeksi. Mielipiteitä on ollut sekä puolesta että vastaan. Muodollisempi organisaatio toisi etuja niin, että liike näyttäytyisi vahvempana ja yhtenäisempänä. Toisaalta esimerkiksi yhdistysmuoto nähdään turhan vanhanaikaisena ja jäykkänä. Yhtenäinen liike vaatisi myös sitä, että degrowth ja kohtuutalous pitäisi määritellä tiukasti ja jäsenten pitäisi sitoutua tiettyihin periaatteisiin, mitä ei pidetty kohtuutalouden ihanteiden mukaisena. Yhteistyö degrowth-verkoston sisällä on sujunut hyvin, joten löyhä verkostomaisuus nähtiin liikkeelle tällä hetkellä hyvänä ja toimivana muotona.

5.4.1. Puolue vai puoluejärjestelmän muuttaminen

Ranskassa toimii degrowth-puolue, Parti pour la Décroissance, joten tiedustelin haastateltavilta olisiko oma puolue mahdollinen ajatus Suomessakin. Oma puoluetta ei pidetty mahdottomana mutta ei myöskään todennäköisenä vaihtoehtona. Marko Ulvilan mukaan Ranskan degrowth-puolue ei ole kovin kannustava esimerkki, koska se ei ole saanut paljon kannatusta, vaan on jäänyt performanssityyppiseksi puolueeksi. Toisaalta se on kuitenkin hänen mielestään tuonut keskusteluun degrowthiin liittyviä kysymyksiä ja omalla radikaalilla linjallaan vaikuttanut siihen, että maltillisemmat samansuuntaiset puolueet eivät enää näytä ääripuolueilta vaan maltillisilta. Timo Järvensivun mielestä degrowth pitäisi tuoda poliittiseen keskustaan, kaikkien puolueen agendoille, ja omassa puolueessa se ehkä

marginalisoituisi vain yhden puolueen asiaksi. Järvensivu arvostaa myös omaa riippumatonta asemaansa.

”On siitä ollut puhetta aina matkan varrella, että pitäiskö olla joku niinku yhdistys tai puolue mut samaan aikaan se heti, ihmiset heti totee, et no ei... Se on vähän sama ku tää, et oliko vihreeltä liikkeeltä virhe perustaa puolue. Koska sitten se marginalisoituu niinku yhden puolueen asiaks. Toisaalta taas sitten ehkä siinä on onnistuttu, että sit siitä on tullu kaikkien puolueiden asia... Mä itekin oon kamppaillu sen kanssa, että pitäiskö perustaa puolue, koska se tois, vois osallistua just siihen puoluepoliittiseen keskusteluun. Mut sit samanaikaisesti se on naula siihen arkkuun, että sen jälkeen on mennyt tämmönen riippumaton filosofin asema. Mä niinku, henkilökohtasesti mulle on tärkeempää pitää kiinni siitä, että mä voim olla neutraali ja olla mukana siinä keskustelun virittäjänä. Sitten jos ottaa sen puoluepoliittisen asetelman niin se pakottaa mut niinku... ei se pakota mua, mutta siinä mulle leimataan otsaan leima, joka sanoo, et nyt sillon agenda ja sit se on niinku sokea siinä omassa agendassaan. Sitä mä haluan nyt välttää tässä, koska mun mielestä tän pitäis olla jokaisen puolueen agendalla.” (TJ)

Taloukasvu on tällä hetkellä kaikkien nykyisten puolueiden tavoitteena, mutta jokaisessa puolueessa on kuitenkin ihmisiä, jotka ymmärtävät degrowth-ajattelua. Keskustelua ja yhteistyötä kaikkien puolueiden kanssa pidettiin tärkeänä. Timo Järvensivu oli keskustellut eri puolueiden edustajien kanssa ja yhteneväisyyksiä useiden puolueiden ohjelmien kanssa oli löytynyt. Sosiaalidemokraateilla ja vasemmistolla on yhteistä degrowth-liikkeen kanssa sosiaalinen agenda, vihreillä ympäristöasiat ja keskustalaisilla alkiolainen perinne ja paikallisuus. Kokoomuslaiset näkivät degrowthissa tarjolla olevat mahdollisuudet uudenlaiseen yrittäjyyteen. Haastateltavat kokivat kuitenkin, että keskustelua puolueiden kanssa on vielä tähän saakka käyty taloukasvukeskeisyyden ehdoilla.

Osa haastateltavista totesi, että nykyinen puoluejärjestelmä on osa romahtavaa yhteiskuntajärjestelmää ja seuraava askel tulee olemaan uudenlainen organisoituminen ja demokratia. Eeva-Stiina Snellman oli ollut mukana Vihreän liiton toiminnassa Salossa ja kritisoi sitä, miten politiikka oli hänen mielestään muuttunut valtapeliksi ja ympäristöasiat jäivät taka-alalle. Hänen mielestään kontrolloimattomalla ja vapaalla verkostoitumisella, joka perustuu ihmisten omalle aktiivisuudelle, voi olla valtava muutosvoima ja se on paljon tehokkaampi tapa muuttaa järjestelmää. Hän uskoo siihen, että kohtuusliike on valmistautumassa muutokseen ja rakentamassa rinnakkaista järjestelmää, joka toivottavasti pysyy pystyssä sitten, kun nykyinen yhteiskuntajärjestelmä romahtaa.

5.4.2. Tavoitteena uusi yhteiskuntajärjestelmä

Haastateltavien mukaan degrowth-liikkeen tavoitteena on uudenlainen yhteiskunta, joka on sosiaalisesti oikeudenmukainen ja ekologisesti kestävä. Tavoitteeseen päästään luopumalla talouskasvukeskeisyydestä ja panostamalla hyvinvointiin, joka ei liity jatkuvaan kasvuun ja kulutukseen. Liikkeen tavoitteena on yhtä lailla pitää yllä keskustelua ja viestittää ihmisille, että uudenlainen yhteiskuntajärjestelmä on mahdollinen. Liikkeeseen kuuluminen antaa ihmisille tunteen, että he voivat vaikuttaa asioihin yhdessä eivätkä ole aatteensa kanssa yksin. Anna Latva-Pukkila totesi, että ylätavoite uudenlaisesta yhteiskunnasta saattaa olla unelma, johon ei koskaan päästä, mutta alatavoitteita, kuten sitä, että vaihtoehtoiset talousnäkemykset saavat sijaa julkisessa keskustelussa, voidaan hyvin edistää.

Haastateltavien omat tavoitteet liittyivät sekä omaan elämään että liikkeen sanoman levittämiseen. He halusivat elää hyvää, ekologisesti kestävämpää elämää ja samalla rohkaista muita ihmisiä ajattelemaan kriittisesti ja kyseenalaistamaan asioita. Aktivistit ovat mukana liikkeessä, koska he ymmärtävät, että tämänhetkinen tilanne ei voi jatkua. Liikkeen tavoitteet voivat tuntua saavuttamattomilta, mutta mukana ollaan, koska uskotaan, että mahdollisuudet asioiden muuttamiseen kuitenkin ovat olemassa. Marko Ulvila painotti myös sitä, että yhteiskunnallisia muutoksia ei voi aina ennakoida ja on hyvä olla varautunut tuleviin tilanteisiin.

”Tavoitteethan on kovat. Elikkä muuttaa yhteiskunnan suuntaa, lopettaa hävittäminen ja lopettaa eriarvoistaminen. Niin, ei kai täs ois mukana, jos ei uskois et tää vaikuttaa ja tällä on mahdollisuuksia muuttaa asioita parempaan päin. Mutta eihän tää nyt siis hyvältä näytä, kaikki tää sapelien kalistelu ja tää Sipilän hallituksen talouspolitiikka. Niin tota, niin kyllä tässä tekemistä riittää. Mut liikkeet on just sillee hauskoja, et ei niitä pysty suunnittelemaan eikä ennakoimaan, et jotkut asiat nousee silleen pintaan. Ja sit mä nään, et meillon tää degrowth-verkosto tälleen niinku olemassa, et ikään kuin jos tulee sit semmonen tilanne, vaikka niinku just Espanjassa, 2010:ko se oli, et oli talous romahtanut ja toisaalta oli paljon työttömiä, et oli niinku silleen aikaa tehdä jotain muuta. Ja myös tarvetta ja turhautumista ja unelmia, et mennään toreille tuhansittain mielenosoituksiin ja niinku otetaan näitä asioita uusiks. Niin on tosi tärkeetä, et on jotain porukoita, julkaisuja ja ajatteluja, josta voi sitten heti ammentaa isompikin liike. Et se ois tavallaan niinku se haave, tulee tämmönen joukkoherääminen ja joukko-osallistuminen ja pannaan tota yhteiskunnan rakenteita uudenlaisiin asentoihin.” (MU)

Timo Järvensivu näkee, että degrowth-käsite on negatiivisesti latautunut eikä sitä välttämättä tulevaisuudessa enää tarvita. Kun talouskasvun myytistä päästään irti, on mahdollisuus keskittyä siihen, mitä tapahtuu talouskasvun jälkeen. Hänen mielestään keskustelu

vaihtoehtoista on jo alkanut, koska maailmantilanne on muuttunut, esimerkiksi Japanin talouskasvu ja väestönkasvu Euroopassa ovat pysähtyneet. Järvensivu kertoi, että Suomen sosiaalifoorumissa järjestetyssä degrowth-tilaisuudessa törmättiin siihen ongelmaan, että samankaltaista talouskasvukriittistä keskustelua käytiin monissa paikoissa monilla eri teemoilla. Keskustelijat totesivat, että kaikkia eri keskusteluja yhdistävä asia oli uusi talous ja uuden talouden muodot, joten he perustivat Uuden talouden verkoston. Verkostolla on oma facebook-ryhmä, jossa käydään keskustelua kasvutalouden vaihtoehtoista. Timo Järvensivulla on visio siitä, miten verkoston avulla saataisiin uuden talouden keskustelu laajennettua ministeriötasolle, kestävän kehityksen agendalle.

”Ja tää ajatus on mulla jäänyt kytemään sitä kautta, että kyllä mä itse asiassa haluaisin – mä oon siis verkostojohtamisen tutkija – mä haluaisin tätä verkostona viedä eteenpäin. Tota samaa ajatusta mä oon yrittänyt jatkaa, että mä haluan käydä keskusteluja nyt ja olen aloittanutkin keskustelun, miten sen nyt sanois, ministeriötason keskusteluihin siellä. Niin, että kun meillä on olemassa kestävän kehityksen kansallisagenda, kestävän kehityksen toimikunta ja tällasia, niin ne vois toimia tällasena kansallisena alustana käydä sitä keskustelua, et mikä nyt on se kestävä talous tai uusi talous tulevaisuudessa ja miten se tehdään, miten suomalaiset verkostot saatais menemään sinne suuntaan. Ja kyllä mun unelma ja tavoite itse asiassa on, kun tarkemmin ajattelee, niin on mulla selkeä agenda ja tavoite itselläni, et mä lähtisin vahvistaan sitä verkostoa niin, että siellä pystyttäisiin käymään tätä keskustelua ja tuomaan ne kaikki ihmiset, jotka mä tässä oon maininnut, tuomaan ne kaikki saman pöydän ääreen keskustelemaan. Niin, että se tapahtuis just tämän, että ministeriö tukisi semmosta keskustelua. Samoin kun se tukee kaikenlaista talouskasvun keskustelua, niin tää olis semmosen kestävän kehityksen ja kestävän talouden keskustelu. Sitrahan jo tekee sitä, Sitra on jo mukana siellä. Et niin. Se on mun tulevaisuuden visio.” (TJ)

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Maapallon luonnonvarat ovat hupenemassa ja ilmastonmuutos on todellisuutta. Ilmastonmuutosta yritetään hidastaa erilaisilla päästörajoituksilla ja vihreällä teknologialla. Talouskasvu on lisännyt hyvinvointia, mutta se on jakaantunut epätasaisesti ihmisten kesken ja rikas pohjoinen ja köyhä etelä ovat hyvin eriarvoisessa asemassa. Joukko ihmisiä on sitä mieltä, että nykyiset tavoitteet ja keinot eivät riitä vaan tarvitaan radikaalimpi muutos ja kokonaan uusi yhteiskuntajärjestelmä. Heidän mielestään ratkaisu sekä sosiaalisesti että ilmaston ongelmiin on kohtuullistaminen rajoittamalla tuotantoa ja kulutusta. Tavoitteena ei ole paluu menneisyyteen vaan jatkuvan kasvun vaatimuksen kyseenalaistaminen, degrowth.

Degrowth-käsite tarkoittaa ideologian ja ajattelumallin lisäksi yhteiskunnallista liikettä ja elämäntapaa, jossa kasvukeskeisyyden sijaan korostetaan sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ekologista kestävyyttä. (Latouche 2007; Ulvila & Pasanen 2010.) Tavoitteena on hyvinvoinnin jakaminen tasaisesti kaikille maailman ihmisille tulevia sukupolvia unohtamatta. Degrowth-käsitettä pidetään vaikeasti suomennettavana. Usein puhutaan sen sijaan kohtuutaloudesta, vaikka käsitteet eivät samaa asiaa tarkoittakaan. Tutkimukseeni haastattelemat henkilöt kertoivat käyttävänsä eri käsitteitä eri tilanteissa, riippuen siitä mikä asiaa kussakin tilanteessa parhaiten palvelee. Tavoitteena on tehdä degrowthista ymmärrettävää ja tutustuttaa ihmiset talouskasvukriittiseen ajatteluun.

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää onko Suomessa degrowthia ajavaa liikettä, miten liike on muodostunut ja mitkä sen toimintamuodot ovat. Halusin tietää millaisia degrowth-liikkeen jäsenet ovat, miten he ovat verkostoituneet ja millaisena he näkevät liikkeen tulevaisuuden. Tutkimukseni tulosten perusteella esitän, että Suomen degrowth-liike on löyhä verkosto, jossa on monenlaista liikehdintää. Verkostoon kuuluu paikallisesti toimivia kohtuusliikkeitä, erilaisia hankkeita ja tutkijaryhmiä. Verkoston jäsenet toimivat aktiivisesti monissa samankaltaisissa asioissa ajavissa projekteissa ja järjestöissä. Degrowth on myös perustana erilaisissa uuden talouden muodoissa, kuten kierto- ja jakamistaloudessa. Se muodostaa pohjan solidaarisuustalouskeskustelulle, jonka tavoitteena on asettaa ihmiset ja ympäristö etusijalle taloudellisen tuoton sijaan.

Degrowth on osa suurempaa muutosaaltoa, joka pyrkii haastamaan ja tarjoamaan vaihtoehdon markkinatalouden ylivallalle. Degrowthin tavoitteena on uudenlainen, sosiaalisesti oikeudenmukainen ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Haastattelemani henkilöt pitivät

tavoitetta kovana, mutta olivat mukana, koska uskoivat, että muutos on mahdollinen. He totesivat, että täysin uudenlaista yhteiskuntaa ei ehkä saada aikaan, mutta ainakin voidaan tarjota vaihtoehtoisia näkemyksiä julkiseen keskusteluun.

6.1. Liikkeen verkostomainen muoto

Verkostomainen ja löyhä organisaatio on tyypillinen muoto uusille yhteiskunnallisille liikkeille. Verkoston jäsenet jakavat samat arvot ja tulevat yleensä mukaan toimintaan muiden, samankaltaisten verkostojensa kautta. Verkostot muodostuvat ihmisten, ryhmien ja organisaatioiden välisistä suhteista, joissa monet päällekkäiset ilmiöt risteävät. Verkostojen jäsenet saattavat olla mukana monissa eri projekteissa tai kampanjoissa samaan aikaan eivätkä he kiinnity vain yhteen organisaatioon tai asiaan. (Konttinen & Peltokoski 2010, 17–18.)

Löyhässä ja epämuodollisessa verkostossa osa toimijoista on moniosallistujia, joiden kautta ideat ja tieto leviävät. Degrowth-verkostolla ei ole nimettyjä johtajia, mutta muutamia henkilöitä pidetään yleisesti verkoston moniosallistujina tai johtohahmoina. Kohtuusliikkeillä nämä henkilöt toimivat aktiivisesti paikallisella tasolla ja ovat myös yhteyshenkilöitä muiden verkoston jäsenien, tutkijoiden ja toisten kohtuusliikkeiden välillä. Liikkeen johtohahmot ja auktoriteetit toimivat aktiivisesti useilla eri tahoilla, kirjoittavat julkaisuja ja luennoivat yhteisissä tapaamisissa. Useimmat heistä toimivat aktiivisesti monissa eri järjestöissä ja ryhmissä, kuten kehitystyötä ja kiertotaloutta tukevissa yhdistyksissä ja liikkeissä. He pyrkivät myös levittämään degrowthin ideaa sellaisille tahoille, joille talouskasvukriittinen ajattelu on vieraampaa.

Perinteisessä liiketutkimuksessa liikkeiden ajatellaan pyrkivän epämääräisestä liikehdinnästä institutionaalisemmiksi järjestelmiksi. Uusilla liikkeillä ei kuitenkaan välttämättä ole tavoitteena muodollisempi organisoituminen. Degrowth-verkostokaan ei ole järjestäytymässä muodollisemmin, vaikka sitä verkoston eri jäsenten keskuudessa on pohdittukin. Rekisteröidyllä yhdistysmuodolla nähdään olevan sekä etuja että haittoja. Liike voisi näyttäytyä yhtenäisempänä mutta samalla sen toiminta muuttuisi hierarkkisemmaksi ja jäykemmäksi. Epämuodollista, verkostomaista muotoa pidetään tällä hetkellä yleisesti liikkeen voimavarana. Haastateltavieni mukaan vapaassa muodostelmassa myös erilaiset näkemykset ja mielipiteet pääsevät paremmin kuuluviin.

Epämuodollisesta ja löyhästä rakenteesta voi olla liikkeille myös haittaa, koska liikkeet saattavat jäädä lyhytaikaisiksi tapahtumiksi tai kampanjoiksi. Saadakseen ajamalleen asialle median huomiota ja yleistä tukea tarvitaan myös pitkäjänteisyyttä ja aikaa. Monet liikkeet ehtivät kuihtua ennen kuin ne saavuttavat vakiintumisvaihetta. Perinteisellä yhdistysmuodolla on puolensa. Muodollinen organisaatio helpottaa päätöksentekoa ja toiminnan organisoimista. Myös erilaisten avustusten ja tukien hakeminen on usein mahdollista vain rekisteröityneille yhdistyksille.

6.2. Liikkeen tulevaisuus

Degrowth-verkoston sisällä on keskusteltu oman puolueen perustamisesta, mutta sitä pidetään hyvin epätodennäköisenä. Haastateltavat kokevat, että kasvukriittinen ajattelu pitäisi ennemminkin tuoda kaikkien nykyisten puolueiden asialistoille. Omassa puolueessa se voisi marginalisoitua vain yhden puolueen asiaksi. Keskustelua degrowthista eri puolueiden edustajien kanssa on jo käyty. Tällä hetkellä talouskasvu on vielä kaikkien puolueiden tavoitteena, mutta jokaisessa puolueessa on myös jäseniä, joille degrowth-ajattelu ei ole vierasta. Keskustelua ja yhteistyötä kaikkien puolueiden kanssa pidetään sen vuoksi tärkeänä. Yhdellä haastatelluista oli myös toisenlainen visio tulevaisuudesta. Hänen mukaansa nykyinen puoluejärjestelmä on tulossa tiensä päähän ja hän uskoo, että kohtuusliike on valmistautumista muutokseen ja rakentamassa jo rinnakkaista järjestelmää.

Useimmilla uusilla liikkeillä sähköinen ja sosiaalinen media ovat tärkeitä kohtaamisen ja viestinnän kanavia. Myös degrowth-verkoston jäsenillä on omat verkkosivunsa, sähköpostilistansa ja facebook-ryhmänsä tiedotusta varten. Sosiaalista mediaa ja internetiä pidetään tärkeinä viestintävälineinä, koska ne mahdollistavat pirstaleisen liikkeen toiminnan. Niiden avulla on helppo tiedottaa toiminnasta laajoillekin yleisöille, erityisesti sen vuoksi, että valtavirtamedia ei talouskasvukriittistä ajattelua juuri käsittele. Kaikki haastateltavat ovat kuitenkin samaa mieltä kuin liiketutkijatkin siitä, että todellisen joukkoliikkeen syntymiseen sähköinen media ei riitä. Siihen tarvitaan oikeita kohtaamisia.

Suomen degrowth-verkosto on mukana kansainvälisessä degrowth-liikkeessä. Verkoston aktiivit osallistuvat degrowth-konferensseihin, jakavat tietoa ja tutkimustuloksia. Kansainvälinen yhteistyö on tällä hetkellä enemmän tutkimus- kuin aktivismipainotteista. Yhteistyötä pidetään tärkeänä, koska toimijoille on tärkeää tuntea olevansa mukana

maailmanlaajuisessa liikkeessä. Liikkeen tulevaisuudessa ei ole näkyvissä suuria yhteisiä projekteja tai kampanjoja. Verkoston kohtaamiset ovat olleet pienehköjä ja paikallisia, kuten kokouksia, seminaareja ja kohtuuspiknikkejä. Mielenosoittamista degrowthin ja kohtuutalouden puolesta pidetään vaikeana, koska mielenosoitukset vaativat konkreettisempia kohteita. Jotta degrowth-aate saisi mediajulkisuutta, pitäisi keksiä jokin uutiskynnyksen ylittävä uusi ja radikaali tempaus tai kampanja. Tämä on verkostolla vielä työn alla.

6.3. Yhteenveto

Degrowth-liike ei ole onnistunut nousemaan joukkoliikkeeksi. Suurin syy on ehkä sen muodossa ja toimintatavoissa. Verkoston sisällä jäsenet tekevät omia projektejaan ja yhteistä, isompaa viestiä on vaikea saada kuuluviin. Toisaalta degrowth-verkosto toimii juuri niin kuin liikkeen visioijat ovat tavoitelleet. Erityisesti kohtuusliikkeet panostavat paikallisuuteen, pienimuotoisuuteen ja omavaraisuuteen. Nämä ovat juuri niitä tavoitteita, joista Serge Latouche puhuu. Ehkä degrowth-liike ei muutukaan joukkoliikkeeksi ison ja näyttävän kampanjan avulla vaan pikkuhiljaa erilaisissa yhteisöissä ja ryhmissä? Latouchen mukaankaan tulevaisuuden yhteiskuntaan ei päästä kertarysäyksellä vaan siirtymävaiheen kautta.

Maailma on muuttunut entistä polarisoituneemmaksi ja liikehdintä molemmissa suunnissa on lisääntynyt. Äärioikeistolaisuus, nationalismi ja protektionismi ovat nousevia aatteita niin meillä kuin muuallakin maailmassa. Samaan aikaan toisessa suunnassa peräänkuulutetaan punavihreitä arvoja: avoimia rajoja, ympäristönsuojelua, uusiutuvien energiamuotojen lisäämistä ja lihansyönnin vähentämistä. Muutosta tähän suuntaan on jo tapahtunut, esimerkiksi kasvissyönnin ja vegaanius ovat siirtymässä marginaalista osaksi valtavirtaa. Ruoantuottajat ovat jo oivaltaneet markkinoiden muutoksen ja alkaneet valmistaa erilaisia kasviproteiineja, joista esimerkiksi nyhtökaura myydään aina välittömästi loppuun. Myös media kirjoittaa ruoan ja erityisesti lihan tuotannon eettisistä ongelmista enemmän kuin ennen. On jopa alettu puhua siitä, että lihansyönnin tulee tulevaisuudessa olemaan yllällisyyttä.

Eettisten ongelmien lisäksi ruoantuotanto ja tuotteiden kuljetus maasta toiseen ja jopa toiselta puolelta maapalloa kuormittavat ympäristöä. Paikallisesti tuotettua luomu- ja lähiruokaa pidetään ekologisesti kestävinä vaihtoehtoina. Degrowth korostaa paikallisen tuotannon merkitystä ja voisi vastata monella tapaa globalisaation aiheuttamiin ongelmiin. Paikallisuus

ei ainoastaan vähennä päästöjä, se myös lisää työpaikkoja ja sosiaalista hyvinvointia. Monia degrowthin ajamia asioita pidetään yleisesti hyvinä suuntauksina. Paikallisuus, yhteisöllisyys, kulutuksen vähentäminen ja tasa-arvo ovat tavoitteita, joihin jo monella tapaa pyritäänkin. Keinot ovat kuitenkin ristiriidassa degrowthin kanssa, koska talouskasvua pidetään parhaana tapana saavuttaa tavoitteet. Kapitalismi ja sen kovat arvot pyörittävät maailmantaloutta. Muunlaisia visioita pidetään usein haihatteluna.

Ulvila ja Pasanen vertailivat erilaisia vaihtoehtoisia yhteiskuntajärjestelmiä Vihreä uusjako -teoksessaan. Heidän toiveenaan oli, että tulevaisuudessa siirrytään rauhanomaisesti demokraattiseen vihreän uusjaon yhteiskuntaan. Muita vaihtoehtoja olivat vihreä kapitalismi, ekodiktatuuri ja sivilisaation syöksykierre. (Ulvila & Pasanen 2010) Tällä hetkellä länsimaissa eletään vihreässä kapitalismissa, jossa uskotaan, että teknologian kehitys ratkaisee ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat. Tutkijat kautta maailman ovat yksimielisiä siitä, että ilmastonmuutos on todellinen ja että se on ihmisten aikaansaama. Silti yhä useammat – etunenässä juuri valittu Yhdysvaltain presidentti Donald Trump – uskovat, että kyseessä on huijaus ja ilmastonmuutosta ei ole olemassakaan. He ovat vetäytymässä yhteisistä ilmastopimuksista, panostavat öljyntuotantoon ja avaamassa jo suljettuja hiilikaivoksia. Ollaanko jo siirtymässä vihreästä kapitalismista sivilisaation syöksykierteeseen?

Ihmiskunnalla on ikuinen taipumus kieltää tosiasiat. Erityisesti kun ongelmat ovat suuria ja abstrakteja, kuten ilmastonmuutos, on helpompi keskittyä vain omaan elämäänsä ja lähiympäristöönsä. Nekin, jotka uskovat, että ilmastonmuutos on ihmisen aikaansaannosta, eivät usein usko, että omilla valinnoilla ja teoilla voisi vaikuttaa. Monet vihreitä arvoja kannattavat ihmiset panostavat lähiruokaan ja joukkoliikenteeseen ja lentävät kuitenkin mielellään monta kertaa vuodessa ulkomaille. On vaikea uskoa, että ihmiset alkaisivat vapaaehtoisesti vähentää kulutustaan. Varsinkin lihansyöntiä ja matkailua suostutaan rajoittamaan vasta sitten, kun on pakko. Olen itse tällä hetkellä melko pessimistinen. Pelkään, että ekodiktatuuri tai sivilisaation syöksykierre jossakin muodossa ovat todennäköisempiä vaihtoehtoja kuin degrowthiin perustuva yhteiskuntajärjestelmä. Toivottavasti olen väärässä.

Joukkoliikkeitä on syntynyt aiemminkin, hyvinä esimerkkeinä vaikkapa työväenliikkeen nousu 1900-luvun alussa tai arabikevään kansannousut. Marko Ulvila totesi haastattelussani, että yhteiskunnallisia muutoksia on vaikea ennakoida ja siksi on hyvä olla varautunut tuleviin tilanteisiin. Jos maailmantalous yhtäkkiä romahtaakin tai ilmastonmuutoksen vaikutukset pahenevat, on hyvä että on olemassa ihmisiä, jotka ovat jo miettineet vaihtoehtoisia

järjestelmiä. Siihen saakka on tärkeä tuoda talouskasvukriittistä vaihtoehtoa esille ja laajentaa keskustelua vallan huipulle saakka. Joukkoliikkeet ovat aiemminkin saaneet aikaan suuria yhteiskunnallisia muutoksia, ehkä se on mahdollista myös tulevaisuudessa?

7. LÄHTEET

Aho, Markku (2016): Kohtuusliikkeestä – ja vähän myös omavaraisuudesta siinä. <http://www.omavaraisuus.org/kohtuusliikkeesta>. Luettu 16.1.2017.

Alaja, Antti (2015): Jälkikeynesiläisyys ja kuusi ”viestiä” Keynesin teoriasta. Teoksessa Jakonen, Mikko & Silvasti Tiina (toim.) Talouden uudet muodot. Helsinki: Into, 231–250.

Alaja, Antti (2011): Mikä ihmeen degrowth? Johdatus kasvukritiikin uuteen aaltoon. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 4/2011.

Alapuro, Risto (1998): Sosiaaliset verkostot ja kollektiivinen toiminta. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino, 333–348.

Alhojärvi, Tuomo; Ryytänen, Sanna; Toivakainen, Niklas & Van der Wekken, Ruby (2015): Solidaarisuustalous. Teoksessa Jakonen, Mikko & Silvasti Tiina (toim.) Talouden uudet muodot. Helsinki: Into, 210–230.

Baykan, Baris (2007): From limits to Growth to Degrowth within French Green Politics. *Environmental Politics* 16 (3), 513–517.

Borgatti, S.P. & Foster, P.C. (2003): The Network Paradigm in Organizational Research: A Review and Typology. *Journal of Management* 29 (6), 991–1013.

Castells, Manuel (2004): *The Power of Identity*. Second Edition. Oxford: Blackwell.

Della Porta, Donatella (2000): Edustuksellisten demokratioiden uudet haasteet. *Politiikka* 42:4, 234–248.

Della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006): *Social Movements: An Introduction*. Second edition. Oxford: Blackwell Publishing.

Diani, Mario (2003): Introduction: Social Movements, Contentious Actions, and Social Networks: 'From Metaphor to Substance'? Teoksessa Diani, Mario & McAdam, Doug (toim.) *Social Movements and Networks. Relational Approaches to Collective Action*. Oxford: University Press, 1–18.

Eriksson, Kai (2015): Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu. Teoksessa Eriksson, Kai (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 7–26.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2010): Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haapanen, Liisa (2013): Ilmiö, instituutio ja ideologia – 2000-luvun talouskasvukritiikin teemat. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto: Ympäristötieteiden laitos.

Hakkarainen, Outi & Nilsson, Eva (2015): Kasvunpakosta kestäväan talouteen. Kepa ry: Raporttisarja nro: 123.

Happy Planet Index. <http://www.happyplanetindex.org>. Luettu 15.10.2015.

Hirsjärvi, Sinikka & Hurme, Helena (2000): Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Ilmonen, Kaj (1998): Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino, 15–42.

Jackson, Tim (2009): Prosperity Without Growth. Economics for a Finite Planet. London: Earthscan.

Johanson, Jan-Erik (2015): Heikot suhteet ja uppoutuneisuus. Teoksessa Eriksson, Kai (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus, 196–213.

Jakonen, Mikko & Silvasti, Tiina (2015): Johdanto – Palvelukseen halutaan: Talouden uudet muodot. Teoksessa Jakonen, Mikko & Silvasti Tiina (toim.) Talouden uudet muodot. Helsinki: Into, 9–23.

Juppi, Pirita; Peltokoski, Jukka & Pyykkönen Miikka (2003): Uutta liikehdintää, uusia näkökulmia. Teoksessa Juppi, Pirita; Peltokoski, Jukka & Pyykkönen Miikka (toim.) Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylä: SoPhi, 266–283.

Järvensivu, Paavo (2015): Degrowth. Teoksessa Jakonen, Mikko & Silvasti Tiina (toim.) Talouden uudet muodot. Helsinki: Into, 251–267.

Järvensivu, Timo (2015): Kestävän talouden marssijärjestys. http://www.degrowth.fi/2015_06_01_archive.html. Luettu 11.12.2015.

Järvensivu, Timo (2010): Missä vihreät, siellä degrowth. Keskustelua VINOn väentapaamisessa. <http://www.degrowth.fi/2010/10/missa-vihreat-siella-degrowth.html>. Luettu 11.2.2016.

Kallis, Giorgos (2015): The left should embrace degrowth. New internationalist magazine. <http://newint.org/features/web-exclusive/2015/11/05/left-degrowth/>. Luettu 16.11.2015.

Klein, Naomi (2014): Tämä muuttaa kaiken – Kapitalismi vs ilmasto. Helsinki: Into.

Kohtuus Kymenlaaksossa. <http://www.kohtuuskymenlaaksossa.net>. Luettu 16.1.2017.

Kohtuus vaarassa. <http://www.kohtuusvaarassa.com>. Luettu 8.5.2015.

Kohtuus vaarassa. https://www.facebook.com/pages/KOHTUUS-VAARASSA-142527782686?sk=info&tab=page_info. Luettu 8.5.2015.

Koko Kotkan keittiö. <https://www.facebook.com/Koko-Kotkan-Keitti%C3%B6-563180723873757/>. Luettu 16.1.2017.

Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2010): Kohtaamisten kompleksisuuteen. Teoksessa Konttinen, Esa ja Jukka Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto, 214–234.

Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2010): Liikkeet liikkeessä. Teoksessa Konttinen, Esa ja Jukka Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto, 2–23.

Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004): Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla. Jyväskylä: Minervakustannus & SoPhi

Käkönen Mira (2015): Buen vivir. Siemenpuu-säätiö. <http://www.siemenpuu.org/fi/theme/buen-vivir>. Luettu 15.12.2015.

Lahti, Vesa-Matti (2015): Jakamistalous tienä kohti ekologista kestävyyttä. Teoksessa Jakonen, Mikko & Silvasti Tiina (toim.) Talouden uudet muodot. Helsinki: Into, 162–188.

Lappalainen, Pertti (2010): Orgaanista ja organisoitua. Teoksessa Konttinen, Esa ja Jukka Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto, 156–174.

Lappalainen, Pertti (2000): Rakenteista fragmentteihin, tiedosta toimintaan – suomalaisen kansalaisaktiivisuuden tyylien ja niiden kontekstin muutoksista. *Politiikka* 42:4, 249–264.

Latouche, Serge (2004): Degrowth economics. *Le Monde Diplomatique*. English edition. <http://mondediplo.com/2004/11/14latouche> (Luettu 16.11.2014)

Latouche, Serge (2010): Jäähyväiset kasvulle (suom. Marja Ollila). Helsinki: Like. Alkuperäisjulkaisu 2007.

Latouche, Serge (2010): Talous vailla kasvun pakkoa - miksi ja kuinka? (suom. tekijän luvalla Mika Trapnowski) Serge Latouchen 24.9.2010 Kasvu murroksessa -konferenssissa pitämä puheenvuoro. http://www.degrowthfinland.fi/wp-content/uploads/2011/02/LATOUCHE_Talous-vailla-kasvun-pakkoa-miksi-ja-kuinka.pdf. Luettu 16.2.2013.

Latva-Pukkila, Anna (2015): Entä jos talous ei kasvakaan? <https://www.maailmantaloudentekijat.fi/blogi/anna-latva-pukkila-enta-jos-talous-ei-kasvakaan>. Luettu 8.5.2015.

Lehtinen, Ari (2015): Kohtuus liikkeessä. Teoksessa Linjama, Topi & Kainulainen, Pauliina (toim.) Kohtuus vaarassa. Onnen aikoja rajallisella planeetalla? Kirjokansi, 189–200.

Lindholm, Arto (2005): Maailman parantajat. Globalisaatiokriittinen liike Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Meadows, Dennis; Meadows, Donella; Randers, Jorgen & Behrens, William (1972): Kasvun rajat – Ihmiskunnan kohtalontilannetta koskevaan Rooman klubin tutkimussuunnitelmaan liittyvä raportti. (suom. Kyösti Pulliainen, Pertti Seiskari & Hannu Taanila) Helsinki: Tammi.

Meadows, Dennis; Meadows, Donella & Randers, Jorgen (2005): Kasvun rajat - 30 vuotta myöhemmin. (suom. Kati Pitkänen) Helsinki: Gaudeamus. Alkuperäisjulkaisu 2004.

Melucci, Alberto (1985): The Symbolic Challenge of Contemporary Movements. *Social research* 52 (4), 789–816.

Mustarinda-seura. www.mustarinda.fi. Luettu 9.5.2015.

Oxfam (2017): Just 8 men own same wealth as half the world. Julkaistu 16.1.2017. <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2017-01-16/just-8-men-own-same-wealth-half-world>. Luettu 20.1.2017.

- Parti Pour La Décroissance. www.partipourladecroissance.net. Luettu 25.1.2017.
- Passy, Florence (2003): Social Networks Matter. But How? Teoksessa Diani, Mario & McAdam, Doug (toim.) Social Movements and Networks. Relational Approaches to Collective Action. Oxford: University Press, 21–48.
- Research & Degrowth. www.degrowth.org. Luettu 25.1.2016.
- Salon TasausKohtuusPaja. <http://www.tasauskohtuuspaja.net>. Luettu 13.12.2015.
- Schneider, François; Kallis, Giorgios & Martinez-Alier, Joan (2009): Crisis or opportunity? Economic degrowth for social equity and ecological sustainability. Introduction to this special issue. Journal of Cleaner Production 18 (2010), 511-518. http://degrowth.org/wp-content/uploads/2011/05/Schneider_Crisis-or-opportunity.pdf. Luettu 16.2.2016.
- Sekulova, Filka & Schneider, François (2014): On the entirety of degrowth: definitions, meanings and proposals. Blog Postwachstum. <http://www.postwachstum.de/on-the-entirety-of-degrowth-definitions-meanings-and-proposals-20140815>. Luettu 16.2.2016.
- Siisiäinen, Martti (1992): Kollektiivisen toiminnan muodot ja repertoarit. Teoksessa Blom, Raimo & Siisiäinen, Martti. Poliitiikan sosiologia. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 52, 51–71.
- Siisiäinen, Martti (1992): Kollektiivisen toiminnan muodot organisoituminen. Teoksessa Blom, Raimo & Siisiäinen, Martti. Poliitiikan sosiologia. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 52, 72–110.
- Siisiäinen, Martti (1998): Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino, 219–243.
- Stranius, Leo (2010): Ympäristöliikkeen uudet haasteet. Teoksessa Konttinen, Esa ja Jukka Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto, 80–101
- Suomen luontoliitto (2015): Kohtuutalous. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/tuotanto-ja-kulutus/kohtuutalous>. Luettu 8.5.2015.
- Theeralerttham, Nattawat (2015): Thaimaalaista kohtuutaloutta. Kepa ry: Raporttisarja nro: 123.

Tikkanen, Jouni (2015): Yksi juttu taloudesta. Luonnonsuojelija 3/2015.

Tilastokeskus: Tilastokoulu. <http://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu>. Luettu 4.11.2015.

Tilastokeskus (2015): Tuloerot ja köyhyysriski Suomessa EU:n keskitasoa pienemmät. http://www.stat.fi/til/tjt/2013/04/tjt_2013_04_2015-05-25_tie_001_fi.html. Julkaistu 25.5.2015, luettu 5.11.2015.

Toivanen, Tero & Venäläinen, Juhana (2015): Yhteisvaurauden uusi aika. Teoksessa Jakonen, Mikko & Silvasti Tiina (toim.) Talouden uudet muodot. Helsinki: Into, 24–48.

Ulvila, Marko (2010): Myötämäkiyhteiskunnan pääpiirteet. Hahmotelma fossiilikapitalismin jälkeisestä kukoistuksesta. Wikiopisto: Julkisen sosiologian projekti. http://fi.wikiversity.org/wiki/Sosiologip%C3%A4iv%C3%A4t_2010. Luettu 5.11.2015.

Ulvila, Marko & Pasanen, Jarna (2010): Vihreä uusjako. Fossiilikapitalismista vapauteen. Vasemmistofoorumi. Helsinki: Like.

Victor, Peter A. (2008): Managing without growth. Slower by Design, Not Disaster. Cheltenham: Edward Elgar.

Victor, Peter A. & Rosenbluth, Gideon (2006): Analysis: Managing without growth. Ecological Economics 61 (2007), 492-504. http://steadystate.org/wp-content/uploads/Victor_ManagingWithoutGrowth_EE_Paper.pdf. Luettu 14.12.2015.

Vihreä Elämänsuojelun liitto ry. <http://www.vesl.fi>. Luettu 14.12.2015

Vilka, Leena (1993): Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Helsinki: Yliopistopaino.

Virtanen, Jenni (2015): Nämä ovat Pariisin-sopimuksen pääkohdat. Helsingin sanomat. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1449897528000>. Luettu 13.12.2015.

Ylä-Anttila, Tuomas (2010): Poliitiikan paluu. Globalisaatioliike ja julkisuus. Tampere: Vastapaino.

Liite 1 TEEMAHAASTATTELURUNKO

Haastateltavan taustatiedot

- Paikka ja päivämäärä
- Nimi, ikä ja asuinkunta
- Koulutus ja ammatti

Degrowth-aktiivisuus

- Mitä käsitettä käyttää, degrowth/kohtuutalous/joku muu?
- Näkeekö että käsitteet tarkoittavat samaa asiaa?
- Mitä käsite hänen mielestään tarkoittaa?
- Mitä tietä haastateltava on päätenyt degrowthin kannattajaksi ja kuinka kauan ollut mukana toiminnassa?
- Miten ja kuinka aktiivisesti toimii liikkeessä? (Onko auktoriteetti, fasilitaattori, rivijäsen, satunnainen toimija?)

Degrowth-liikkeen toiminta Suomessa

- Onko Suomessa olemassa degrowth-liikettä?
- Mitkä ovat liikkeen toimintamuodot ja millaisia rakenteita siinä on?
- Minkälaisena verkostona haastateltava näkee liikkeen?
- Millaisia ryhmiä ja kumppaneita verkostoon kuuluu?
- Millaisia (solmukohtia) kohtaamisia ja projekteja liikkeellä on?
- Ketkä ovat liikkeen moniosallistujia/kytkeytyjiä, joiden kautta informaatio ja ideat leviävät?
- Onko liikkeellä verkossa aktiivisia keskustelufoorumeita? Miten sosiaalinen media ja internet toimivat osana liikettä?
- Onko liike mukana kansainvälisessä degrowth-liikkeessä ja millä tavoin?

Degrowth-liikkeen tulevaisuus

- Mikä on liikkeen tavoite Suomessa ja kansainvälisellä tasolla?
- Entä haastateltavan oma tavoite?
- Onko luvassa mobilisointumista, mielenosoituksia tai kampanjoja?
- Onko degrowth-liike organisoitumassa muodollisemmin vai haluaako se pysyä osana löyhää verkostoa?
- Onko degrowth-/kohtuutalous-puolue mahdollinen vaihtoehto?